ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ: ΜΑΡΙΕΤΤΑ ΜΙΝΩΤΟΥ

ΙΟΝΙΟΣ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

ΠΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β'
ΕΤΟΣ Ε'—1931

ΑΡΙΘ. 48—49
ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΔΡΑΧ. 6

ΑΘΗΝΑΙ
ΜΑΪΟΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ
"ΙΟΝΙΟΥ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑΣ"

Ἐτησία . . . . Δραχ. 50
Ἑξάμηνος . . . » 25
Ἐτησία ἐξωτερικοῦ δολλάρια 2

ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ: ΜΑΡ. ΜΙΝΩΤΟΥ

Ἐμβάσματα, συνεργασία καὶ ὅ,τι ἄλλο σχετικὸ μὲ τὸ περιοδικὸ στέλνονται προσωρινῶς στὴ διεύθυνση:

Μαρ. Μινώτου, Ξενοδοχεῖον Σπλέντιτ — Ἀθῆναι

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἕνας Ζακυθινὸς σατυρικὸς . . . . . *Δημ. Μάργαρη*
Ἕνα ξύπνημα (διήγημα) . . . . . *Ἄγγ. Σημηριώτη*
Ποιήματα
Ἑωσφόρου . . . . . *Ἄγγελου Σικελιανοῦ*
Σιγαλιὰ τῆς θάλασσας (Goethe) . . . . (μετάφρ.) *Μ. Τσιριμώκου*
Πριμαβέρα . . . . . *Αἰμιλίας Στ. Δάφνη*
Στὸν πατέρα μου . . . . . † *Δημ. Φραγκοπούλου*
Εἴδωλο σάρκινο . . . . . *Ρίτας Μπούμη*
Ὁ ποιητὴς (Schiller) . . . . . (μετάφρ.) *Θ. Βορέα*
Ραμπιντρανάθ Ταγὸρ . . . . . *Ἀν. Σκιαδαρέση*
Ἡ πρωτομαγιὰ ἐν Λευκάδι . . . . . † *Νικ. Σταματέλου*
Ἡ Φυγὴ (δρᾶμα) . . . . . *Ἀλ. Βεϊνόγλου*
Ἱστορικὲς σελίδες Ζακύνθου . . . . . *Κώστα Καιροφύλα*
Πνευματικὴ ζωή.—Διάφορα.— Ἡ Ἰταλικὴ Ἑβδομὰς τοῦ Ζαππείου (Σπυρ. Μινώτου).—Ἡ νέα πνευματικὴ Ἰταλία.—Συνέντευξη μὲ τὸν κ. Τσαρλαντίνι (Μαριέττας Μινώτου).—Ὁ ποιητὴς Πᾶνος Ταγκόπουλος (Ρήγα Γκόλφη). — **Βιβλιοκρισία.** — «Κ' οἱ ἱστορίες αὐτὲς τέλειωσαν ἔτσι . . .» Ντόλη Νίκβα (Μ. Βάλσα). —**Νέες ἐκδόσεις.** — **Περιοδικὰ κ' ἐφημερίδες.**

ΕΙΣ ΤΟ ΠΡΟΣΕΧΕΣ

Ἡ ἀπάντηση τῆς κ. *Μαριέττας Μινώτου* στὴ Grande Revue γιὰ τὸν Populisme.—Εἰρήνης Δενδρινοῦ: *Γεώργ. Καλοσγοῦρος.*—Γιάννη Βλαχογιάννη: *Κλέφταροι.*—Λ. Ζώη: *Οἱ Καλλέργαι ἐν Ζακύνθῳ.*—Ντόλη Νίκβα: *Δώδεκα νύχτες.*—Βιβλιοκρισίες ἀπὸ τὸν *Τέλλο Ἄγρα.*—Ἰόνιος Βιβλιογραφία τοῦ *Δ. Παπαγιαννοπούλου.*—Ὡραιότατα ποιήματα.

Παρακαλοῦμε θερμὰ τοὺς καθυστεροῦντας τὴν συνδρομήν τους νὰ μᾶς τὴ στείλουν τὸ ταχύτερο. Οἱ Ἀθηναῖοι μποροῦν γιὰ εὐκολία τους νὰ τὴν ἀφήσουν στὸ ξενοδ. Splendid. Κάνουμε γνωστὸ πὼς σὲ κανένα ἀπολύτως δὲν στέλνεται ἡ «Ἀνθολογία» δωρεάν, συνεπῶς ὅσοι δὲν θέλουν νὰ παραμείνουν συνδρομητὲς ἔχουν τὴν ὑποχρέωση νὰ τὸ δηλώσουν καὶ νὰ ἐπιστρέψουν καὶ τὰ φύλλα ποὺ ἔλαβαν. Μὲ ὅλα τὰ τρομερὰ ἔξοδα τῆς νέας ἐμφάνισης διατηρήθηκεν ἡ συνδρομή της στὶς 50 δραχ. ἐτησίως μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ὅσοι τὴν ἀγαποῦν θὰ τὴν ὑποστηρίξουν μὲ τὰ σωστά των καὶ θὰ γράψουν καὶ ἄλλους συνδρομητές. Σὲ κείνους ποὺ ἀνανεώνουν ἀμέσως τὴ συνδρομή τους θὰ στέλνεται πάντα ὡς δῶρον ἕνα ὡραῖο βιβλίο, τὸ πασίγνωστο εἰκονογραφημένο λεύκωμα τῆς Ζακύνθου, ἢ ἐκεῖνο τοῦ Μαρκορᾶ.

ΕΝΑΣ ΖΑΚΥΘΙΝΟΣ ΣΑΤΥΡΙΚΟΣ

ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΑΝΤΟΥΝΗΣ

Παράλληλα μὲ τὴν ἀνάπτυξη ποὺ εἶχεν ἡ λυρικὴ καὶ ἐπικὴ ποίηση στὴν Ἑπτάνησο, τὸ δέκατον ἔνατο μάλιστα αἰῶνα, καλλιεργήθηκε ἀπὸ τοὺς Ἑπτανησίους ἀρκετὰ καλὰ καὶ ἡ σατυρική. Τὸ κλῖμα καὶ ἡ βενετσιάνικη παράδοση ἔχουν σ' αὐτὸ ἀρκετὸ μέρος, ἀλλὰ μὴ λησμονᾶμε πὼς ἡ σάτυρα εἶναι ἕνα εἶδος τοῦ λυρισμοῦ, τὸ κατώτερο, βέβαια, γιατὶ εἶναι πιὸ κοντὰ στὸν πεζὸ λόγο καὶ συνδέεται πιὸ στενὰ μὲ τὰ πράγματα τῆς κοινῆς ζωῆς. Ὁ πραγματικὸς λυρικὸς δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι καὶ σατυρικὸς καὶ τ' ἀντίθετο, γιατὶ μέσα σ' ὅλα τ' ἀνθρώπινα πράγματα ὑπάρχουν πάντοτε τὰ δύο συναισθήματα ποὺ παλεύουν καὶ κυριαρχοῦν στὸν κόσμο: ὁ ἐνθουσιασμὸς κι' ἡ εἰρωνεία. Ὅταν ὁ ποιητὴς εἶναι μεγάλος, μπορεῖ νὰ εἶναι ὅμοια ἐπικός, ἐρωτικός, σατυρικός. Ὅταν ὅμως στὴν ψυχή του ἐπικρατήσει μονάχα τὸ ἕνα συναίσθημα, θὰ ἐκδηλωθῆ μονομερής. Τὴν ἀπόδειξη αὐτὴ μᾶς τὴ δίνει--γιὰ νὰ περιορισθοῦμε στοὺς δύο Ἑπτανησίους—ὁ Σολωμὸς ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁ Λασκαρᾶτος. Ἐπικός, λυρικὸς καὶ σατυρικὸς μαζὶ ὁ πρῶτος, σατυρικὸς μονάχα ὁ δεύτερος.

Στὴ Ζάκυθο, ὅπου ἄνθισε πραγματικά, τὸν περασμένο αἰῶνα, ἡ καθαρὴ λυρικὴ ποίηση, ἡ σάτυρα, καὶ μάλιστα ἡ ἔμμετρη, ἀντιπροσωπεύτηκε μὲ ὄχι λίγους ποιητές, καὶ ξέχωρα ἀπὸ τὸ μεγάλο ψάλτη της, ὡς σατυρικοὶ ἔγειναν γνωστοὶ ὁ Κουτούζης, ὁ Σαβόγιας, ὁ Γουζέλης, ὁ Αὐξέντης, ὁ Κατήφορος, ὁ Γεώργ. Ρώμας,

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΕΠΙΣΟΤΗΤΟΣ

ὁ Διον. Γρυπάρης, ὁ Πελεκάσης, ὁ Ἄγγελος Καντούνης καὶ ἄλλοι, λιγώτερο γνωστοί.

Τὸ νὰ πραγματευθῇ κανεὶς γενικὰ γιὰ τὴ Ζακυθινὴ σάτυρα καὶ γιὰ ὅλους αὐτούς, ποὺ ξέχωρα ἀπὸ τὸν τελευταῖο, καὶ τὸν μεταγενέστερό του τὸν Γιάννη Κολώνια, τὰ ἔργα τῶν ἄλλων ἢ δημοσιεύθηκαν σκόρπια σ' ἐφημερίδες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἢ ἔμειναν μόνο χειρόγραφα καὶ χάθηκαν, χρειάζονται καὶ ἔρευνες μεγάλες καὶ τόπος ἀρκετός. Τὸ ἄρθρο αὐτὸ λοιπὸν γράφεται μόνο γιὰ τὸν Ἄγγελο Καντούνη, τὸ πιὸ σπινθηροβόλο σατυρικὸ πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ τὸ πιὸ ἀντιπροσωπευτικὸ τύπο τοῦ ζακυθινοῦ σατυρικοῦ. Γεννήθηκε στὴ Ζάκυθο τὸ 1847 καὶ πέθανε τὸ 1890. Στὴν ἱστορία τῆς πατρίδας του ἡ οἰκογένειά του πῆρε ἐπιφανῆ θέσι καὶ γιὰ τὴν καταγωγή της καὶ γιὰ τὰ πλούτη της. Δυὸ πρόγονοί του διέπρεψαν στὸν 18ο αἰῶνα, ὁ Ἰωάννης Καντούνης ἰατρός, ποιητὴς καὶ μεταφραστὴς τοῦ Μεταστασίου, καὶ ὁ Νικόλαος Καντούνης, ἄριστος ζωγράφος ποὺ ἡ τέχνη του ἔχει στολίσει τὶς ἐκκλησίες τοῦ τόπου του. Ἡ μόρφωσή του δὲν ἦταν τυχαία. Οἱ καλύτεροι δάσκαλοι τῆς ἐποχῆς του, ὁ ἀρχιεπίσκοπος καὶ ἱστορικὸς Ν. Κατραμῆς καὶ ὁ Ἀνδρ. Κουντούρης τοῦ ἐδίδαξαν τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, ὁ δὲ σοφὸς καθηγητὴς Ἰγνάτιος Μαρτζώκης τὴ φιλοσοφία καὶ τὴν ἰταλικὴ καὶ γαλλικὴ λογοτεχνία. Τὰ φυσικὰ καὶ ψυχικά του προτερήματα, γιὰ τὰ ὁποῖα οἱ δάσκαλοί του εἶχαν τοὺς καλύτερους ἐπαίνους—μυαλὸ ἔξυπνο καὶ δροσερό, φαντασία ζωηρή, μνήμη μεγάλη, φύση σατυρική, προετοίμαζαν στὸν Καντούνη ἕνα λαμπρὸ μέλλον. Ἀλλὰ ἡ ἐποχὴ ποὺ ἔζησε ἂν στάθηκεν εὐνοϊκὴ γιὰ τὸ πνεῦμα του, γιατὶ τοῦ ἔδωκε τὶς ἀφορμὲς νὰ σπινθηροβολήσῃ ἡ σάτυρά του, στάθηκε ὅμως κακὴ γιὰ τὸν ἄνθρωπο τὸν ὑπερήφανο καὶ ἠθικό.

Ἡ χρονικὴ περίοδος ποὺ ἔζησεν ὁ Καντούνης σημαδεύεται μὲ τὸ κοινωνικὸ καὶ πολιτικὸ ἀνακάτωμα ποὺ προηγήθηκε καὶ ἀκολούθησε τὴν Ἕνωση τῆς Ἑπτανήσου μὲ τὴν ἄλλη ἐλεύθερη Ἑλλάδα. Οἱ πατριωτικοὶ ἀγῶνες γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἀποκατάσταση τοῦ Ἰονίου λαοῦ, ποὺ ἀπὸ τὸ 1848 πῆραν τὴν μεγαλύτερή τους ἔνταση, ξετυλίχτηκαν μετὰ τὴν ἕνωση στὴν πιὸ ἀχαλίνωτη καὶ δημοκοπικὴ λαοκρατία. Εἶναι ἡ χειρότερη ἐποχὴ ποὺ πέρασεν ἡ Ζάκυθος ἀπὸ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ ἄποψη. Τὸ ξέσπασμα ποὺ ἔδωκεν ἡ ἐλευθερία, ἡ πολιτικὴ δημοκοπία τὸ μεταχειρίστηκε γιὰ νὰ τραβήξῃ τὴ λαϊκὴ δύναμη μαζί της, καὶ νὰ ταπεινώσῃ τοὺς ὡς τότε πανίσχυρους εὐγενεῖς. Ἀλλὰ οἱ ἀνώτεροι πολιτικοὶ ἀγῶνες, ποὺ τώρα θὰ εἶχαν τὴν ἐλευθερία ν' ἀναπτυχθοῦν, ξέπεσαν στὸ φαυλότερο κομματικὸ ἀνταγωνισμό. Οἱ πολιτικοὶ ἀρχηγοί, ποὺ πῆραν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, στὰ χέρια τους τὸ λαό, ὅλη τὴ δύναμή τους τὴ μεταχειρίστηκαν, μὲ τὸν ταπεινότερο ἀτομικὸ ὑπολογισμὸ γιὰ νὰ θρέψουν τὰ πιὸ χυδαῖα καὶ

πιὸ κακοῦργα ἔνστικά του. Σὲ μιὰ τέτοια ἐποχή, ποὺ τὰ κεφάλια τῶν κάπως ἀνώτερων Ζακυθινῶν, ποὺ εἶχαν τὸ θάρρος νὰ κατακρίνουν τὶς πράξεις τοῦ νέου δεσποτισμοῦ, δέχονταν μὲ κλῆρο κάθε βράδυ τὶς ματσουκιὲς τῶν μπράβων τῆς φατρίας καὶ οἱ τολμηροὶ δημοσιογράφοι ξαπλώνονταν νεκροὶ ἀπὸ τὸ πιστόλι τῶν δολοφόνων τοῦ κόμματος, στὴν ἐποχὴ αὐτὴ ὁ Καντούνης στάθηκεν ἀκλόνητος στὴν ἠθικὴ πίστι του, στὶς κοινωνικὲς ἀρχές του καὶ πολέμησε μὲ τὴ σάτυρά του τὴ πολιτικοκοινωνικὴ σαπίλα. Κομματικὰ καὶ ἀτομικὰ συμφέροντα, δημοκοπία, κοινωνικὴ ἀναρχία, ξεπεσμὸ χαρακτήρων, δουλοφροσύνη, καταχρήσεις, ὅλα ὅσα τότες εἶχαν ἀναπτυχθῆ καὶ ποὺ τοὺς καρπούς τους γεύτηκε πικρὰ καὶ ὁ μεγάλος σατυρικὸς τῆς Κεφαλονιᾶς, ὅταν ἀπὸ κεῖ κατατρεγμένος κατάφυγε στὴ Ζάκυθο, ὁ Καντούνης τὰ χτύπησε μὲ τὴ λεπτὴ σάτυρά του ποὺ γεμάτη σαρκασμὸ καὶ εὐθυμία δάγκανε χωρὶς νὰ ἐξαγριώνει πάθη. Ὁ ὁρισμὸς ποὺ ἔδωκεν ὁ Λασκαρᾶτος στοὺς «Χαραχτῆρες» του πὼς «ὁ σατυρικὸς ποιητὴς εἶναι τὸ ἀντίθετο τοῦ δημοκόπου», στὸν Ἄγγελο Καντούνη βρίσκει τὴν μεγαλύτερη δικαίωσή του.

Γιὰ νὰ σταθῆ ὅμως ὁ σατυρικὸς σ' ἀνώτερο ἐπίπεδο χρειάζεται κάποια ψύχραιμη ἀντιμετώπιση τῶν γεγονότων καὶ ἡμερότητα ψυχῆς. Ἀλλοιώτικα φθάνει στὴ χυδαία προσωπικὴ ἐπίθεση. Παράδειγμα γι' αὐτὴ τὴ διάκριση φέρνομε τὸν Καντούνη ἀπὸ τὴν μιὰ μεριὰ καὶ τὸν Κουτούζη ἀπὸ τὴν ἄλλη.

Ὁ Κουτούζης,—περισσότερο γνωστὸς ὡς ἱερωμένος καὶ ζωγράφος—ἔζησε στὸ ξεψύχισμα τῆς βενετσιάνικης κατοχῆς κι' ἔγραψε σάτυρες σὲ στίχους κακοὺς καὶ ἐλευθερόστομους τόσο, ποὺ δὲν μπόρεσαν οἱ περισσότερες νὰ δημοσιευθοῦν. Ὁ Καντούνης ἔζησε στὴν πρώτη περίοδο τῆς ἑνώσεως τῆς Ἑπτανήσου καὶ ἡ σάτυρά του —πεζὴ καὶ ἔμμετρη—ξεσκέπαζε τὴν κοινωνικὴ σαπίλα ποὺ ἔφερνε τώρα μιὰ παρεξηγημένη κι' ἀχαλίνωτη ἐλευθερία. Κακὸς καὶ φαρμακερὸς ὁ πρῶτος, δὲ μαστίγωνε μονάχα γενικὰ ἐλαττώματα τῆς κοινωνίας, οὔτε πείραζε μὲ τὴν ἄκακη πρόθεσι τοῦ ἀθώου γέλοιου, ἀλλὰ ἔχυνε τὸ δηλητήριό του σὲ οἰκογένειες, σὲ ζωντανοὺς καὶ σὲ πεθαμένους. Ἡ σάτυρά του ἄφινε τὰ ἴχνη της σὰν πυρωμένο σίδερο. Ἀπεναντίας ὁ Καντούνης καυτηρίαζε κι' αὐτὸς κάθε κοινωνικὴ πληγή, ἀλλὰ μὲ τὸ σκοπὸ νὰ τὴν γιατρέψῃ, σατύριζε πρόσωπα ἀλλὰ μὲ τέτοιον τρόπο ποὺ κι' αὐτὸς ὁ σατυρισμένος νὰ γελᾷ. Ὁ Κουτούζης μισοῦσε τὰ ἐλαττώματα ἀλλὰ μισοῦσε καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Τὸ πάθος του ἐναντίον τῆς κοινωνίας καὶ τῶν συμπολιτῶν του ἦταν τέτοιο, ποὺ δὲν τοῦ εἶχε ἀφήσει ἄλλη ἀγάπη στὴν ψυχή του παρὰ μόνο γιὰ τὴ γάτα του. Ὁ Καντούνης ἦταν ἄκακος, ἡ σάτυρά του χτυποῦσε κοινωνικὰ ἐλαττώματα, ἢ ἀνθρώπινες κακίες μὲ τὸ μόνο

σκοπὸ νὰ σώση τὴν κοινωνία του ἀπὸ κάθε ἐπικίνδυνο ἠθικὸ μόλυσμα.

Τὰ σατυρικά του ὁ Καντούνης τὰ δημοσίευε εἴτε στὶς ἐφημερίδες ποὺ ἔβγαζε κάθε φορὰ ὁ ἴδιος, ὅπως εἶναι τὸ «Κόσκινο», ἢ «Ἀναγελάστρα», ὁ «Γουζέλης», ὁ «Σκύλος» καὶ ἄλλες, εἴτε σὲ παμφλέτια. Τὰ τυπωμένα αὐτὰ σατυρικὰ ἡμίφυλλα, εἶναι γιὰ τὴ Ζάκυθο ἕνα ξεχωριστὸ φιλολογικὸ εἶδος καὶ ἴσως θἄπρεπε μιὰ μέρα νὰ γίνη πιὸ μεγάλος λόγος γι' αὐτά. Γιατὶ κλειοῦν τὸ ἐφήμερο, τὸ ἐπίκαιρο καὶ τὸ σπαρταριστὸ σπινθηροβόλο πνεῦμα ποὺ χαρακτηρίζει μιὰ ὁλόκληρη ἐποχὴ πούσβυσε ὁλότελα τώρα. Κι' ἕνας ἀπὸ τοὺς σημαντικώτερους ἐργάτες τῶν παμφλετιῶν ἦταν ὁ Καντούνης. Στὶς ἐφημερίδες του λοιπὸν αὐτὲς καὶ στὰ παμφλέτια του, γραμμένα ὅλα στὴ λαϊκὴ ζακυθινὴ γλῶσσα, καθρεφτίζεται ὁλόκληρος ὁ Καντούνης. Πείραγμα χωρὶς προσβολή, σκῶμμα χωρὶς κακία, κεντρὶ χωρὶς φαρμάκι, εἰρωνεία χωρὶς δολιότητα, ἕνα γέλοιο ἀριστοφάνειο, ἕνας σαρκασμὸς χαρούμενος.

Γνώριζεν ὁ Καντούνης κατάβαθα τὴν κοινωνία του καὶ εἶχε βαθειὰ ἀντίληψη τῆς ἐποχῆς του. Ὅπως ἦταν ἄνθρωπος ποὺ τ' ἄρεσεν ἡ συναναστροφὴ μὲ τὸ λαό, ἀπόδιδε στὴ σάτυρά του τὴ λαϊκὴ ζακυθινὴ ψυχή, ἀπὸ τὴν ὁποία ἔπαιρνε ὅλη τὴν πονηρὴ καὶ πειρακτικώτατη φρασεολογία του. Ἕνα μεγάλο μέρος ἀπὸ τὰ σατυρικά του—ἔμμετρα καὶ πεζὰ—τύπωσε μὲ τὸν τίτλο «Ἀγγέλου Καντούνη, Ἅπαντα ποιητικὰ καὶ πεζὰ» στὴ Ζάκυθο τὸ 1896 ὁ φίλος του καὶ συγγενὴς στὴν σατυρικὴ διάθεση, γνωστὸς πνευματώδης δημοσιογράφος καὶ ἐκδότης τοῦ δημοτικοῦ «Πατριώτη» Ἄγγελος Βερύκιος

Κατὰ δυστυχία τὰ στενὰ τοπικὰ ζητήματα τῆς πατρίδας του στὴν ἐποχή του, ποὺ ἀπασχόλησαν τὴ σάτυρα τοῦ Καντούνη, εἶνε φυσικὸ νὰ μὴ μποροῦν νὰ κινήσουν τὸ ἐνδιαφέρο σήμερα, καὶ γιὰ τὸν πολὺ κόσμο, πολλὰ σατυρικά του θὰ εἶναι ἀκατάληπτα. Ἀλλὰ στὴ Ζάκυθο, ἂν καὶ πέρασαν ἀπὸ τότε δύο γενεὲς σχεδόν, ἀκόμη διαβάζονται καὶ οἱ Ζακυθινοὶ ἔχουν πολλὰ ἀποστηθίσει. Γιατὶ ἂν οἱ ἡλικιωμένοι ποὺ ζοῦν γνώρισαν οἱ ἴδιοι τὸν Καντούνη καὶ τὰ πράγματα, γιὰ τοὺς νέους ἡ τοπικὴ ἱστορία καὶ ἡ παράδοση διατήρησαν ζωντανὴ τὴν ἐποχή, τὰ πρόσωπα, καὶ τοὺς τύπους ποὺ ἀποτελοῦσαν τὸ στόχο του. Ἀπὸ τὰ πεζά του καὶ τὰ ἔμμετρα ξεχωρίζουν ἀρκετὰ ὅμως ποὺ ἔχουν κάποια γενικότητα καὶ μποροῦν καὶ σήμερα νὰ φέρουν τὴν εὐθυμία καὶ τὸ γέλιο, γιατὶ τὸ ἁλάτι καὶ ἡ εἰρωνεία τους ξεπερνᾶ τὴν ἐποχή τους. Θὰ δώσουμε μερικὰ ἀπὸ αὐτά:

«Ἡ θέσι τοῦ Σκύλου ἀπέναντι στὰ κόμματα» εἶναι τὸ προγραμματικό, νὰ ποῦμε, ἄρθρο μιᾶς ἀπὸ τὶς σατυρικὲς ἐφημερίδες του, μὲ τὸ ὁποῖο ὁ Καντούνης μαστιγώνει τὰ κόμματα τοῦ τόπου του. Καὶ ἀρχίζει:

«Ὁ **Σκύλος** ἔχει κομμένη κάθε ἁλυσίδα συμπάθειας μὲ ὅλα τὰ κόμματα. Δὲν εἶναι Λομβαρδιανός γιατὶ ὁ **Σκύλος** δὲν ὑποφέρνει τὸν Λομβάρδο καὶ ἔχει τὴν ἴδια ἀντιπάθεια ὁποῦ ἔχουνε τὰ σκυλιὰ τοῦ τόπου μας βλέποντας φουστανέλλα, ἢ ἔνορκο μὲ γιούρδα (1) νὰ περιφέρεται.

» Δὲν εἶναι Λιούρης (2) ἐπειδὴ λιουραῖοι καὶ λιουρισμὸς σήμερα δὲν ὑπάρχουν.

» Δὲν εἶναι μὲ τὸν Βοῦλτσον. Ὁ **Σκύλος**, τσιγκρισμένος ἐδῶ καὶ λίγον καιρό, ἁλύχτησε καὶ δάγκωσε αὐτὸν τὸν κύριον· καὶ ἐπειδὴ ἐννοεῖται πὼς ὅποιος δαγκωθῇ ἀπὸ σκυλὶ πέρνει μαλλὶ ἀπὸ τὸ σκυλὶ ποὺ τὸν ἐδάγκωσε, ὁ **Σκύλος** τονὲ φεύγει γιατὶ δὲ θέλει νὰ χάση τρίχα ἀπὸ τὸ μαλλί του . . .

» Δὲν εἶναι μὲ τὸ Ρώμα. Διότι πρῶτο καὶ κύριο δὲν θέλει νὰ **δουλεύει τοῦ Ρώμα**. Ὁ **Σκύλος** σιχαίνεται τὰ σαμσμύθια καὶ τὰ ἑρπετά· τὸν ἀηδιάζουνε ἡ κιτρινισμένες μουσοῦδες τῶν ὑποκριτάδων, οἱ ξυγκωμένοι σβέρκοι τῶν κολάκων ὁποὺ βλέπει ἐκεῖ μέσα καὶ ἡ δουλική τους γλῶσσα, τροχισμένη στὸ ὁδόλο, στὸ ψέμμα, στὴ μικρορραδιουργία . . . Τέτοια εἶναι ἡ θέσι τοῦ «Σκύλλου» ἀπέναντι στὰ κόμματα τὰ ἐντόπια . . . Τὰ κόμματά μας δὲν εἶναι παρὰ ἐλεεινὰ καπηλεῖα. Καθὼς τὰ καπηλεῖα εἶναι πολιορκημένα ἀπὸ τὰ σκυλιὰ τοῦ δρόμου, ὅπου βόσκουν ἐκεῖ μέσα μὲ ὅσαις κλωτσιαῖς καὶ ζεματισιαῖς ὁλομερνὶς τρῶνε, ἀπαράλλαχτα καὶ τὰ κομματικὰ καπηλεῖα εἶναι ζωσμένα ἀπὸ τοὺς κόλακας, τοὺς σκουτελάδες (3), τοὺς εὐνοουμένους τοὺς, τοὺς ἐφημεριδογράφους τους. Ἡ ἐφημερίδα εἶναι ἡ λερωμένη λίστα τοῦ καπηλειοῦ, καὶ ὁ ἐφημεριδογράφος φωνακλᾶς καὶ ἐνοχλητικός, ὁποὺ τονὲ θρέφουν διὰ νὰ ἁλυχτάη καὶ νὰ ἀγλείφη τὶς πληγές τους . . .

» Ἀναμεταξὺ εἰς ὅλους αὐτοὺς τοὺς σκύλους, βγαίνει σήμερα καὶ ὁ **Σκύλος**. Φανερά, εἰλικρινά, μὲ θάρρος κάνει τὴν **πολιτικὴ ὁμολογία του** ἀποδείχνοντας πὼς δὲν τοὺς μοιάζει. Ὁ κύριος σκοπός του δὲν εἶναι διὰ τώρα μήτε τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος νὰ ὑπερασπίση, μήτε τὸ καλὸ τοῦ τόπου νὰ κυνηγήση, οὔτε ἡ πρώτη του ἔγνοια εἶναι ὁ λαός, τὸν ὁποῖον ἀγαπάει μέν, ἀλλὰ ὄχι ποτὲ καλύτερα ἀπὸ τὸν ἑαυτό του. Ὁ κύριος σκοπὸς διὰ τὸν ὁποῖον βγαίνει ὁ **Σκύλος** εἶναι διὰ τὸν **Σκύλον**. Κόκκαλο γυρεύει διὰ νὰ εἰμπορέση νὰ διατηρηθῇ. Ποῖος θὰ τὸν κατηγορήση; Ὁ ποιητὴς μέσα εἰς τὸ φτερούγισμα τῆς φαντασίας του ὀνειρεύεται τὸ κόκκαλο· ὁ στρατηγὸς ἀπὸ κάτου ἀπὸ τὶς δάφνες του βλέπει τὸ κόκκαλο· ὁ ἱεροκήρυκας εἰς τὶς χριστιανικὲς ὁμιλίες του φαντάζεται τὸ κόκκαλο· ὁ ἱστοριογράφος εἰς τὶς μελέτες του ἠλεκτρίζεται ἀπὸ τὸ κόκκαλο· καὶ εἰς ἕνα λόγο, τὸ κόκκαλο εἶναι τὸ μεγάλο ἐλατήριο ὁποὺ βάνει εἰς ἐνέργεια τὴν ἀνθρώπινη μηχανή. Μήπως κατὰ τὸν ἀθάνατο ποιητὴ καὶ ἡ ἐλευθερία δὲν εἶναι βγαλμένη ἀπ' τὰ κόκκαλα; . . .

Πόση εἰλικρίνεια καὶ ἀλήθεια στὶς σπαρταριστὲς καὶ ξεκαρδιστικὲς αὐτὲς γραμμές! Τὰ κόμματα καὶ οἱ ἐπιτήδειοι ποὺ εἶναι κολλημένοι γύρω στοὺς ἰσχυροὺς τῆς ἡμέρας κάθουνται στὸ στομάχι τοῦ Καντούνη. Τοὺς ἀνθρώπους ποὺ πλουτίζουν καὶ παχαίνουν μὲ τὴ βοήθεια τοῦ κόμματος ὁ Καντούνης τοὺς χτυπᾶ ἀλύπητα. Ἕνα χαριτωμένο ἑξάστιχό του «Εἰς ἕνα σβέρκο» μᾶς δείχνει ὅλη τὴ διά-

ΙΛΙΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ

(1). Κατὰ τὰ ἔθη ποὺ φοροῦσαν μερικοὶ χωρικοὶ μωραῖτες ἔνορκοι, ὅταν ἦταν ὁ θεσμὸς τῶν μισθωτῶν ὁρκωτῶν δικαστηρίων.

(2). Τὸ κόμμα τῶν εὐγενῶν, ἀντίθετο πρὸς τὸ Λομβάρδο ἦταν τῶν Λιουραίων.

(3). Τσανακογλύφτες.

Ὁ σβέρκος σου, φίλε μου, ὁποὺ τὸν εἶδα
Νάχῃ δίπλαις ἀφ' τὸ λάρδο καὶ τὸ πάχυ,
Μ' ἔκαμε νὰ στείλω στὸ διάολο τὴν πατρίδα·
Καὶ εἶπα μέσαθέ μου: «μούντζαις νάχῃ
Ὅποιος δουλεύει ἄλλο παρὰ μαγερεῖο ἀρχοντικοῦ,
Ἂν θέλει νάχῃ, σὰν τὸ δικό σου, σβέρκο γριμικοῦ».

Ἡ «Εἰκόνες» του, χυμένες στὸ ἴδιο καλοῦπι μὲ τοὺς «Χαρακτῆρες» τοῦ Λασκαράτου, εἶναι ἀριστουργηματικὴ ψυχολογία καὶ ἀπεικόνισι τῶν τύπων ποὺ θέλει νὰ σατυρίσῃ. Μὴ μπορῶντας ἐδῶ νὰ δώσουμε πλατύτερη ἔκθεση, περιοριζόμαστε σὲ μικρὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ δυὸ μονάχα:

Ὁ Λιούρης.

Ὁ Λιούρης εἶναι ἄνθρωπος σὰν οὔλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ τύχη τὸν ἔρριξε στὴ Ζάκυθο. Εἶναι ἄνθρωπος καλός, εὐκολόπιστος, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀκαμάτης. Ἀποστρέφεται τσὴ σκουφούλες (1), *τὰ παστέλια, τὶς καμπάνες, τὰ ταμπούρλα τὰ οὔρρα, ὅταν δὲν γένουνται γιὰ τὸν ἑαυτό του ἢ γιὰ τὴν ἰδέα του, καὶ αἰσθάνεται νευρικὴ ταραχὴ ὅταν ἀκούει τὸ ὄνομα τοῦ Λομβάρδου. Μοιάζει μὲ κουλούμα ἀπὸ φύλλα, ὁποῦ διάφορα ἀγέρια τὰ συμμαζεύουνε σὲ κάθε ἐκλογὴ καὶ εἰς τὰ τελευταῖα ἔρχεται ἕνας ἀνεμοστρούφουλας καὶ τὰ συνεπαίρνει . . . Ὁ Λιούρης μοιάζει μὲ τὸν Τάνταλο, ὁποῦ ἐκαταδικάσθηκε νὰ βρίσκεται σὲ πολύκαρπο περιβόλι καὶ τὴ στιγμὴ ὁποῦ ἄπλωνε νὰ πάρῃ τὸν καρπό, ὁ καρπὸς ἐχανότανε. Ἀπαράλλαχτα καὶ ὁ Λιούρης· σὲ κάθε ἐκλογὴ βλέπει δένδρα γιομᾶτα ἀπὸ καρπούς· ἁπλώνει τὸ χέρι γιὰ νὰ κόψῃ καὶ φουχτώνει ἀέρα . . . Ὁ Λιούρης ἔχει καὶ ἀρετές· εἶναι ὑπομονετικώτερος ἀπὸ τὸ γάϊδαρο· ἀποβραδὺς χάνει τὴν ἐκλογὴ καὶ τὴν αὐγὴ παρουσιάζεται μὲ τὸ χαμόγελο στὸ στόμα, χωρὶς νὰ χάσῃ τὸ θάρρος, ἐὰν τὴν ἄλλη ἡμέρα ἤτουνα πάλι ἐκλογή . . .*

Ὁ Λομβαρδιανός.

Ὁ λομβαρδιανὸς εἶναι ἀδελφὸς γκαρδιακὸς τοῦ Λιούρη. Ἐγεννήθηκε, ζῇ καὶ θὰ πεθάνῃ καὶ αὐτὸς ἐδῶ μέσα. Ὁ λομβαρδιανὸς διαιρεῖται κυρίως εἰς τρεῖς τάξεις, ἢ διὰ νὰ μιλήσουμε παστρικώτερα, εἶνε τρισυπόστατος. Αὐτὴ ἡ διάκρισι εἶναι χρειαζόμενη, διότι ἄλλο εἶναι ὁ λομβαρδιανὸς ὁ φαγᾶς, ἄλλο ὁ λομβαρδιανὸς ὁ μπεμπές, καὶ ἄλλο ὁ ἀλλαξοπιστισμένος. Ὁ πρῶτος δουλεύει γιὰ τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα· ὁ δεύτερος νομίζει πὼς ὑπηρετεῖ ὅ,τι ὑπάρχει ἱερώτερο· καὶ ὁ τρίτος, ὁ ἀλλαξοπιστισμένος ἢ πρώην λιούρης, διεκδικεῖ κανένα πάθος, καμμία πίκα (2), *δαπάνῃ τοῦ λομβαρδιανοῦ κόμματος . . . Ὁ λομβαρδιανὸς εἶναι ἕνα εἶδος ἀνθρώπου μαγεμένου· εἶναι ἄνθρωπος ὁποὺ τοῦ λείπει ἐξ ὁλοκλήρου ἡ ψυχικὴ δύναμις τῆς θελήσεως . . . Ζητωκραυγάζει, χειροκροτάει, πετάει ἀπὸ χαρὰ ὅταν βλέπῃ ἢ ἀκούῃ τὸν Λομβάρδον, καὶ δοκιμάζει τὸ αἴσθημα χαρᾶς καὶ θαυμασμοῦ, τὸ ὁποῖον αἰσθάνεται ὅταν βλέπει κανένα μπουσουλοτιέρη* (3) *νὰ ξεπουπώνει ἀπὸ κανένα καπέλλο ντουζίναις μαντήλια, βούρτσαις, μπότσαις, μπικήρια* (4), *αὐγά, λεμόνια, παπούτσια καὶ κοκόρους . . . Τὸν ψῆφο του νομίζει πὼς τὸν ἔχει δανεικὸν ἀπὸ τὸν Λομβάρδον γιὰ νὰ τοῦ τὸν δίνῃ σὲ κάθε ἐκλογή. Τὸν Λομβάρδο τὸν θέλει νὰ τὸν βλέπῃ καὶ νὰ τὸν ἀκούῃ ὁλοῦθε. Ἔχει τόση μεγάλη συνήθεια τὸ στόμα του καὶ τ' αὐτιά του νὰ λέῃ καὶ ν' ἀκούῃ τὸ Ζήτω ὁ Λομβάρδος, ὥστε ὅπου βρεθῇ ὁ λομβαρδιανός, σὲ ὁποιανδήποτε συνάθροισι θὰ φωνάξῃ, Ζήτω ὁ Λομβάρδος . . . Ἐὰν ἤθελε γεννηθῇ τὸν καιρὸν τῆς εἰδωλολατρείας, θὰ ἤτουνα φανατικώτατος εἰδωλολάτρης· ἐὰν ἐζοῦσε εἰς τὴν παλαιὰ Ἑλλάδα, θὰ ἤτουνα κάτοικος τῶν Ἀβδήρων· ἐὰν ἐζοῦσε εἰς τὴν παλαιὰ Ρώμη εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Κατιλίνα θὰ ἤτουνα ὁ θερμότερος ὀπαδός του· ἀλλὰ γεννημένος σήμερα καὶ εἰς τὴ Ζάκυθο, δὲν πρέπει οὔτε μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλο ἀπὸ λομβαρδιανός.*

Μόνον ὅσοι πρόφτασαν καὶ γνώρισαν στὴν ἐποχὴ τοῦ Καντούνη τὰ κόμματα καὶ τοὺς ὀπαδούς τους στὴ Ζάκυθο, μποροῦν νὰ ἐκτιμήσουν τὶς ἀνυπέρβλητες καὶ ἀληθινώτατες εἰκόνες του, ζωγραφισμένες μὲ τόσην εὐθυμία καὶ τέτοια λεπτὴ εἰρωνεία.

Εἷς τὶς προσωπικὲς σάτυρες ὁ Καντούνης εἶναι γεμᾶτος λεπτὸ σαρκασμὸ καὶ ὅσο κανένας ἄλλος διατηρεῖ τὴν ἀντικειμενικότητα. Εἶναι γνωστὸ καὶ ἔξω ἀπὸ τὴ Ζάκυθο καὶ θὰ μείνῃ ἀλησμόνητο ἐκεῖνο τὸ σ τ ε φ ά ν ω μ α τοῦ ἀρχιεπίσκοπου τοῦ νησιοῦ Δ. Λάτα. Δυνατὸς ρήτορας ἀλλὰ ματαιόδοξος καὶ πολιτικομανής, γιὰ πεῖσμα τοῦ Λομβάρδου, ποὺ ἀντιπολιτευόταν, ἐπειδὴ τὸ κόμμα τοῦ πολιτικοῦ αὐτοῦ εἶχε προσφέρει στὸν ἀρχηγό του ἕνα ἀσημένιο στεφάνι, γιὰ ἔνδειξη τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης, ὁ ἱεράρχης ἔβαλε ὅλους τοὺς παπάδες τῆς Ζάκυθος καὶ μὲ κοινὸν ἔρανο τοῦ ἔφτιασαν ἕνα στεφάνι χρυσό. Φαντάζεται καθένας τὰ ἐπεισόδια ποὺ ἀκολούθησαν σ' αὐτὴ τὴν ἱστορία. Γὴν πρωτοφανῆ αὐτὴ ἐνέργεια τοῦ ἀρχιεπίσκοπου, ὁ Καντούνης ἀπαθανάτισε μὲ τὸ ἑξῆς «Ἀπολυτίκιον», ὅπως τὸ τιτλοφόρησε, παρωδῶντας τὸ ἑξάστιχο τῆς Δόξας τῶν Ψαρῶν τοῦ Σολωμοῦ.

«Εἰς τοῦ κάστρου (1) *τὴν ἔνδοξη ράχη*
Περπατῶντας ἡ μούρλια μονάχη
Μελετᾷ θρόνους, μῖτρες, στιχάρια,
Καὶ στὴν κόμη στεφάνι φορεῖ,
Γεναμένο ἀπὸ λίγα γουμάρια
Πούχαν μείνει στοῦ Χάση τὴ γῆ».

Ἡ παρωδία αὐτὴ ἴσως εἶναι ἀπὸ τὶς λίγες ποὺ εἶχαν τόση μεγάλη ἐπιτυχία. Ἔχει μείνει σὰν μνημεῖο σατυρικῆς καὶ ποιητικῆς διατυπώσεως καὶ δὲν ἔμεινε ζακυθινὸς ποὺ νὰ μὴν τὴ ξέρῃ καὶ νὰ μὴν τὴν ἔχει ἀποστηθίσει.

Ἕνα «Ἐ π ι τ ύ μ β ι ο ν», ποὺ τῶγραψε—ὅπως συνήθιζε—σὲ μιὰ στιγμὴ ποὺ ἡ διάθεσή του τὸν ἔφερνε ἔξω· ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ ζωή, σὰ σχεδίασμα παιγνιδιοῦ, ἐπάνω σὲ κανένα παληόχαρτο, ἢ στὸ τραπέζι καμιᾶς ταβέρνας, εἶναι κλασικοῦ σατυρικοῦ τύπου καὶ στέκει σὰν ἀνάγλυφον ἐπίγραμμα.

Ἐδῶ κοιμᾶται ἡ σύζυγός μου·
Συχώρα τὴν ψυχή της.
Καὶ κοιμᾶται γιὰ ἀνάπαψι
Μέσ' μου καὶ δική της.

Λίγα ἀπὸ τὸ «Ἐ ξ ω π ὸ τῆ ς γ λ ώ σ α ς τοῦ τ ό π ο υ» μᾶς

(1). Ὁ Κ. μὲ αὐτὸ ἐννοεῖ τὴν ἀκαταδεξία τῶν εὐγενῶν γιὰ τὸ λαό, ὁ ὁποῖος γιὰ κάλυμμα τοῦ κεφαλιοῦ του εἶχε τὴ σκούφια.
(2). Πεῖσμα.
(3). Ταχυδακτυλουργό.
(4). Πεπόνια μεγάλα.

(1) Εἰς τὸν λόφον ὁποῦ εἶνε τὸ φρούριο, ἀπάνω ἀπὸ τὴν πόλι, ὁ ἀείμνηστος ἀρχιεπίσκοπος εἶχε κτίσει τὴ μεγαλοπρεπῆ κατοικία του.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΔΗΞΟΥΡΙΟΥ

δείχνουν τὴ δροσερότητα τοῦ μυαλοῦ του καὶ τὴ λεπτὴν εἰρωνεία ποὺ εἶχε πρόχειρη, γιὰ ὅλα τ' ἀνθρώπινα. Λίνομε μερικά, ἀπὸ ὅσα λίγα μᾶς ἐπιτρέπει ὁ χῶρος.

Ἄνθρωπος — ἐκεῖνος ποὺ ξέρει νὰ κάνει τάλλαρα. Αὐτὸ τὸ νόημα ἔχει καὶ ὁ λόγος «ἐγίν.γκε ἄνθρωπος», δηλαδὴ ἔκαμε τάλλαρα.

Ἔξυπνος — ὅμοιος μὲ τὸ κατρεγάρης.

Ἐλευθερία — θὰ πῆ νὰ ἔχῃς δικαίωμα νὰ κάνῃς ὅ,τι θέλεις, καὶ ἂς ζημιώνῃς τοὺς ἄλλους.

Ἴσως — τὸ ἐλάστικο κάθε κουβέντας.

Νεόπλουτος — ἄνθρωπος ποὺ δὲν τοῦ λείπει τίποτα. Εἶναι τίμιος! παλληκαρᾶς! εὔμορφος! ἔξυπνος! Καὶ ἔχει τὴν ἀπαίτησι νὰ βάνῃ τὸν ἑαυτό του στὸ κεφάλι τῶν ἄλλων.

Χαρίεις-χαρίεσσα — Τὸ σερνικὸ σημαίνει νέον λιγνοκάμωτον, καλοντυμένον, μὲ ψηλὰ κολέττα, μὲ τὴν πούρσα του πάντα ἀδειανὴ ἀπὸ λιανά, καὶ μὲ κεφάλι γιομάτο ἀπὸ περικοπαῖς μυθιστορημάτων Τὸ θηλυκὸ σημαίνει νέα μακροπρόσωπη, μὲ μάτια συμπαθητικά, μὲ λίγα γαλλικὰ καὶ καμπόσα τραγουδάκια τοῦ πιάνου.

Ψωμὶ — Εἶδος γλυκίσματος.

Ὅπως εἴπαμε καὶ στὴν ἀρχή, ἐὰν ἡ ἐποχὴ ποὺ ἔζησε ἦταν εὐνοϊκὴ γιὰ τὸ πνεῦμα του, γιὰ τὸν ἄνθρωπο στάθηκε σκληρὴ καὶ ἀχάριστη. Ἡ ἐλεύθερη καὶ δημοκρατικὴ ψυχή του δὲν τὸν ἄφησε νὰ συμβιβασθῇ μὲ τὶς μικρότητες τῶν δυνατῶν καὶ τῆς κοινωνίας ποὺ ζοῦσε. Χτυπημένος ἀπὸ παντοῦ, ἀνυπόταχτος σὲ κάθε ταπεινωτική πρόταση, ἔζησε μόνος καὶ ἀβοήθητος. Μὴ ἔχοντας περιουσία γιὰ νὰ στηριχθῇ, ἦταν φυσικὸ νὰ ξεπέσῃ στὴν ἀνέχεια καὶ στὴ δυστυχία. Στὰ τελευταῖα τῆς ζωῆς του, ποὺ τὸν ἐγκατάλειψαν ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ μποροῦσαν νὰ τὸν ἱκανοποιήσουν, αἰσθάνθηκε βαθειὰ τὴν πίκρα τῆς κοινωνικῆς ἀστοργίας. Σὰν θαμπὴν εἰκόνα τὸν θυμοῦμαι ποὺ τὸν εἶδα μιὰ φορά, θαρρῶ πῶς ἦταν κι' ἡ τελευταία του, ὅταν μικρὸ παιδάκι, πιασμένος ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ πατέρα μου, πήγαινα περίπατο κατὰ τὸ Ψ ή λ ω μ α. Ὁ Καντούνης εἶχε σταθῇ κάπου σ' ἕνα πεζοῦλι, μ' ἕνα κομματάκι χαρτὶ στὸ χέρι. Σὰν εἶδε τὸ φίλο του ἔτρεξε κοντά μας καὶ τοῦ τὸ διάβασε. Ἦταν ἕνα ἀπὸ τὰ τελευταῖα του, τὰ πικρόχολά του τεράστιχα, ποὺ φανερώνουν τὴ σοσιαλιστική του διάθεση καὶ τὴν ἀπογοήτευσή του. Ἦταν αὐτό.

Σ' ἐτούτονε τὸν τόπο κάνουνε συμμαχία
Σκυλιὰ κι' ἀνθρῶποι ἐναντίον στὴ δυστυχία.
Καὶ βλέπεις τὸ φτωχὸ τὸ ρακενδύτη νὰ χουμᾶνε.
Σκυλιὰ κι' ἀνθρῶποι, κ' οἱ μαρκουλῖνοι (1) *νὰ γελᾶνε.*

Ἐρώτησε τὸν πατέρα μου ἂν τ' ἄρεσε καὶ ὅταν πῆρε τὴν ἀπάντηση, ἔφυγε ἱκανοποιημένος, ἀλλὰ σκυφτὸς καὶ μ' ἕνα πικρὸ χαμόγελο χυμένο στὴν ὠχρὴ συμπαθητικὴ μορφή του. Ὁ σατυρικὸς ποὺ σκόρπισε τόσα γέλια καὶ τόση εὐθυμία, εἶχεν ἀποτύχει στὴ ζωή. Ἀπογοητευμένος, ἀπ' αὐτή, γιὰ νὰ βρῇ τὴν ἀνακούφιση τὸ εἶχε ρίξει στὸ κρασὶ ποὺ τὸν ἔφερε μιὰ ὥρα γρηγορώτερα στὸν τάφο. Πέθανε ὅμως ὅπως ἔζησε: Μὲ τὸ τραγοῦδι καὶ τὸ γέλιο στὸ στόμα.

ΔΗΜ. ΜΑΡΓΑΡΗΣ

(1) Στρατιῶτες τῆς Δημοκρατίας τοῦ Ἁγ. Μάρκου.

ΕΝΑ ΞΥΠΝΗΜΑ (*)

(ΔΙΗΓΗΜΑ)

— Σ' εὐχαριστῶ γιὰ τὸν καλό σου τὸ λόγο, εἶπε Μὰ κι' ὅτι θέλει κανεὶς δὲ γίνεται πάντα.

Ὤ! σὰν ἔχῃ ἄνθρωπος εὐχαρίστηση! ἀποκρίθηκε ἐκείνη. Καὶ σὰ νὰ ντράπηκε γιὰ τὸ λόγο ποὺ εἶπε, χαμήλωσε στὸ δίσκο τὰ μάτια της, μὴ τολμῶντας νὰ κυττάξῃ τὸ Στέλλιο.

Ἀπ' τὶς ἐλιὲς ἡ κουβέντα ἀνάμεσα στὸν Πιστολιὰ καὶ τοὺς ἄλλους γύρισε τώρα στὰ κρασιά. Ὁ Ψύλλος εἶχε πῆ πὼς ὁ Μποῦφος ὁ κρασέμπορας μὲ τ' ἄσπρα ματόκλαδα καὶ μὲ τὸ μεγάλο πηγοῦνι πουλοῦσε κρασὶ πενῆντα γρόσια τὴν ὀκᾶ—χρόνο καὶ γρόσι, ἀθάνατο πρᾶμμα!

Ὁ Πιστολιᾶς χτύπησε τὸ χέρι του στὸ τραπέζι.

— Ἐγὼ ἔχω ἀπάνω ἀπὸ ὀγδόντα χρονῶ! εἶπε.

— Ἀπάνω ἀπὸ ὀγδόντα--φώναξαν οἱ ἄλλοι τρεῖς μαζύ, ἀνοίγοντας τὰ μάτια τους, σὰν νὰ μὴν πίστευαν.

— Μὲ στοίχημα! ξανᾶπεν ὁ Πιστολιᾶς. Δὲ συμφέρει ὅμως νὰ τὸ πουλήσω μήτε ἑκατὸ τὴν ὀκᾶ. Μὰ καὶ χίλια νὰ μοῦδιναν πάλι θὰ τὸ σκεπτώμουν γιατὶ τὸ κρύβω γιὰ τ' ἀρραβωνιάσματα καὶ τὶς χαρὲς τῆς Σταυρούλας. Πᾶμε νὰ σᾶς τὸ δείξω!

— Τῶχεις ἐδῶ; ρώτησεν ὁ Ψαρρός.

— Στὸ ὑπόγειο μέσ' στὰ μπουκάλια, κι' ἀπάνω στὸ κάθε μπουκάλι τὰ χρονάκια του.

Αὐτὰ λέγοντας εἶχε σηκωθῇ καὶ τραβοῦσε κατὰ τὴν πόρτα. Οἱ ἄλλοι τὸν ἀκολούθησαν.

Ἡ Σταυρούλα σηκώθηκε.

— Ν' ἀνάψω τὸ φανάρι, εἶπε. Εἶναι σκοτεινὰ στὸ ὑπόγειο!

— Ὄχι! ὄχι! ἐσεῖς καθίσετε μὴν πάῃ κ' ἔρθῃ κανένας. Ὅσο γιὰ τὸ φανάρι τ' ἀνάβω ὁ ἴδιος.

Ἔτσι ἔμειναν μονάχοι οἱ δυό τους.

Στὴν ἀρχὴ κυτάχθηκαν, μὴ ξέροντας τὶ νὰ ποῦν, τόσο παράξενη ἦταν ἡ σιωπὴ γύρω τους, ποὺ στ' αὐτιὰ τοῦ Στέλλιου χτυποῦσε βοερὴ σὰν πέλαγο. Ἡ Σταυροῦλα ὅλο καὶ παρακαλοῦσε μέσα της νἄλθῃ κανεὶς, μὰ κανεὶς δὲν ἐρχόταν. Ἔξαφνα ὁ Στέλλιος τῆς εἶπε:

— Νὰ σὲ ρωτήσω. Μὲ τὸ συμπάθειο ὅμως, δὲ θέλω νὰ σὲ προσβάλω! Ἀγαπᾷς κανένα Σταυρούλα;

Δὲ μὲ προσβέρνεις Στέλλιο. Μόνο ποὺ τέτοιο πρᾶμμα μήτε

(*) Συνέχεια καὶ τέλος.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΕΡΑΣΟΥΝΤΑ ΜΟΥΣΕΙΟ ΔΗΣΟΧΡΙΟΥ

τὸ σκέφτηκα, ἀποκρίθηκε ξαφνιασμένη μὰ εὐτυχισμένη ἐκείνη, ποὺ πιὰ δὲ σώπαιναν κι' ἂς ἔλεγαν ὅ,τι κι' ἂν ἦταν.

— Ξέρεις γιατὶ σὲ ρωτῶ ; ξανᾶπεν ὁ Στέλλιος.

Τὰ μάτια του τοῦ φανῆκαν ἀλλοιώτικα κι' ἐκείνη τὸν κοίταξε μ' ἀπορία.

— Ποῦ νὰ ξέρω ; εἶπε.

— Γιὰ νὰ σοῦ πῶ δυὸ μεθυσμένα λόγια, ἀποκρίθηκε. Νά ! ἂν ἀγαπᾷς κάποιον, φυλάξου νὰ τοῦ ὁρκιστῇς καμμιὰ φορά. Ἔτσι δὲ θὰ πατήσῃς ποτὲ τὸν ὅρκο σου.

Ἕνα σκοτεινὸ χαμόγελο ἀνθοῦσε στὰ χείλη του.

— Δὲν καταλαβαίνω τὶ θέλεις νὰ πῇς, ἀποκρίθηκε ἐκείνη.

— Θὰ καταλάβῃς εἶπε. Πιὲ πρῶτα.

— Ὄχι ἄλλο !... Θὰ μὲ πειράξῃ .... Σ' ὁρκίζομαι !

— Κι' ἐπειδὴ ξαφνιάστηκε ποὺ ὡρκίστηκε — τὶ σοῦ εἶναι ἡ συνήθεια ! ! — χαμογέλασε κι' ὁ Στέλλιος τῆς εἶπε :

— Σ' ἐμένα μπορεῖς ἄφοβα νὰ ὁρκιστῇς. Δὲν εἶναι ποτὲ φόβος νὰ πατήσῃς τὸν ὅρκο σου.

Σώπασε κ' ἐπειτα πρόστεσε.

— Καταλαβαίνεις γιατί . . ,

Ἤθελε νὰ πῇ πῶς δὲν ἦταν αὐτὸς ὁ καλός της, ἡ Σταυροῦλα ὅμως γύρεψε ν' ἀλλάξῃ κουβέντα κ' ἤτανε χαρὰ χαρούμενη ποὺ ὁ Στέλλιος τῆς μιλοῦσεν ἔτσι.

— Τότε θὰ πειράξῃ ἐσένα, εἶπε. Μὴν πιῇς ἄλλο.

Τὸ ταβάνι στὰ μάτια τοῦ Στέλλιου πῆρε μιὰ μεγάλη βόλτα ὥς ποὺ ἄγγιξε κάτω τὸ πάτωμα, ξανανέβηκε καὶ στάθηκε.

— Μὴ φοβᾶσαι ! Ἐγὼ τὸ ἀντέχω τὸ πιοτό ! Ὕστερα, ξαφνικά, πρόστεσε. Ἀπόψε θέλω νὰ πιοῦμε μαζύ, Σταυρούλα.

Κι' ἄδειασε μονομιᾶς τὸ κονιὰκ ποὺ κρατοῦσε.

Τὸ ταβάνι ξαναπῆρεν ἄλλη μιὰ βόλτα, ἔπειτα μιὰ δεύτερη καὶ ξοπίσω μιὰ τρίτη Ἔπειτα πάλι στάθηκε, ὁ Στέλλιος σκοτείνιασε πάλι μιὰ στιγμή, ἐπειδὴ ξανάφερε τὴν Ἄννα στὰ μάτια του, νὰ γνέφῃ ἀπ' τὸ παράθυρο τοῦ κανταδώρου καὶ νὰ τοῦ χαμογελᾷ, σκυμμένη ἡ μισὴ ἔξω μὲ τὴ Σμαρώ. Κοίτταξε γιὰ κάμποσο αὐτὴ τὴν εἰκόνα νὰ χορεύῃ ἀπ' τὴν ἀνοιχτὴ πόρτα στὸ ξάϊτο, κι' ἄξαφνα χτύπησε στὸ κεφαλάρι τοῦ καναπὲ τὴ γροθιά του.

Ἡ Σταυρούλα τρόμαξε.

— Σταυρούλα, ξέρεις τὶ θέλω νὰ πιῶ γιὰ νὰ μεθύσω ἀπόψε ;

Δὲν πρόφταξε νὰ ρωτήσῃ τὶ κι' ἀκούστηκαν βήματα, φωνὲς καὶ γέλοια ἀπὸ τὴν σκάλα. Ὁ Πιστολιᾶς κι' οἱ ἄλλοι ἀνέβαιναν. Ἡ Σταυρούλα ἀνάπνευσε. Ὁ Στέλλιος ἂν καὶ μεθυσμένος τοὺς πῆρε τὸ αὐτί του.

— Θὰ δῇς, εἶπε.

Ἡ Σταυρούλα φοβήθηκε, μὴ ξέροντας τὶ εἶχε στὸ νοῦ του. Μὰ καθὼς ἐκεῖνοι φανήκανε στὸ κατῶφλι, ὁ Στέλλιος σηκώθηκε τρικλίζοντας καὶ, πίσω τὸ κορμὶ καὶ μπρὸς τὸ κεφάλι, γιὰ νάβρῃ ἰσορροπία, φώναξε δέρνοντας τὸν ἀέρα μὲ τὸ χέρι του.

— Πιστολιᾶ ! Θέλω νὰ πιῶ ἀπ' τὸ κρασὶ τῶν ὀγδόντα χρονῶ ! Θέλω νὰ πιῶ ἀπ' τὸ κρασὶ πῶχεις κρυμμένο γιὰ τ' ἀρραβωνιάσματα τῆς Σταυρούλας ! Θέλω νὰ μεθύσω μὲ τὸ κρασὶ ποὺ δὲν τὸ πουλᾶς μὲ τίποτε, γιατὶ τῶχεις γιὰ τὶς χαρὲς τῆς Σταυρούλας ! Θέλω νὰ μεθύσω ἀπόψε στὴν ὑγειὰ τῆς Ἄννας μὲ τὸ κρασὶ τῆς Σταυρούλας !

Τὰ τελευταῖα αὐτὰ τὰ τραύλισε μᾶλλον παρὰ ποὺ τὰ πρόφερε. Ἔξαφνα τὸ πάτωμα ἔφυγε κάτω ἀπ' τὰ πόδια του, τὸ σπίτι ἔγυρε νὰ σωριαστῇ μονοκόμματο χάμου κι' ὁ Στέλλιος δὲ θυμῶταν πιὰ τίποτε.

***

Ξυπνῶντας πίστεψε πῶς τ' ὄνειρο ποὺ εἶχε ἰδῇ ἄλλαξε τώρα ὄψη. Γιὰ νὰ βεβαιωθῇ πῶς δὲν κοιμῶταν ἔτριψε τὰ μάτια του, ἔπειτα στὸ λίγο φῶς τοῦ καντηλιοῦ κοίταξε σὰν ἀποληθωμένος στὴν κάμαρα. Τὸ κρεββάτι διπλό, χρυσωμένο καινούργιο. Ὁ γύρος του κολαρισμένος καὶ φρεσκοσιδερωμένος. Ἀντίκρυ μιὰ μεγάλη ντουλάπα μὲ τὸν καθρέφτη, καὶ μέσα του θαμπὸ, μακρυνὸ, τὸ κονοστάσι μὲ τὸ καντῆλι: ὅλα νυφιάτικα. Οἱ εἰκόνες του, ἀσημοκαπνισμένες, ἀστράφταν. Κι' ὁ Στέλλιος ξαναγύρισε πάλι τὰ μάτια του ἠλίθια στὸν ὦμο τὸ μισόγδυμνο, στὸ λευκοχάραμμα τῆς στρογγυλάδας τοῦ κόρφου καὶ στὰ μαλλιὰ τὰ χυμένα. Τὰ κάρφωσεν ἔπειτα μιὰ στιγμὴ στὸ προσωπάκι, ποὺ κοιμώτανε μέσα τους καὶ πέφτοντας ἀνάσκελα στὸ προσκεφάλι οὔρλιαζε.

— Μὲ πάντρεψαν τὰ σκυλλιά !

Ἡ Σταυρούλα τινάχτηκε κατατρομαγμένη ἀπὸ τὸν ὕπνο της κι' ἀνακάθισε στὸ κρεββάτι.

Ἐκεῖνος γύρισε μπρούμυτα καὶ μούγκριζε σὰν τὸ βῶδι ποὺ τὸ σφάζουν.

Ἡ Σταυρούλα ἔσκυψε ἀνήσυχη ἐπάνω του καὶ τὸν ἔπιασεν ἐλαφρὰ ἀπ' τὸν ὦμο.

— Θεέ μου ! Στέλλιο ! Τὶ ἔχεις; Μὴ δὲν μπορεῖς ;

— Μὴ μ' ἀγγίζῃς! Φῦγε! Νὰ μὴ σὲ βλέπω! οὔρλιαξε πάλι ἐκεῖνος. Κατάλαβε.

— Νὰ φύγω καὶ ποὺ νὰ πάγω, Στέλλιο ;

Μονομιᾶς τὰ δάκρυα πνίξανε τὴ φωνή της κι' ἀρχίσανε νὰ πέφτουν ἐπάνω στὸ κορμὶ κι' ἀμέτρητα.

— Σωστὰ λές ! Ἐγὼ πρέπει νὰ φύγω !

Τινάχτηκε κι' ἔβγαλε τὰ πόδια του ἀπ' τὸ κρεββάτι.

Μὰ πρὶν προφτάξῃ νὰ κατεβῇ ἐκείνη βρέθηκε κιόλας κρεμασμένη ἐπάνω του μὲ τὰ γυμνὰ μπράτσα της σφιχτοδεμένα ὁλόγυρα στὸ

ΓΑΚΣΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΕΣΟΓΕΙΩΝ

λαιμό του.

— Δὲ θὰ τὸ κάνῃς αὐτό, Στέλλιο! Σκότωσέ με καλύτερα! Σκότωσέ με!

Ἡ φωνή της βγῆκε βραχνὴ σπαραχτικὴ σὰ νὰ ξερριζώθηκε μαζὺ κι' ἡ καρδιά της. Ἐκεῖνος στάθηκε ἔσκυψε τὸ κεφάλι του κ' ἔμεινε καρφωμένος στὴν ἄκρη τοῦ κρεββατιοῦ, ὅπως ἦταν.

Ἡ Σταυρούλα τὸν κρατοῦσε πάντα ἀγκαλιασμένο. Ἡ τριανταφυλλιὰ κορδέλα τοῦ ὁλοκέντητου πουκαμισιοῦ της γλυστρῶντας ἀπὸ τὸν ὦμο στὸ μπράτσο της, ἄφινε τώρα νὰ προβάλῃ μέσα ἀπ' τὶς νυφιάτικες νταντέλλες στητὸς, σὰν ἕνας καρπὸς σπάνιος, ὁλόκληρος ὁ δεξιός της κόρφος, ἔξω βγαλμένος. Μὰ ὁ Στέλλιος δὲν ἔβλεπε, Ἐκείνη πνιγμένη ἀπ' τ' ἀναφυλλητὰ ἔκλαιγε κ' ἔλεγε καὶ δὲ σώπαινε.

— Τοὺς τῶπα ἐγὼ, πὼς δὲν ἤτανε σωστὸ αὐτὸ ποὺ κάνανε. Ὄχι πὼς δὲ σὲ ἤθελα! Ποιὸς πιὸ καλὸς ἀπὸ σένα, Στέλλιο; Μὰ ἔπρεπε πρῶτα νὰ σὲ δοῦν νηστικὸ κ' ὕστερα νὰ μᾶς παντρέψουν. Νἆναι καὶ μὲ τὴ γνώμη σου καθαρὴ καὶ σένα. Ἕνας ἄντρας πιομένος, κοντὰ σ' ἕνα κορίτσι, φυσικὸ μιὰ στιγμὴ νὰ μὴν ξέρῃ τὶ κάνει. Χρέος τους ἐκεῖνοι νὰ τὸ σκεφτοῦν σὰν πιὸ πολύξεροι. Μιὰ μάλιστα κι' εἶχες πῇ «στὴν ὑγειὰ τῆς Ἄννας μὲ τὸ κρασὶ τῆς Σταυρούλας» φῶς φανερὸ πὼς τῶκανες γιὰ τὸ πεῖσμα μιᾶς ἄλλης. Ποιὰ εἶναι δὲν τὴ γνωρίζω μὰ πρέπει πὼς θἆναι πολὺ καλὴ γιὰ νὰ πιῆς στὴν ὑγειά της μὲ τὸ κρασὶ τῆς ἀρρεβῶνας μιᾶς ἄλλης. (Λέγοντας αὐτὰ κατάπιε ἕνα μεγάλο δάκρυο κ' ἐξακολούθησε).— Τοὺς τῶπα. Ὅλα! Ὅλα! Δὲ μὲ ἄκουσαν. Κ' ἐπειδὴ σπαρταροῦσα καὶ φώναζα πῶς θὰ φύγω κατ' ἀπ' τὰ στέφανα, μὲ φοβερίσανε ν' ἀνοίξω καλὰ τὰ μάτια μου. Γιατὶ ὅ,τι κάνανε, εἶπαν, ἤτανε γιὰ τὸ καλὸ τὸ δικό σου πρῶτα καὶ πὼς ἄν ἀρνιώμουν θὰ χτυποῦσα ὡς ποὺ νὰ ζῶ κ' ἐγὼ τὸ κεφάλι μου ὕστερα.

Στὸ μεταξὺ ὁ πατέρας σου ἔτρεξε γιὰ τὸν παπᾶ. Ὁ δικός μου εἶχε βγαλμένες τὶς ἄδειες ἀπὸ μέρες φαίνεται. Ἀγορασμένα καὶ τὰ στεφάνια. Δὲν εἴξερα τίποτε. Κ' ἐσὺ δὲν ἤσουνα σὲ θέση νὰ μὲ ὑπερασπιστῇς. Ἀπεναντίας! Σὰν ἦλθαν καὶ σὲ σήκωσαν καὶ σοῦ εἶπανε νὰ μὲ πάρῃς, φώναζες, σὰν νἆσουν ἕνα μαζύ τους, πὼς τῶχες ἀπόφαση, πὼς ἤσουν τίμιος ἄνθρωπος, ποὺ ὅ,τι λέγει δὲν τὸ ξελέγει, πὼς δὲν ἤθελες ἄλλη ἀπὸ μένα, καὶ πὼς ἢ τώρα εὐθὺς ἢ ποτές, γιὰ νὰ τῆς δείξῃς ἐκεινῆς, ποιὸς εἶσαι. Οἱ ἄλλοι τότε: Ὁρίστε ποὺ δὲ θές, —μοῦ εἶπαν. Τώρα μετάνοιωσες. Κ' ἔχεις ὅλα τὰ δίκηα.

Στάθηκεν ἐπειδὴ τῆς κόπηκεν ἡ πνοὴ καὶ σὰν ἀνάπνεψε, πρόστεσε;

— Μοὔρχεται νὰ σκοτωθῶ ποὺ δὲν ξεπόρτισα!

Ὅσο ἔλεγεν αὐτὰ ἡ Σταυρούλα, φαινόταν τοῦ Στέλλιου πὼς μιὰ τρύπα εἶχεν ἀνοίξῃ κάπου καὶ πὼς αὐτὸς κι' ἡ Ἄννα κατέβαιναν μέσα της στριφογυρνῶντας σὲ βάθη ἀμέτρητα. Καὶ τῶνειρο ποὺ εἶδε πρωτύτερα τοῦ ἦρθε τώρα στὸ νοῦ. Τὸ κέρασμα τῆς Ἄννας μὲ τὴν εἰδὴ τῆς Σταυρούλας, καὶ τὸ νερὸ ποὺ νὰ πιῇ δὲν τοὔδωκε καὶ τὸν πάτο τοῦ πηγαδιοῦ ποὺ ἦταν κατάξερος. Τὰ θυμήθηκεν ὅλα μὲ μιὰ ἐνέργεια τρομαχτικὴ κ' ἕνα πικρὸ χαμογέλοιο ἀχνοχάραξε στὰ χείλη του. Τὶ σημαδιακὸ ποὺ ἦταν τ' ὄνειρό του ἀλήθεια! Τὸ πιοτὸ κι' ἡ δροσιὰ τοῦ κορμιοῦ, ποὺ ἔνοιωθε τὰ μπράτσα του στὸ λαιμό του, τὸν ξεγέλασαν, τὸν εἶχαν κάνῃ γελοῖο μπροστὰ στὰ μάτια του, σὲ βαθμὸ ποὺ νὰ συχαίνεται πιὰ κι' ὁ ἴδιος νὰ φτύσῃ τὸν ἑαυτό του. Ἀντὶς ν' ἀκούσῃ τὴ φωνὴ τῆς καρδιᾶς του, ποὺ τοῦ φώναζε νὰ μὴν ἔλθῃ, γύρεψε ν' ἀψηφίσῃ τὶς δολοπλοκίες τοῦ Πιστολιᾶ καὶ τοῦ πατέρα του καὶ μπλέχτηκε στὰ δίχτυα, ποὺ τοῦ στήσανε, νὰ τοῦ δώσουν ἐκείνη, ποὺ δὲν ἤθελε. Θέλοντας νὰ φανῇ παλληκάρι ἔγινε καθαρὰ καὶ ξάστερα ἄναντρος, πάτησε τὸν ἴδιο τὸν ὅρκο του, ἔκανε τὴν Ἄννα δυστυχισμένη γιὰ πάντα καὶ πῆρε τώρα στὸ λαιμό του κι' αὐτὸ τὸ κορίτσι Καὶ πότε; Τὴ στιγμὴ ἴσα ἴσα ποὺ γινόταν ὁ κριτὴς τῆς Ἄννας, ἕνας κριτὴς σκληρὸς κι' ἀμάλαγος, ποὺ τὴν καταδίκαζε μὲ μιὰ ἄγρια δικαιοσύνη, γιὰ ἕνα λάθος, ποὺ ὅσο βαρὺ τοῦ φαινότανε χτές, τόσο σήμερα τῶβρισκε ἀσήμαντο, σχεδὸν τιποτένιο.

Ἔμεινεν ἔτσι σιωπηλὸς γιὰ κάμποσο ἀναδεύοντας ὅλ' αὐτὰ μὲ τὸ νοῦ του ὅσο ἡ Σταυρούλα ἐξακολουθοῦσε τώρα, κρεμασμένη πάντα ἐπάνω του νὰ κλαίῃ χωρὶς νὰ μιλῇ. Τέλος μὲ ἡσυχασμένη φωνὴ καὶ μὲ τὰ μάτια χαμηλωμένα τῆς εἶπε:

— Τὸ βλέπεις ὥστε κι' ἐσὺ πὼς πρέπει νὰ φύγω.

Μονομιᾶς ἐκείνη σπάραξε πάλι, μὰ ὄχι γιὰ τὸ παράλογο ποὺ βοοῦσε στὰ λόγια του. Ἀφίνοντάς τον, ἔκρυψε τὸ πρόσωπό της μὲ τὰ χέρια της. Κ' ἐκεῖνο ποὺ ὡς τότε τῆς ἔκαιε τὴν καρδιά της ξέφυγε, ξέσπασε στοῦ Στέλλιου τ' αὐτιὰ σὰ μιὰ μπόρα.

— Γιὰ νὰ πῇ ὁ κόσμος αὔριο πῶς δὲ μ' ἠθῆρες κορίτσι! Τὶ νὰ γίνω Θεέ μου! Τὶ νὰ γίνω!

Ἕν ἀτέλειωτο κλάμμα βουβό, πνιχτό, κομμένο ἀπ' τ' ἀναφυλλητὰ ἀκολούθησε, ποὺ φανέρωνεν ὅλο τὸν τρόμο τῆς καρδιᾶς της μπροστὰ στὴ φοβερὴ αὐτὴ σκέψη. Νὰ μὴν τολμᾷ πιὰ νὰ φανῇ στὴν πόρτα ἢ στὸ παράθυρο, νὰ πῇ καλημέρα σὲ ἄνθρωπο.. Γιατί, ποὺ νὰ δώσῃς τοῦ κόσμου νὰ καταλάβῃ! Καὶ πάλι θὰ καταλάβαινε ὅποιος ἤθελε! Ἔτσι στὸ βάθος ἐκείνη θὰ ἤτανε ἀτιμασμένη γιὰ πάντα.

Ὁ Στέλλιος σώπασε σαστισμένος ἀκούοντάς τη νὰ κλαίῃ. Τὸ πηγάδι δὲν εἶχε στάλα νερὸ στὸν πάτο του. Γιὰ τὴν ὥρα τοὐλάχιστον ἦταν ἀδύνατο νὰ τὴν ἀφίσῃ. Θὰ γινόταν ἄτιμος δυὸ φορές, τῶβλεπε. Ὡστόσο ἔκαμε μιὰ τελευταία ἀπόπειρα:

— Κι' ἂν ἐγὼ δὲ σ' ἀγαπῶ; τῆς εἶπε.

Κατάπιε τὰ δάκρυά της κι' ὅταν μπόρεσε νὰ μιλήσῃ τοῦ ἀπομρίθηκε: Θἄμαστε δυὸ νὰ ὑποφέρουμε, Στέλλιο...

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ

ΕΩΣΦΟΡΟΥ

Ρείπια ὁ Ναὸς· κι' ἀνάμεσό του ἐγώ,
Κορμὶ γεμάτο λάτρα καὶ τραγούδι ἀκόμα,
Πιασμένος εἶμαι, σὰν τὸ ναυαγό,
'Απ' τὸ σκλάβο χῶμα.
Κι' ἀργὰ ἀνεβαίνω τὰ προπύλαια καὶ κυττῶ:
Γεννιοῦνται κἄπου οἱ νέοι καιροὶ; Ποιὸς ξέρει!
Μὰ στὴν ψυχὴ μου, ἀπάνω ἀπ' ὅλους τοὺς καιρούς,
Φωτάει τὸ πρῶτο ποῦ γκρεμίστη ἀστέρι
Στὴν ἄβυσσο καὶ ζῶ· τὶ εἶμ' ἀπ' αὐτοὺς
Ποῦ μὲ τὸ μέγαν Ἄγγελο ἔχουν πέσει,
'Απ' τὴν παράδεισο ὥς ἐδῶ· Καὶ στὴ ζωὴν
Αὐτὴ καὶ μὲς σὲ τοῦτο τὸν καιρὸ, δὲν ἔχω θέση·
Μιὰν ἄλλη μοῖρα, προαιώνια, μὲ καλεῖ.
Μὰ θ' ἄχ' ἡ γῆ τελιώσει, ὥς ἔρθ' ἡ ὥρα,
Ἡ Μοῖρα τούτη νὰ γνωρίσει ἀνατολή.
Ψυχή, στὴν ἐξορία προσδόκα τώρα,
Μὲ ἀδάμαστην ὑπομονή. Θ' ἀρθεῖ
Κ' ἡ μέρα, ποῦ τὴ μάχη θὰ σαλπίσεις,
Μάχη Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου σιωπηλή·
'Αλλ' ὦ ψυχή μου, ὥς τότε, μὴν ἐλπίσεις.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ

Μάρτιος 926

GOETHE

ΣΙΓΑΛΙΑ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ

Πάνω στὰ νερὰ γαλήνη βασιλεύει,
σὲ μιὰ θάλασσα, ποὺ ἀτάραχη κινιέται,
Στέκει ὁ γέρο ναύτης, βλέπει, συλλογιέται,
ρίχνει πρὸς τὸ γυάλο γύρω τὴ ματιά του.
Αὔρας μιὰ πνοούλα δὲ φυσάει: θανάτου
παγερὴ γαλήνη, τρομερὴ γαλήνη:
Μέσα στὴ βαθειὰ τὴν ἀπεραντοσύνη
κῦμα ἢ κυματάκι δὲν ἀργοσαλεύει:

ΜΑΡΚΟΣ ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ

18)1)31

ΠΡΙΜΑΒΕΡΑ

Τόσο λοιπὸν μοῦ στένεψε ἡ ζωή,
ποὺ εἰς τούτη δέθηκε τὴ γλάστρα,
νὰν τὴ λατρεύω ἀπ' τὸ ξημέρωμα
κι' ὥσπου ν' ἀνθίσουν πάλι τ' ἄστρα;

Κ' ἕνα λουλούδι τόσο μίζερο!
Τὰ κλώνια του ὡς νερὸ ἀναβρύζουν·
ὡς καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἀκόμη οἱ ἀναπνοές
τοῦ γίνονται φαρμάκι ὅταν τ' ἀγγίζουν.

Γλάστρα κι' ἀνθὸς πρασινοκόκκινη
ζωγράφου ἀστραφτερὴ παλέτα·
καὶ σὰ φοβέρα ἀπὸ τὸ χῶμα πρώϊμα
νὰ ὁρμοῦν τὰ φύτρα ὀρθὰ ὡς στιλέτα.

Καὶ ἡ θέλησὴ του σιδεροβουνὸ
νὰ σέρνῃ τὴν ψυχὴ μου σὰ μαγνήτης
τόσο, ποὺ νείρεται στεφάνι της
νὰ τ' ἀξιωθῇ ἀνθισμένο στὴ θανή της.

Καὶ σὰ γυναίκα ποὺ τὰ κάλλη της
ξέσκεπα δείχνει τα ἡ κοκέτα,
μὲς ἀπ' τὰ πράσινα τὰ φύλλα του
τὰ βυσσινιὰ πηδοῦν μπουκέτα.

Στὸν κάθε ἀνθὸ ἕνας κύκλος κίτρινος
—χρυσάχτινη μὲς στὰ ρουμπίνια βέρα—.
Καὶ τὄνομά του τόσο ἐαρινὸ
ποὺ φέρνει ρίγη ἀνοίξεως: «Πριμαβέρα!»

ΑΙΜΙΛΙΑ ΣΤΕΦ. ΔΑΦΝΗ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΖΑΚΥΝΘΟΥ

ΛΗΣΜΟΝΗΜΕΝΟΙ ΣΤΙΧΟΙ

ΣΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ ΜΟΥ

Τὸ ἄστρο σου μοναχὰ στ' ἀνήλια τῆς ψυχῆς μου
Σκοτάδια, τρεμοφέγγει, ὀϊμέ, γλυκὲ πατέρα.
Ἦταν πολλά, στὰ νέφη ἐσβύσαν τῆς ζωῆς μου,
Ποὺ μοῦ μαυρίσαν τὸν ἁγνὸ πρώϊμα αἰθέρα.

Μὲ κόπο σέρνετ' ἡ βαρκούλα τῆς ζωῆς μου,
Ἄδικα τὴ ματιά μου στέρνω ψηλὰ ὡς πέρα,
Ἀντὶς τἄστρα νὰ ἰδῶ,—ἐλπίδες τῆς ψυχῆς μου,—
Ἀστροπελέκια θὰ μοῦ ῥίξουν μὲ φοβέρα!
Καὶ νὰ προβάλλει ἐμπρὸς τὸ κάτασπρο κεφάλι,
Γεμᾶτο ἀγάπη ἁγνή, — ἡ καλοσύνη, ὤ πόση!
Ἡ κορυφή του τοὐρανοῦ σμίγει τὰ κάλλη.

Μὰ κ' ἡ λαχτάρα, ποὺ τὸ στῆθος σου σπαράζει,
Καὶ δεύτερη ζωὴ ποθεῖ σ' ἐμὲ νὰ δώση,
Κάνουν μιὰ ὠχρὴν αὐγὴ νὰ μοῦ δειλοχαράζη.

(Ζάκυνθος 1899).

†ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΙΔΩΛΟ ΣΑΡΚΙΝΟ

Εἴδωλο σάρκινο, ὑπερτέλειο, ζυμωμένο
ἀπ' τῶν ἀνθῶν τὸ νέκταρ καὶ τὰ μῦρα,
ποὔχεις τὴ στυγνὴν ἄρνηση ζωστῆρα
καὶ πάλι τῶν ἐρώτων ξεχυμένο
τὸν κόρο στὸ κορμί σου καὶ τὴν πύρα
τοῦ πόθου τοῦ ἀκατεύναστου, σοῦ πῆρα
κάτι ἀπ' τὸ θολό, τὸ λαγγεμένο
βλέμμα σου, ποὺ τυχαῖα μεθυσμένο
μὲ κύτταξε.... Καὶ τώρα, εἴδωλο πλᾶνο,
ποὺ ἀρνιέσαι ἔτσι ἀκατάδεχτα νὰ σκύψης
στὸν κάθε ποὺ ἀτενίζει σε ζητιᾶνο
τῆς ἡδονῆς σου, ἐγὼ τὰ καρδιοχτύπια,
ποὺ μέσα σου ἀγωνίζεσαι νὰ κρύψης
τἄνιωσα, τὰ δοκίμασα καὶ τὰ ἤπια!

«ΣΠΟΝΔΕΣ ΣΤΗ ΝΥΧΤΑ»
(Ἀνέκδοτη Συλλογὴ)

ΡΙΤΑ Ν. ΜΠΟΥΜΗ

(SCHILLER)

ΟΠΟΙΗΤΗΣ

Πάρτε τὸν κόσμο· ἐφώναξεν ἀπ' τὸν οὐράνιο θρόνο
ὁ Ζεὺς στὰ πλήθη τῶν θνητῶν· σᾶς τὸν χαρίζω πειά·
γιὰ πάντα νὰ τὸν ἔχετε δικό σας· θέλω μόνο
ἀδελφικὰ καὶ δίκαια νὰ γίνῃ ἡ μοιρασιά.

Αὐτὰ εἶπε κ' ἔτρεξαν εὐθὺς ὅλοι, καὶ νέοι καὶ γέροι,
νὰ πάρουν ὅ,τι ἐχάριζε τότε ἡ μητέρα γῆ·
ὁ γεωργὸς ἐκράτησε τὰ εὔφορα μέρη·
μέσα στὰ δάση ἐτέντωσαν τὰ τόξα οἱ κυνηγοί.

Τὴς ἀποθήκαις τὰ παιδιὰ γέμισαν τῶν ἐμπόρων·
ὁ ἡγούμενος ἐδιάλεξε τὸ πειὸ καλὸ κρασί·
ὁ βασιλιᾶς ἐπρόσταξε νὰ τοῦ πληρώνουν φόρον
κ' ἔκλεισε κάθε πέρασμα μ' ἀσφάλεια περισσή.

Στὸ τέλος, ὅταν ἤτανε τὰ πάντα μοιρασμένα,
ἐπρόβαλεν ὁ ποιητής· ἤρχετο ἀπὸ μακρυά·
δὲν ηὗρε πλέον τίποτα· τἄχαν ὅλα παρμένα·
ἀνῆκε σὲ ἄλλους κάθε τί, κάθε τῆς γῆς μεριά.

Ἀλοίμονο! μόνος ἐγὼ θὰ μένω ἀδικημένος,
θεέ μου ἐγὼ τὸ πειὸ πιστό σου ἀπ' ὅλα τὰ παιδιά!
Αὐτὰ εἶπε μὲ παράπονο· καὶ, ἀπὸ λυγμοὺς πνιγμένος,
ἐμπρὸς στὸ θρόνο του ἔπεσε καὶ ἐστέναξε βαριά.

Σὰν κυνηγοῦσες ὄνειρα, τί τἄβαλες μαζί μου;
εἶπ' ὁ θεὸς· σὰν ἔτρεχες ἄσκοπα, φταίω ἐγώ;
Ποῦ ἤσουν, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἐμοίραζαν τὴ γῆ μου;
Σιμά σου, εἶπε ὁ ποιητής ἤμουν στὸν οὐρανό.

Τὸ μάτι μου ἄχ ἐθαύμαζε τὸ θεῖο προσωπό σου
ἡ ἁρμονία τοῦ οὐρανοῦ μοῦ ἐμάγευε τὸ αὐτί·
συγχώρεσε ἕνα πνεῦμά σου, ποὺ ἀπὸ τὸ οὐράνιο φῶς σου
ἐμέθυσε καὶ ἄφησε τὸν κόσμο νὰ χαθῆ.

Καλά εἶπε ὁ Ζεύς, ὅμως στὴ γῆ ὅλα εἶναι μοιρασμένα·
ἄχρηστος δὲ μένει μόνον ἐσύ-ὁ ἐκλεκτὸς θνητός,
θέλεις μακρυὰ ἀπ' τὴ γῆ νὰ ζῇς καὶ νἄρχεσαι σὲ μένα,
ὁ οὐρανός μου πάντοτε γιὰ σένα εἶναι ἀνοικτός.

ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΒΟΡΕΑΣ

ΙΑΚΩΒΑΤΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΓΛΥΚΑΔΑ

ΡΑΜΠΙΝΤΡΑΝΑΘ ΤΑΓΟΡ

XI

Παράτησε τὸ κομπολόϊ σου πιὰ αὐτὸ καὶ πάψε
Τὶς προσευχὲς σου καὶ τὶς ψαλμωδίες σου.

Ποιόνε τάχα θαρρεῖς πῶς ὕμνεῖς μὲς στὴν ἔρημη ἐτούτη
καὶ σκοτεινὴ γωνιὰ ἑνὸς ναοῦ ποὺ εἶνε ὅλες

οἱ πόρτες του κλεισμένες; Καλὰ ἄνοιξε ἐσὺ τὰ δυὸ μάτια
γιὰ νὰ κυττάζῃς ποὺ ὁ Θεὸς δὲν εἶνε ἐμπρός σου·

εἶνε ἐκεῖ ὅπου τὴ γῆ βαθιὰ ὀργώνει ὁ ζευγᾶς, κι' ὅπου σπάζει
πέτρες μὲ κόπο στὰ μονοπάτια ὁ ἐργάτης.

Μαζύ τους εἶνε αὐτὸς μέσα ἐκεῖ στὴ βροχὴ καὶ στὸν ἥλιο
καὶ τὰ φορέματά του πυκνὴ σκεπάζει ἡ σκόνη.

Σὰν Ἐκεῖνον τὸ ράσο σου γδύσου καὶ σὺ καὶ κατέβα
κάτω, στὶς σκόνες μέσα καὶ στὰ χώματα.

Ζητᾶς λύτρωση; ἀλλὰ ποὺ φαντάζεσαι λύτρωση ναῦρης;
μήπως ὁ Θεός μας ὁ ἴδιος μ' εὐχαρίστηση

τοὺς πόνους δὲ φορτώθηκε τῆς δημιουργίας καὶ γιὰ πάντα
δὲ δέθηκε μαζύ μας; Τὶς βαθειὲς παράτησε

τώρα ἐσὺ προσευχὲς καὶ λουλούδια ἢ λιβάνια. Τὰ ροῦχα
κι' ἂν σοῦ λερώσῃ ἡ σκόνη καθόλου δὲν πειράζει.

Γιὰ Κεῖνον τράβα ἐσύ, ἀντάμωσέ τον καὶ στάσου κοντά του
μέσα στὴν ἐργασία, μὲ ἱδρὼ στὸ μέτωπό σου.

VII

Κάθε στολίδι ὡραῖο τὸ τραγοῦδι μου ἐπέταξε πέρα
καὶ παύει πιὰ γιὰ κεῖνα νὰ περιφανεύεται.

Τὴν ἕνωσή μας ὤ! θ' ἀφανίζανε αὐτὰ τὰ στολίδια·
τὸν ἕνα ἀπὸ τὸν ἄλλο θὰ μᾶς ξεχωρίζανε·

Θᾶσβυαν οἱ ψύθηροί σου οἱ γλυκοὶ στὸ κουδούνισμα ἐκεῖνο.
Στὴ θέα σου ἡ ποιητική μου, ὦ τιμέ, ματαιοδοξία

σβεῖ κι' ἀπὸ τὴν ντροπὴ ξεψυχάει. Ὦ ποιητὴ κι' ὁδηγέ μου,
τὴ ζωή μου κάμε, ἐνῶ ἐγὼ κάθομαι στὰ πόδια σου,

νὰ γίνῃ ἴσια κι' ἁπλὴ καθὼς μιὰ καλαμένια φλογέρα,
πού, Ἐσύ, ἀπὸ μελωδίες μπορεῖς νὰ τὴ γεμίζῃς.

Μετάφραση ΑΝΑΣΤ. ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗ

Η ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑ ΕΝ ΛΕΥΚΑΔΙ

Ὁ Λευκάδιος τὴν ἑσπέραν τῆς Πρωτομαγιᾶς δὲν δύναται νὰ εἴπῃ, ὅτι διασκεδάζει διότι ἐξέρχεται μετὰ μείζονος θάρρους εἰς περίπατον· δύναται ὅμως νὰ καυχηθῇ ὅτι περιβάλλεται ὑπὸ πολλῶν περιέργων ἐθίμων καὶ προλήψεων.

Τὴν ἑσπέραν ταύτην τὰ παιδιὰ βρέχουν τὸ κουλοῦρι τὸ ὁποῖον ἡ μάνα τους ἐφύλαξεν ἀπὸ τὴ Λαμπρὴ τρώγουν αὐτὸ οἰκογενειακῶς, ἐξηπλωμένα ἐπὶ τῶν χόρτων.

Ἡ καλὴ νοικοκυρὰ βρέχει τὸ μπότη της εἰς τὰ μαγεμμένα νερὰ τῆς ἑσπέρας ταύτης ἵνα διατηρῇ τὸ ὕδωρ καθ' ὅλον τὸ θέρος δροσερὸν, καὶ τὴν πρωΐαν μαζεύει τὸ χαμομῆλι της γιὰ κάθε περίστασι νὰ τῶχῃ στὸ σπίτι.

Ὁ καλὸς νοικοκύρης πέρνει μιὸ πέτρα φωκιασμένη καὶ τὴν φυλάττει εἰς τὸ κατῶγι του καθ' ὅλον τὸ ἔτος, ὡς σύμβολον πολυχρονιότητος.

Ἑκάστη δὲ οἰκία τὴν πρωΐαν φέρει τὰ παράθυρά της ἐστολισμένα διὰ τῶν ἐκλεκτοτέρων ἀνθέων, ἐν οἷς ἐξέχει κλάδος Μαΐου, ἀπαραίτητον στοιχεῖον στολισμοῦ τῆς ἡμέρας ταύτης.

Ἀλλὰ ἂν πάντα τὰ ἄνθη καὶ τὰ φυτὰ τὴν ἡμέραν ταύτην προώρισται εἰς τὸ νὰ ἐπιδεικνύωνται φιλαρέσκως, κοσμοῦντα ὑπερήφανα παράθυρα ἢ πυργωτὰ στήθη, ὁ πτωχὸς νεροκράτης, ἀφανής, μακρὰν εὐνοουμένων ἀνθέων, ξένος ποικιλοχρόων γλαστρῶν, κεκρυμμένος μέσῳ ἀκανθῶν καὶ διαιτώμενος ἐν ἀπροσίτοις τάφροις, σήμερον ἐξυπνᾷ ἐνεργητικὸς λίαν, φυλάττων ἐν τῷ κάλυκι αὐτοῦ ὅλην τὴν δρόσον τῆς πρωτομαγιᾶς, ἵνα ἀνταμείψῃ τὴν καλὴν ἐκείνην δεσποινίδα ἥτις ἤθελε τὸν καλημερίσῃ, τὸν θωπεύσῃ, παρέχων αὐτῷ τὸ ὡραιότερον δῶρον, τὴν δροσερότητά του, ἀντάλλαγμα πρωϊνοῦ φιλήματος ἐπὶ τὸν παρειῶν της.

Καὶ ἀληθῶς αἱ καλαί μου συμπολίτιδες δοξάζουσιν, ὅτι καθίστανται λευκότεραι νιπτόμεναι τὴν πρωΐαν τῆς πρωτομαγιᾶς διὰ τῆς δρόσου τοῦ φυτοῦ τούτου.

Πρωϊνοί, πρωϊνοὶ, οἱ εὐέλπιδες ἐκεῖνοι περιῆγον ἀνὰ τὴν πόλιν κατὰ πρῶτον τὸ ἀνθόπλεγμα τοῦ Μαΐου, τραγουδοῦντες τὸ ὡραῖον δημοτικὸν ἆσμα:

«Τόρα εἶν' ὁ Μάϊς κ' ἡ ἄνοιξι, τόρα τὸ καλοκαῖρι
»τόρα κι' ὁ ξένος βούλεται στὸν τόπο του νὰ πάῃ».

καὶ καταλήγοντες εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ φαιδροῦ διδασκάλου, ὅστις ἐς αὔριον τὸ ἄγριον ὄμμα του, διὰ γλυκισμάτων ὑπεδέχετο τὰ πνευματικὰ αὐτοῦ τέκνα.

Καὶ ὁ χωρικὸς τῆς πατρίδος μου διασκεδάζει τὴν ἡμέραν ταύτην, ἑλληνοπρεπέστερον μάλιστα· διότι χορεύει ὑπὸ τὸν αἴθριον οὐρανὸν μὲ τὸ κόκκινό του ζωνάρι καὶ τὴν καμιζέλα του περασμένη ἀπὸ τὸνα μονάχα χέρι, τραγουδεῖ ἐλευθέρως, γελᾷ μὲ τόσαις εὔμορφαις χωριατοπούλαις, ἃς ἐνίοτε πολὺ κολακεύει ἐξυμνῶν αὐτὰς διὰ τοῦ ἑξῆς ὡραίου διστίχου.

«Ἐβγῆκες στὴ πρωϊομαγιὰ νὰ δροσιστῇς κυρά μου
»ἐζώστης τὴν ἀγράμπελη κ' ἔκαψες στὴν καρδιά μου.»

Δὲν κρίνομεν δὲ ἀπὸ σκοποῦ νὰ παραθέσωμεν καὶ τὸν ἀκόλουθον μῦθον, ὃν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς πρωτομαγιᾶς ἐμάθομεν παρά τινος χωρικοῦ.

«Μιὰ φορὰ μιὰ μάνα ἐγέννησε ἕνα παιδί, καὶ τὸ μοιράνανε ἡ μοίραις του, ὅτι ὅταν πέσει ὁ τοῖχος καὶ τσακισθῇ ὁ καθρέφτης ποῦνε μέσα νὰ πεθάνῃ τὸ παιδί.»

Ἡ μάνα του τὴν ἡμέρα τῆς πρωτομαγιᾶς ἠθέλησε νὰ διαστῇ καὶ καθὼς ἔμπηγε τὸ πεφόνι στὸν τοῖχο ἔπεσ' ὁ τοῖχος κ' ἀπέθανε τὸ παιδί. Τότε εἶπε ἡ δυστυχισμένη:

Ὅποια ἔχει γυιὸ μονογενῆ
τὸ Μάϊ μῆνα μὴ διαστῇ.»

Καὶ τὸ δίστιχον τοῦτο παροιμιακῶς εἰσέτι λέγεται ὑπὸ τῶν χωρικῶν μας.

Ἐν Λευκάδι τῇ 2α Μαΐου 1884 ΝΙΚΟΛΑΟΣ Γ. ΣΤΑΜΑΤΕΛΟΣ

ΙΑΚΩΒΑΤΟΣ
ΗΜΙΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ΑΛ. ΒΕΙΝΟΓΛΟΥ

Η ΦΥΓΗ

ΔΡΑΜΑ ΣΕ ΤΡΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΤΕΣΣΕΡΕΙΣ ΕΙΚΟΝΕΣ

ΣΚΗΝΗ III

Γεώργιος Σταῦρος, κυρία Γκρόπιους, μιὰ στιγμή, Σερὶφ Ἀγᾶς

Γεώργιος Σταῦρος, (προχωρῶντας).— Ἄργησα; (Παρατηρεῖ τὴν κυρία Γκρόπιους καὶ τὸ Σερὶφ Ἀγᾶ. Μικρὴ παύση). Ὁ Πασᾶς μὲ κράτησε... Ἡ κυρία;

Σερὶφ Ἀγᾶς.—Σύζυγος τοῦ Ἄγγλου Προξένου στὸ Τρίκερι... Ἦλθαν ἐπὶ συνεντεύξει...

Γεώργιος Σταῦρος.—Ξέρω... (Παρατηρεῖ τὴν κυρία Γκρόπιους μὲ κάποια ἔκπληξη).

Κυρία *Γκρόπιους*.—Ὁ σύζυγός μου πῆγε νὰ φροντίση γιὰ τ' ἄλογα ἕως ὅτου εὐαρεστηθῇ ὁ Ἐξοχώτατος...

Σερὶφ Ἀγᾶς.—Ἂν θέλετε, κυρία μου, νὰ πᾶτε πρώτη...

Κυρία *Γκρόπιους*.—Σᾶς εὐχαριστῶ πολύ... Πρέπει ναρθῇ ὁ σύζυγός μου...

Σερὶφ Ἀγᾶς.—Ὅπως ἀγαπᾶτε. Ἐπιτρέψατέ μου νὰ σᾶς πῶ πόσο εὐτυχὴς εἶμαι ποὺ σᾶς συνήντησα. Φεύγετε ἀμέσως;

Κυρία *Γκρόπιους*.—Δὲν ξέρω. Ὁ σύζυγός μου θὰ ἀποφασίση.

Γεώργιος Σταῦρος, πρὸς τὸν Σερὶφ Ἀγᾶ.—Ὁ Πασᾶς σᾶς περιμένει...

Σερὶφ Ἀγᾶς.—Πηγαίνω, πηγαίνω... (Ἐξέρχεται).

(Ὁ Γεώργιος Σταῦρος καὶ ἡ κυρία Γκρόπιους ἀνταλλάσσουν ἕνα βλέμμα. Ἔπειτα ἐκείνη κάθεται πάλι στὸ ντιβάνι. Ὁ Γεώργιος Σταῦρος τὴν πλησιάζει, ὄρθιος).

Γεώργιος Σταῦρος.—Βλέπω πῶς ἔχετε γνωριμίες ἐδῶ...

Κυρία *Γκρόπιους*, (αὐστηρά).—Γνωριμίες;

Γεώργιος Σταῦρος.—Τὸ Σερὶφ Ἀγᾶ, παραδείγματος χάριν.

Κυρία *Γκρόπιους*, (μ' ἕνα ἀόριστο χαμόγελο).—Δὲν τὸν εἶδα ποτὲ ἄλλοτε τόσο ὅσο σήμερα...

Γεώργιος Σταῦρος.—Πρᾶγμα ποὺ δὲν μπορεῖτε νὰ πῆτε γιὰ τὸν ταπεινό σας δοῦλο...

Κυρία *Γκρόπιους* (κυττάζωντάς τον διερευνητικά).—Δὲν καταλαβαίνω...

Γεώργιος Σταῦρος.—Εἶσθε τὸ γένος Μελισσάκη, Θάλεια Μελισσάκη, ἂν δὲν κάνω λάθος...

Κυρία *Γκρόπιους*.— Πῶς τὸ ξερετε;

Γεώργιος Σταῦρος.—Γιατὶ ἁπλούστατα ὀνομάζομαι Γεώργιος Σταῦρος...

Κυρία *Γκρόπιους* (μὲ φωνὴ μισοσβησμένη ἀπὸ συγκίνηση καὶ χαρά).— Γιῶργο, Γιῶργο!

Γεώργιος Σταῦρος.—Δὲ μὲ θυμᾶσαι; Ἐγὼ σ' ἀνεγνώρισα ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή...

Κυρία *Γκρόπιους* (ὑπόκωφα τὸ χέρι στὸ μέτωπο).—Πόσα χρόνια, θεέ μου, πόσα χρόνια...

Γεώργιος Σταῦρος.—Τὸ 99 ἔφυγα. Δεκατρία...

Κυρία *Γκρόπιους*.—Ὄχι δεκατέσσαρα. Τὸ 98 ἤτανε...

Γεώργιος Σταῦρος (κοντά της, στὸ ντιβάνι).—Τὶ εὐτυχὴς ποὺ εἶμαι, Θάλεια! Ἀπὸ τὴ μέρα ποὺ ἔφυγα, δὲν ἔπαυσα ἕνα λεπτὸ νὰ σὲ θυμοῦμαι... Δὲ σὲ εἶδα ποτὲ γιὰ νὰ σοῦ πῶ τὶ κλάμμα ἔκανα τ' ἀπόγευμα ἐκεῖνο, πάνω στὴν κορβέτα ποῦ μᾶς πήγαινε στὴν Πάργα. Ἤσουν μὲ τὴ μητέρα σου σὲ κάτι βράχους καὶ μᾶς χαιρετούσατε μὲ τὰ μαντήλια σας. Θυμᾶμαι ὡς καὶ τὰ φουστάνια ποὺ φορούσατε. Τῆς μητέρας σου ἦταν μὼβ, τὸ δικό σου κόκκινο, ἕνα κόκκινο ποὺ ὁ ἥλιος στὴ δύση του ἔκανε σὰ φωτιὰ καὶ σὰν αἷμα...

Κυρία *Γκρόπιους*.—Κι' ἐγὼ σὲ θυμώμουνα πάντα...

Γεώργιος Σταῦρος (πικρά).—Παντρεύτηκες!

Κυρία *Γκρόπιους* (συντετριμμένη, ὑπερήφανα).—Δὲν τὸ θέλησα ἐγώ!

Γεώργιος Σταῦρος.—Καὶ εἶσαι εὐτυχής;

Κυρία *Γκρόπιους* (μὲ ἕνα κίνημα νευρικότητος, ζητῶντας ν' ἀποφύγη τὴν ἀπάντηση.)—Πὲς μου ἐσὺ τὶ ἔκανες; Γραμματεὺς τοῦ Βελῆ;

Γεώργιος Σταῦρος (μὲ ἀδιαφορία).—Εἶναι στὴν οἰκογένεια. Ὁ πατέρας μου τοῦ Ἀλῆ, ἐγὼ τοῦ Βελῆ...

Κυρία *Γκρόπιους*.—Ἦταν τὸ καλύτερο ποὺ εἶχες νὰ κάνης...

Γεώργιος Σταῦρος.—Τὶ θέλετε ἐδῶ;

Κυρία *Γκρόπιους*.—Ξέρεις πῶς κάνωμε ἀνασκαφὲς στὸν Κότυλο τῆς Φιγαλείας...

Γεώργιος Σταῦρος.—Τὸ ξέρω...

Κυρία *Γκόρπιους*.—Καὶ πῶς βρήκαμε μιὰ ζωοφόρο 30 μέτρων...

Γεώργιος Σταῦρος.—Λένε πῶς εἶναι μεγάλης ἀξίας. Ὁ Παυσανίας βεβαιοῖ πῶς ἔρχεται ἀπὸ τὸ Ἐργαστήριο τοῦ Φειδία.

Κυρία *Γκρόπιους*.—Ἁπλὲς διαδόσεις. Ἡ τεχνικὴ δὲ θυμίζει καθόλου τὴν ἁπλότητα τῶν γραμμῶν τοῦ Παρθενῶνος. Ὁ Βάγνερ, ὁ ζωγράφος τοῦ Πρίγκιπος τῆς Βαυαρίας, ποὺ παρακολουθεῖ τὶς ἀνασκαφὲς, τῆς ἀρνεῖται κάθε ἀξία...

ΓΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΕΣΟΓΕΙΩΝ

Γεώργιος Σταῦρος.—Ἀντιθέτως, ὁ Βαρῶνος Χάλερ τοῦ Χάλερσταϊν προσφέρει 60.000 ἱσπανικὰ δολλάρια κι' ἄλλα τόσα σχεδὸν ὁ κόμης Μονταλιβέ, γιὰ λογαριασμὸ τοῦ Ναπολέοντος. . .

Κυρία ***Γκρόπιους.***—Δὲν κατέληξαν ἀκόμα οἱ διαπραγματεύσεις. Κι' ὁ Βελῆς εἶναι πολὺ ἀπαιτητικός. Ζητᾶ ἀμέσως 30.000 γρόσια, ἐνῶ εἴχαμε συμφωνήσει νὰ μοιρασθοῦν τὰ κέρδη ὅταν (τὸ τονίζει) πουληθοῦν τὰ εὑρήματα. . .

Γεώργιος Σταῦρος.—Ἔχει δίκιο, ἀφοῦ θὰ τὰ μεταφέρετε στὴ Ζάκυνθο. . .

Κυρία ***Γκρόπιους.***—Δὲν πήραμε ὅμως ἀκόμα τσεντέζιμο. . . (Ὁ Γεώργιος Σταῦρος μένει σκεπτικός). Τὶ σκέπτεσαι;

Γεώργιος Σταῦρος.—Δὲ σοῦ φαίνεται ὅλη αὐτὴ ἡ ὑπόθεση ἀρκετά. . . ἐξευτελιστική;

Κυρία ***Γκρόπιους*** (μελαγχολικά).—Ἐγὼ εἶμαι ἡ τελευταία ποὺ μπορῶ νὰ ἔχω γνώμη σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα. . .

Γεώργιος Σταῦρος (μ' ἀλλαγμένη φωνή).—Θάλεια. . .

Κυρία ***Γκρόπιους.***—Ναί. . .

Γεώργιος Σταῦρος (ἐπίσημα).—Θάλεια, δὲν αἰσθάνθηκες ποτὲ ποτὲ καμμιὰ λύπη γιὰ τοὺς ἀνεκτίμητους θησαυροὺς ποὺ παίρνουν ἀπ' τὴν Ἑλλάδα αὐτοὶ οἱ τυχοδιῶκτες;

Κυρία ***Γκρόπιους*** (ἀόριστα φοβισμένη).—Περίεργος εἶσαι, Γιῶργο!

Γεώργιος Σταῦρος (μὲ βαθειὰ φωνή).—Δὲν ἔβαλες ποτὲ μὲ τὸ νοῦ σου πῶς δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ σύληση ἐπ' ἄπειρον, πῶς ἴσως μιὰ μέρα μερικοὶ Ρωμηοὶ θὰ σκεπτόνταν νὰ προστατεύσουν τὴν κληρονομιὰ τῶν προγόνων μας;

Κυρία ***Γκρόπιους*** (ποὺ σηκώνεται ταραγμένη).—Εἶσαι Φιλικός, εἶσαι Φιλικός; Ἄ, Γιῶργο, πρόσεχε! . . .

Γεώργιος Σταῦρος.—Τί;

Κυρία ***Γκρόπιους*** (σιγά, τρέχοντας).—Πρόσεχε, γιατὶ ὑπάρχει κίνδυνος . .

Γεώργιος Σταῦρος (γελῶντας περιφρονητικά).—Κίνδυνος; (Εἶναι τόσο κοντὰ ποὺ ὁ ἕνας ἐγγίζει τὸν ἄλλον) Ναί, τὸ ξέρω, ὅλοι εἶναι ὁπλισμένοι ὡς τὰ δόντια. Ἔπειτα;

(Εἴσοδος τοῦ Γκρόπιους ἀπ' τὴ δεξιὰ πόρτα. Ἡ κ. Γκρόπιους ἀπομακρύνεται ἀπ' τὸ Γεώργιο Σταῦρο μὲ μιὰ ἀσθενικὴ φωνή).

ΣΚΗΝΗ IV

Γκρόπιους, κυρία Γκρόπιους, Γεώργιος Σταῦρος, ἔπειτα Σερὶφ Ἀγᾶς.

Γκρόπιους (προχωρώντας ἐξωργισμένος πρὸς τὸ Γεώργιο Σταῦρο).—Κύριε!

Γεώργιος Σταῦρος (ψύχραιμα).—Ταπεινός σας θεράπων....

Γκρόπιους.—Γνωρίζετε πῶς ἡ κυρία εἶναι σύζυγός μου;

Γεώργιος Σταῦρος.—Εἶσθε ὁ ἴδιος τόσο γνωστός, ποὺ αὐτὸ θὰ ἦταν τὸ λιγώτερο...

Γκρόπιους.—Ἡ στάση σας δὲν τὸ φανερώνει.

Κυρία Γκρόπιους.—Γνωρίζω τὸν κύριο Γεώργιο Σταῦρο ἀπὸ πολὺ καιρὸ καὶ δὲν πιστεύω νὰ ἔκανε κανένα ἔγκλημα γιατὶ μοῦ μίλησε;

Γκρόπιους (σαρκαστικά).—Μπᾶ, εἶσθε παληοὶ φίλοι! (Μιὰ παύση) Δὲ μοῦ ἀπομένει λοιπὸν παρὰ νὰ σᾶς ζητήσω συγγνώμην γιατὶ σᾶς ἐνόχλησα!

Γεώργιος Σταῦρος.—Ἡ σύζυγός σας ἔχει πολὺ εὐθύ, πολὺ ἔντιμο χαρακτῆρα γιὰ νά...

Γκρόπιους (γελῶντας ἀποκρουστικά).—Ἐμένα τὸ λέτε!... (Μιὰ παύση. Τραχεῖα). Θὰ μπορέσω ἐπὶ τέλους νὰ δῶ τὸν Ἐξοχώτατο;

Γεώργιος Σταῦρος.—Αὐτὴ τὴ στιγμὴ ἔχει σπουδαιοτάτη συνδιάλεξη μὲ ἕνα ἔκτακτο ἀπεσταλμένο τοῦ πατρός του...

Γκρόπιους.—Δὲν τελείωσαν ἀκόμα;

Γεώργιος Σταῦρος.—Δυστυχῶς ὄχι.

Γκρόπιους.—Ὁπωσδήποτε θὰ παραδεχθῆτε, πῶς ὁ τρόπος αὐτὸς τοῦ δέχεσθαι τὸν πρόξενο τῆς Ἀγγλίας, εἶναι τουλάχιστον... ἀνοίκειος!

Γεώργιος Σταῦρος.—Δὲν πρέπει, νὰ σᾶς φαίνεται παράξενο· Καθένας ἔχει στὴν ἐποχή μας ἀρκετὰ περίεργη ἀντίληψη τῆς θέσεώς του Ἄλλωστε. . (Ὁ Σερὶφ Ἀγᾶς μπαίνει ἀπ' τὴν πόρτα τοῦ βάθους) ἦρθε ἡ σειρά σας...

Γκρόπιους.—Καιρὸς ἦταν!

ΣΚΗΝΗ V

Κυρία Γκρόπιους, Γεώργιος Σταῦρος, Σερὶφ Ἀγᾶς, μιὰ στιγμὴ Γκρόπιους.

Γεώργιος Σταῦρος.—Πηγαίνω νὰ σᾶς ἀναγγείλω.

Σερὶφ Ἀγᾶς (σκεπτικός).—Κάνε γρήγορα. Ἔχω νὰ σοῦ πῶ...

(Ἔξοδος τοῦ Γεωργίου Σταύρου. Ὁ Σερὶφ Ἀγᾶς, πολὺ ἀπορροφημένος, κάθεται στὸ τραπεζάκι).

Γκρόπιους (στὴν κυρία Γκρόπιους).—Θὰ μὲ περιμένῃς ἐδῶ κι' ὅταν σὲ εἰδοποιήσω θὰ εἰσέλθῃς.

Κυρία Γκρόπιους—Ἀκόμα δὲ βλέπω γιὰ τί λόγο...

Γκρόπιους (βιαστικά, μὲ τόνο, ποὺ δὲν ἐπιδέχεται ἀντίρρηση).—Κάνε μου τὴ χάρη ν' ἀφίσῃς τὶς συζητήσεις ἐδῶ. Προπαντὸς νὰ κρατήσῃς τὴ θέση σου ἀπέναντι σ' αὐτὸν τὸν ἀναιδῆ!

Κυρία Γκρόπιους—Δὲ σὲ μέλλει συνήθως τόσο νὰ κρατήσω τὴ θέση μου...

Γκρόπιους (ποὺ ἔριξε μιὰ φευγαλέα ματιὰ στὸ Σερὶφ Ἀγᾶ).—Εὐτυχῶς εἶναι κι' αὐτὸς ὁ βλάκας ἐκεῖ...

Κυρία Γκρόπιους.—Πότε φεύγωμε;

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

Γκρόπιους.—Ὄχι πρὶν ἀπὸ αὔριο το βράδυ. Στὰ Γιάννενα ἡ κατάσταση εἶναι κρισιμωτάτη. Εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ μιλήσω τώρα κάτω μ' ἕνα-δυὸ. Πρὶν φύγῃ ἀπ' τὸ Ριζόκαστρο ὁ Πασᾶς, δὲ θὰ τὸ κουνήσωμε. Θέλω νὰ κανονίσω τὴ θέση μου...

Κυρία Γκρόπιους.—Εἶμαι κουρασμένη...

Γκρόπιους.—Κουράγιο, κουράγιο, Θάλεια. Κατὰ βάθος, ξέρεις, πῶς ὅ,τι κάνω εἶναι γιὰ σέν...

(Εἴσοδος τοῦ Γεωργίου Σταύρου ἀπ' τὴν πόρτα τοῦ βάθους).

Σερὶφ Ἀγᾶς, στὸ Γεώργιο Σταῦρο.—Ἔλα δῶ...

Γεώργιος Σταῦρος.—Τώρα .. (Στὸν Γκόρπιους) Ὁ Πασᾶς σᾶς περιμένει...

(Ἔξοδος τοῦ Γκρόπιους ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ βάθους).

Σερὶφ Ἀγᾶς (στὸ Γεώργιο Σταῦρο).—Ἔλα δῶ, γράψε μου μιὰ διαταγὴ πρὸς τὸ φρούραρχο.

Γεώργιος Σταῦρος (μ' ἀπορία).—Ὁ Πασᾶς;

Σερὶφ Ἀγᾶς ((δείχνοντάς του θριαμβευτικὰ ἕνα σακοῦλι μὲ νομίσματα) —Θὰ φύγωμε σὲ μιὰ ὥρα...

Γεώργιος Σταῦρος (σὰν ἀπογοητευμένος).—Ἑφτακόσιους; (Γράφει).

Σερὶφ Ἀγᾶς.—Τοὺς ἄλλους θὰ φροντίσετε νὰ τοὺς συγκεντρώσετε ἐντὸς τῆς ἑβδομάδος. Βάλε τὰ δυνατά σου ἀδελφέ μου, καὶ σκέψου πῶς ἡ τύχη τῶν Πασάδων εἶναι καὶ δική μας τύχη...

Γεώργιος Σταῦρος (γράφοντας).—Ὅ,τι εἶναι δυνατὸ θὰ γίνῃ.

Σερὶφ Ἀγᾶς.—Νὰ φροντίσῃς καὶ γιὰ αὐτὸ ποὺ σοῦ εἶπα... ξέρεις γιὰ τό σύλλογο.

Γεώργιος Σταῦρος.—Μεῖνε ἥσυχος (Διαβάζει καὶ τοῦ δίνει τὴ διαταγή). Θὰ σὲ ξαναϊδῶ;

Σερὶφ Ἀγᾶς.—Φεύγω ἀμέσως. Ἀπὸ μιὰ στιγμὴ στὴν ἄλλη ὑπάρχει κίνδυνος νά...

Γεώργιος Σταῦρος (τὸν ἀσπάζεται).—Ἔχε γειά!

Σερὶφ Ἀγᾶς.—Ἂς ἐλπίζωμε πῶς γρήγορα θὰ ξαναϊδωθοῦμε... (Προχωρεῖ βιαστικὰ πρὸς τὴν ἔξοδο, ἄλλα βλέποντας τὴν κυρία Γκρόπιους στέκεται ἕνα λεπτό). Κυρία μου, τὰ σέβη μου... Πηγαίνω ἴσως στὸ θάνατο. Ἀλλὰ θὰ σᾶς θυμοῦμαι ὡς τὴν τελευταία μου στιγμή! (Ἀπότομα ἐξέρχεται).

ΣΚΗΝΗ VI

Κυρία Γκρόπιους, Γεώργιος Σταῦρος.

Κυρία Γκρόπιους (συγκινημένη). — Εἶναι φοβερό...

Γεώργιος Σταῦρος. — Τί εἶναι φοβερό;

Κυρία Γκρόπιους. — Ὅταν ἡ τύχη σ' ἐγκαταλείψῃ!

Γεώργιος Σταῦρος. — Ὁ Σερὶφ εἶναι γενναῖος...

Κυρία Γκρόπιους. — Θὰ ἤθελα νὰ εἶχα τὴν γενναιότητά του!

Γεώργιος Σταῦρος. — Τί συμβαίνει; Κλαῖς, κλαῖς;

Κυρία Γκρόπιους. — Γιῶργο, Γιῶργο...

Γεώργιος Σταῦρος. — Τί ἔχεις;

Κυρία Γκρόπιους. — Εἶμαι τόσο δυστυχισμένη!

Γεώργιος Σταῦρος. — Γιατί;

Κυρία Γκρόπιους (μὲ βαθειὰ σπασμένη φωνή). — Ἡ ζωή μου εἶναι τόσο μαύρη, τόσο λυπημένη, τόσο ταπεινή...

Γεώργιος Σταῦρος (ἄγρια). — Θέλεις ν' ἀπαλλαχθῆς;

Κυρία Γκρόπιους. — Τρελλάθηκες!

Γεώργιος Σταῦρος. — Μιλῶ σοβαρά. Ἔχω τὴ δύναμη νὰ σ' ἀπαλλάξω κι' ἀπ' τὴν κόλαση ἀκόμα!

Κυρία Γκρόπιους (τρέμοντας). — Φοβοῦμαι, φοβοῦμαι...

(Ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ βάθους εἰσέρχεται ὁ Γκρόπιους μὲ τὸ Βελῆ Πασᾶ. Ὁ Βελῆ Πασᾶς φορεῖ στρατιωτικὴ στολή. Τὸ σακκάκι του ὅμως εἶναι ξεκουμπωμένο, ἡ ζώνη καὶ τὸ σπαθὶ βγαλμένα. Ἀπ' τοὺς ὤμους του κρέμεται ποδήρης λευκὸς μανδύας Ἀσκεπής. Γένι καὶ μουστάκι. Ἡ κυρία Γκρόπιους σκουπίζει βιαστικὰ τὰ μάτια της).

ΣΚΗΝΗ VII

Κυρία Γκρόπιους, Βελῆ Πασᾶς, (μιὰ στιγμὴ) Γεώργιος Σταῦρος καὶ Γκρόπιους

Γκρόπιους (συσταίνοντας). — Κυρία Φιλίππου Γκρόπιους...

Βελῆ Πασᾶς (γοητευμένος). — Εἴσθε καλά, κυρία μου;

Κυρία Γκρόπιους. — Δόξα τῷ Θεῷ.

Βελῆ Πασᾶς. — Ὡστόσο φαίνεσθε στενοχωρημένη...

Κυρία Γκρόπιους. — Τὸ ταξεῖδι μὲ κούρασε.

Βελῆ Πασᾶς. — Ἀκριβῶς μοῦ ἔλεγε τὸ ἴδιο ὁ σύζυγός σας. Θὰ φροντίσωμε ὅμως νὰ σᾶς παρασχεθῆ κάθε ἀνάπαυση. (Στὸ Γεώργιο Σταῦρο). Πήγαινε νὰ φροντίσῃς μὲ τὸν κύριο Γκρόπιους νὰ ἑτοιμασθῆ τὸ διπλανὸ σπίτι τοῦ Κυρίτση Ἀντύπα...

Γεώργιος Σταῦρος. — Μά...

Βελῆ Πασᾶς (αὐστηρά). — Πήγαινε!

(Ὁ Γεώργιος Σταῦρος κι' ὁ Γκρόπιους βγαίνουν ἀπ' τὴ δεξιὰ πόρτα).

Βελῆ Πασᾶς (καθήμενος κοντὰ στὴν κυρία Γκρόπιους, στὸ ντιβάνι). — Ἂν μὲ εἴχατε ἐπισκεφθῆ στὸ σεράγι, στὴν Τριπολιτσᾶ...

Κυρία Γκρόπιους (σοβαρή). — Ὁ Ἐξοχώτατος εἶναι πάρα πολὺ καλὸς νὰ φροντίζῃ γιὰ μένα...

Βελῆ Πασᾶς. — Στοιχειῶδες καθῆκον φιλοξενείας. Ἄλλωστε εἶναι συμφέρον μου νὰ σᾶς καλοπιάσω...

Κυρία Γκρόπιους (μ' ἔκπληξη). — Ἐμᾶς;

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΠΞΟΥΡΙΟΥ

Βελῆ Πασᾶς (χαμογελῶντας). — Ἐσᾶς εἰδικώτερο!

Κυρία Γκρόπιους.— Ἡ Αὐτοῦ Ἐξοχότης σας εἶναι πολὺ σκληρὴ νὰ θέλῃ νὰ κοροϊδέψῃ μιὰ δυστυχισμένη γυναῖκα . . .

Βελῆ Πασᾶς (πλησιάζοντας ἐλαφρά).— Μιλῶ σοβαρώτατα. Πρόκειται γιὰ τὰ μάρμαρα. Ζητῶ, γιὰ μερίδιό μου, 30.000 γρόσια. Ὁ σύζυγός σας δὲ μου δίνει περισσότερο ἀπὸ 20.000. Ἀλλὰ ἐγὼ ἔχω ἀνάγκη χρημάτων, μεγάλη ἀνάγκη. Μπορῶ ἐξ ἄλλου νὰ ἐμποδίσω τὴν ἀποστολὴ τῶν μαρμάρων στὴ Ζάκυνθο. Ὁ σύζυγός σας ἔλαβε ὑπ' ὄψει του αὐτά, ἀλλὰ μοῦ εἶπε πῶς μόνο ἐσεῖς μπορεῖτε ν' ἀποφασίσετε . . .

Κυρία Γκρόπιους (μ' ἀπορία) — Ἐγώ;

Βελῆ Πασᾶς. — Μὴ ζητᾶτε ὑπεκφυγάς . . . Τί μοῦ δίνετε, ἐσεῖς

Κυρία Γκρόπιους (θορυβημένη, ἀλλὰ προσπαθῶντας ν' ἀναλάβῃ τὴν ψυχραιμία της καὶ νὰ παίξῃ τὸ ρόλο της). — Πόσο ζητᾶτε ἐσεῖς

Βελῆ Πασᾶς. — 30.000 γρόσια.

Κυρία Γκρόπιους —Κι' ὁ σύζυγός μου;

Βελῆ Πασᾶς — 20.000

Κυρία Γκρόπιους. — Θὰ μποροῦσε νὰ μοιρασθῇ ἡ διαφορά.

Βελῆ Πασᾶς (γοητευμένος). — Τὸ περίμενα. Σᾶς ὑπενθυμίζω ὅμως πῶς λάβατε προσφορὰ γιὰ 60.000 δολλάρια . . .

Κυρία Γκρόπιους. — Ἡ δουλειὰ δὲν ἔκλεισε . . .

Βελῆ Πασᾶς. — Θὰ κλείσῃ.

Κυρία Γκρόπιους. — Ὁ Βαρῶνος τοῦ Χάλερστάϊν φεύγει . . .

Βελῆ Πασᾶς. — Δὲν ἔχει σημασία . . . (Σκύβει πρὸς αὐτήν). Λοιπὸν τί δίνεις;

Κυρία Γκρόπιους (μὲ μιὰ ἀγωνιώδη προσπάθεια νὰ χαμογελάσῃ) — 20.000!

Βελῆ Πασᾶς (σ' ἕνα βρυχηθμό).— 20.000! (Πάει νὰ τὴν ἀγκαλιάσῃ). Πῶς εἶναι τὸ μικρό σου ὄνομα!

Κυρία Γκρόπιους (ποὺ πετάχτηκε ἀπάνω, ὀπισθοχώρησε)— Βελῆ Πασᾶ, Βελῆ Πασᾶ!

Βελῆ Πασᾶς (ἀκολουθῶντάς την)—Καλὰ, δέχομαι, 20.000, ἀλλά. . .

(Ἡ κυρία Γκρόπιους ἔχει καταφύγει τρέμοντας στὴν ἀριστερὴ γωνιὰ τοῦ δωματίου.)

Κυρία Γκρόπιους.—Μὴν πλησιάσετε!

Βελῆ Πασᾶς.—Λέγε γρήγορα, δέχεσαι!

Κυρία Γκρόπιους.— Σταθῆτε, θὰ σᾶς πῶ... Ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ μὴν πλησιάσετε ὅμως...

Βελῆ Πασᾶς (σταματῶντας) — Καλά, ἀκούω, ἐμπρός.

Κυρία Γκρόπιους.— Πρέπει νὰ ξέρω ἐκ τῶν προτέρων τί θέλετε ὡς ἀντάλλαγμα;

Βελῆ πασᾶς.— Τί; (Γελᾶ, ἕνα πλατύ, ἄγριο γέλιο). Ὁ Γκρόπιους δὲν σοῦ ἐξήγησε;

Κυρία Γκρόπιους (μὲ τρόμο).— Τὶ νὰ μοῦ ἐξηγήσῃ;

Βελῆ Πασᾶς.— Μὰ δὲν καταλαβαίνεις λοιπόν! (Προχωρεῖ σιγά, συγκεκινημένα, ἀτελείωτα, κάτωχρος. Ἔξαφνα ὅμως στέκεται, τινάζεται πίσω ἔξαλλος. Ὁ Γεώργιος Σταῦρος, ὄχι λιγώτερο ταραγμένος, στέκεται μπρὸς στὴ δεξιὰ πόρτα).

ΣΚΗΝΗ VIII

Κυρία Γκρόπιους, Βελῆ Πασᾶς, Γεώργιος Σταῦρος

Γεώργιος Σταῦρος (μὲ βραχνὴ φωνή).— Πασᾶ μου...

Βελῆ Πασᾶς σκιά.— Τὶ θέλεις ἐδῶ;

Γεωργιος Σταῦρος.— Πασᾶ μου, ἔφθασε πάλι ἕνας ἔκτακτος ἀπεσταλμένος ἀπ' τὰ Γιάννενα...

Βελῆ Πασᾶ; (σηκώνοντας τὸ χέρι).— Ἔπειτα. Φύγε...

Γεώργιος Σταῦρος.— Πασᾶ μου!

Βελῆ Πασᾶς (ἐκνευριασμένος).— Τί;

Γεώργιος Σταῦρος.—Πρέπει νὰ σοῦ μιλήσω ἀμέσως. . .

Βελῆ Πασᾶ;.—Φύγε!

Γεώργιος Σταῦρος.—Πασᾶ μου. . ,

Βελῆ Πασᾶς (μ' ἀγανάκτηση).—Γιῶργο, ἀκοῦς;

Γεώργιος Σταῦρος.—Πασᾶ μου. . .

Βελῆ Πασᾶς (τρέμοντας ἀπὸ ὀργή).—Θὰ φωνάξω νὰ σὲ βγάλουν!

Γερώγιος Σταῦρος (πέφτοντας στὰ πόδια του, μὲ φωνὴ γεμάτη λυγμοὺς). - Συλλάβανε καὶ ἀποκεφαλίσανε τὸν Ἀλῆ Πασᾶ! . . .

(Ὁ Βελῆ Πασᾶς βγάζει μιὰν ὀξεία, ἀπελπιστικὴ κραυγὴ κι' ἀρχίζει νὰ γυρίζῃ στὸ δωμάτιο σὰν τρελλὸς ἐνῶ κατεβαίνει ἡ

ΑΥΛΑΙΑ

Ἀκολουθεῖ

ΓΝΩΜΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΦΩΣΚΟΛΟ

Τέσσαρα κυρία στοιχεῖα φαίνονται στὰ λυρικά του. Ὁ θάνατος ποὺ τελειώνει κάθε πλῆξη, ὁ ἡρωϊσμὸς ποὺ σταματᾶ ἡ ἀρετὴ τῆς ἀνθρώπινης ἀξίας, ἡ ὀμορφιὰ ποὺ ἀναπνέεις τὴν ἡδονή, καὶ ἡ φαντασία καὶ τέχνη ποὺ κάνει ἀθάνατες τὶς ἀνθρώπινες συμπάθειες.

B. Croce

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΗΖΟΥΡΙΟΥ

ΚΩΣΤΑ ΚΑΙΡΟΦΥΛΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΣΕΛΙΔΕΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ

ΑΠΟ ΕΠΙΣΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

(1499—1586)

Διὰ νὰ γραφῇ ἡ ἀκριβὴς ἱστορία τῆς μεταβυζαντινῆς περιόδου τῆς Ἑλλάδος εἶνε ἀνάγκη πρῶτον νὰ ἐξερευνηθοῦν καὶ μελετηθοῦν τὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας, περικλείοντα θησαυρὸν ἱστορικῶν πληροφοριῶν, ἄνευ τῶν ὁποίων δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἐξακριβωθοῦν τὰ διάφορα ἱστορικὰ γεγονότα. Δυστυχῶς ἐλάχιστον μέρος τοῦ θησαυροῦ τῶν Βενετικῶν Ἀρχείων ἔχει δημοσιευθῇ μέχρι τοῦδε, τὸ πλεῖστον δὲ ὑπὸ τοῦ Κ. Σάθα καὶ Βλ. Λαμάνσκυ (1). Ἀλλὰ καὶ ὅπως ἔχουν δημοσιευθῇ τὰ δοκουμέντα αὐτὰ ἀποτελοῦν ἀκατέργαστον ὑλικόν, δύσχρηστον, ἰδίως διότι εἶνε γραμμένα εἰς τὴν Βενετικὴν διάλεκτον κατὰ τὸ πλεῖστον. Ἐπὶ τῇ βάσει λοιπὸν τῶν ἐγγράφων τοῦ Βενετικοῦ Ἀρχείου τῶν σχετικῶν μὲ τὴν Ζάκυνθον, τῶν δημοσιευμένων εἰς τὸν 5ον τόμον τῶν «Μνημείων Ἑλληνικῆς Ἱστορίας» τοῦ Κ. Σάθα θὰ παράσχωμεν κατωτέρω μερικὰς ἐνδιαφερούσας ἱστορικὰς πληροφορίας.

* * *

Διὰ νὰ ἐπικοινωνῇ μετὰ τῶν κτήσεών της ἡ Βενετία εἶχε θεσπίσῃ ἓν εὔφυὲς σύστημα, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπετρέπετο εἰς τὰς ἀποικίας της ὅπως στέλλουν εἰς τὴν Βενετίαν πρέσβεις, οἱ ὁποῖοι νὰ ὑποβάλουν εἰς τὴν κυβέρνησιν τὰ διάφορα αἰτήματα καὶ παράπονα τῶν κτήσεών της.

Κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1499 ἔφθασαν εἰς τὴν Βενετίαν δύο πρέσβεις τῆς Ζακύνθου, ὁ Ματθαῖος Καλόγερος καὶ ὁ Δημήτριος Μονδῖνος, οἱ ὁποῖοι ὑπέβαλον τὰ κατωτέρω αἰτήματα :

1) Ὅταν ἡ νῆσος ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἔμεινε τελείως κατεστραμμένη, ἔγινε προκήρυξις δημοσία ἐκ μέρους τῆς Βενετικῆς κυβερνήσεως εἰς Κέρκυραν, Μεθώνην, Ναύπακτον καὶ ἄλλας χώρας, καθ' ἣν πᾶν πρόσωπον τὸ ὁποῖον ἤθελε νὰ μεταβῇ καὶ κατοικήσῃ εἰς τὴν νῆσον ταύτην θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποκτήσῃ ἀμπέλους, οἰκίας καὶ ἐδάφη, καὶ ὅλα αὐτὰ θὰ ἦσαν ἰδικά του, πληρώνων μόνον τὴν δεκάτην εἰς τὸν Ἅγιον Μάρκον. Κατόπιν τῆς προκηρύξεως ταύτης μετέβησαν ἐκεῖ ἀρκετὰ ἄτομα, ὥστε κατὰ τὸ 1499 νὰ ἦνε χίλιαι πεντακόσιαι περίπου οἰκογένειαι, αἱ ὁποῖαι ἐπεσκεύασαν ἐρειπωμένας οἰκίας καὶ ἐκαλλιέργησαν γαίας, εἰς τὰς ὁποίας ἐφύτευσαν ἀμπέλους μὲ μεγάλους κόπους καὶ ἔξοδα. Ζητεῖται λοιπὸν ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν ἵνα εὐαρεστηθῇ νὰ διατάξῃ ὅπως ὅλαι αἱ οἰκίαι αἱ παρ' αὐτῶν ἐπισκευασθεῖσαι, αἱ γαῖαι αἱ καλλιεργηθεῖσαι καὶ αἱ ἄμπελοι αἱ φυτευθεῖσαι, καὶ ὅλα ὅσα εἰς τὸ μέλλον θὰ ἐπισκευασθοῦν καὶ καλλιεργηθοῦν, ἀνήκουν εἰς αὐτοὺς καὶ τοὺς ἀπογόνους των, ἀφοῦ πληρώνουν πάντοτε διὰ τὰς γαίας καὶ ἀμπέλους τὴν δεκάτην, διὰ

(1) Σάθα, Μνημεῖα Ἑλληνικῆς Ἱστορίας. — V. Lamansky Secrets d' État de Venise.

δὲ τὰς οἰκίας τὸ ἐδαφονόμιον εἰς τὴν Βενετικὴν κυβέρνησιν.

(Εἰς τὸ αἴτημα τοῦτο ἀπήντησεν ἡ κυβέρνησις καταφατικῶς).

2) Νὰ ἐπιτραπῇ ὅπως ὁ Διοικητής, μαζὺ μὲ δύο ἐντοπίους, ἐκλεγομένους ἀπὸ τοὺς κατοίκους, ἐκτιμοῦν τὰ εἰσοδήματα καὶ ὁρίζουν τὴν δεκάτην ἥτις θὰ πληρώνεται κατ' ἔτος.

(Καὶ εἰς τοῦτο ἡ κυβέρνησις ἀπήντησε καταφατικῶς).

3) Νὰ ἐκλέγωνται κατ' ἔτος δύο ἄλλοι πολῖται ὡς ἐκτιμηταὶ τοῦ ἄρτου, οἴνου, κρέατος, ἰχθύων, τυροῦ καὶ ἄλλων τροφίμων, οἱ ὁποῖοι ἐπίσης νὰ ἐπιβλέπουν καὶ σφραγίζουν τὰ μέτρα καὶ σταθμά, ὅπως καὶ εἰς τὴν Κέρκυραν.

(Καὶ τὸ αἴτημα τοῦτο ἔγινε δεκτόν).

4) Φαίνεται ὅτι οἱ Βενετοὶ ὑπάλληλοι ἐξεμεταλλεύοντο τοὺς κατοίκους, διὰ τοῦτο οἱ πρέσβεις ἐζήτησαν ὅπως, δεδομένης τῆς πενίας τῶν κατοίκων, μὴ ζητοῦνται παρ' αὐτῶν φόροι ἄλλοι ἀπὸ ἐκείνους ποῦ πληρώνουν εἰς τὴν κυβέρνησιν. Πλὴν τούτου νὰ ὁρισθῇ ὅπως οἱ καγκελάριοι, καβαλιέροι καὶ ὑπάλληλοι τῶν Διοικητῶν μὴ λαμβάνουν ἄλλην ἀμοιβὴν ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὁποίαν λαμβάνουν οἱ ἐν Κερκύρᾳ, «διότι ἐκτὸς τοῦ μισθοῦ τὸν ὁποῖον ἔχουν ἀπὸ τὴν Ἐξοχότητά σας, τρώγουν καὶ ἐξαντλοῦν τοὺς ἀτυχεῖς ὑπηκόους σας μὲ ὑπερβολικὰς πληρωμάς». Ἡ κυβέρνησις φυσικὰ ἐδέχθη τὰ δίκαια αὐτὰ αἰτήματα τῶν Ζακυνθίων.

5) Φαίνεται ἐπίσης ὅτι ὁ Διοικητὴς τῆς νήσου δὲν ἔβλεπε μὲ εὐχαρίστησιν τὴν ἀποστολὴν τῶν πρέσβεων εἰς τὴν Βενετίαν, καὶ παρεῖχε μεγάλα ἐμπόδια εἰς τὴν μετάβασίν των, διότι δι' ἑτέρου αἰτήματός των οἱ Ζακύνθιοι παρακαλοῦν τὴν κυβέρνησιν νὰ μὴ δημιουργοῦν δυσκολίας οἱ Διοικηταί, ἀλλὰ τοὺς δίδουν ἀμέσως τὰ διαπιστευτήρια ἔγγραφά των. Ἡ Βενετικὴ κυβέρνησις ἀπήντησεν ὅτι εὐχαρίστως δέχεται νὰ γίνεται συνέλευσις ἐνώπιον τοῦ Διοικητοῦ καὶ νὰ δηλώνουν τὴν αἰτίαν διὰ τὴν ὁποίαν θέλουν νὰ στείλουν πρέσβεις, νὰ ἐκλέγουν δὲ αὐτοὺς ἐνώπιον τοῦ Διοικητοῦ, ὁ ὁποῖος θὰ ἦνε ὑποχρεωμένος νὰ τοὺς δίδῃ τὰ διαπιστευτήριά των, τὰ ὁποῖα ὅμως νὰ μὴ δύνανται νὰ χρησιμοποιήσουν δι' ἄλλους λιμένας. Ὁμοίως ἡ κυβέρνησις ἐδέχθη τὸ ἕτερον αἴτημα, ὅπως κατ' ἔτος ὁ λαὸς τῆς Ζακύνθου ἐκλέγῃ ἕνα διερμηνέα, καθὼς συνειθίζετο εἰς τὴν Ναύπακτον.

* * *

Ἀκολουθεῖ ἔγγραφον τῆς Βενετικῆς Γερουσίας, κατὰ τὸ ὁποῖον αὕτη σενεζήτησε τὴν 1 Φεβρουαρίου 1500 αἴτησιν τῆς Μονῆς Παναγίας τῶν Στροφάδων (Sancte Marie insule de Strophalia). Ἐν τῇ αἰτήσει ταύτῃ οἱ μοναχοὶ ἀφηγοῦνται ὅτι, κατόπιν ἐπιδρομῆς τῶν Τούρκων, ἐδιώχθησαν ἀπὸ τὴν μονὴν καὶ ἠχμαλωτίσθησαν, ἀργότερα δέ, θείᾳ συνάρσει, ἐσώθησαν ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὴν μονήν των, ἡ ὁποία ἦτο κατεστραμμένη.

Ζητοῦν λοιπὸν τὴν ἄδειαν ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν ὅπως ἀνοικοδομήσουν τὴν μονήν των. Ταυτοχρόνως ζητοῦν ὅπως ἡ κυβέρνησις ἐπικυρώσῃ τὴν ἀπὸ 19 Δεκεμβρίου 1491 παραχώρησιν ὑπὸ τοῦ ἱερέως Ἀνδρέου Σάλδου εἰς τὴν μονὴν τῶν Στροφάδων τοῦ ἐν Ζακύνθῳ ἐξωκκλησίου τῆς Παναγίας τῶν Θαυμάτων. (Sacellus Sancte Marie de Miraculis). Ἡ κυβέρνησις ἐγκρίνει τὴν παραχώρησιν, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐπισκευῆς τῆς Μονῆς. Ἐπίσης συναινεῖ ὅπως μὲ τὴν Μονὴν τῶν Στροφάδων ἑνωθῇ ἡ Μονὴ τοῦ Σωτῆρος εἰς τὴν κώμην Πεισινῶντα τῆς Ζακύνθου. (Monasterium Sancti Salvatoris ville Pismande in insula Zacinti positum (1) συγκατατιθεμένου εἰς τοῦτο τοῦ παπᾶ

(1) Ὁ Σάθας γράφει «Pismande» ἀλλ' εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ἀνέγνωσεν ἐσφαλμένως τὸ

Γερμανοῦ Ραζῆ. εἰς τὸν ὁποῖον κληρονομικῷ δικαίῳ ἡ μονὴ αὕτη ἀνῆκεν, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως ὅπως οἱ μοναχοὶ τῶν Στροφάδων λειτουργοῦν τὴν μονὴν αὐτὴν τοῦ Σωτῆρος.

Ἔπεται ἔγγραφον τῆς 4 Ἰουνίου 1544 τῆς Βενετικῆς κυβερνήσεως πρὸς τὸν Προνοητὴν Ζακύνθου, ἔχον ὡς ἑξῆς :

«Ὁ σεβάσμιος Ἡγούμενος τῆς Μονῆς Στροφάδων, περὶ τῆς καλωσύνης καὶ χριστιανικότητος τοῦ ὁποίου μοῦ ὡμιλήσατε διὰ μακρῶν εἰς ἐπιστολάς σας, ἦλθεν εἰς τὴν Βενετίαν καὶ παρουσιασθεὶς ἐνώπιον ἡμῶν ἐξέθηκεν ὅτι κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον ἡ μονὴ αὕτη ὑπέστη μεγάλας βλάβας ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐκάη καὶ κατεστράφη, ἐκ δὲ τῶν μοναχῶν ἄλλοι ἠχμαλωτίσθησαν καὶ ἄλλοι ἀπέθανον. Ἐξ αἰτίας τῆς πυρπολήσεως καὶ καταστροφῆς, μερικὰ εἰσοδήματα τῆς μονῆς ἐπὶ τῆς νήσου ταύτης ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ πολέμου καὶ ἐντεῦθεν ἁρπάζονται καὶ ἐξακολούθουν ἁρπαζόμενα, διότι παρέμειναν χωρὶς φροντίδα καὶ φύλαξίν τινα. Τοιουτοτρόπως οὗτοι στεροῦνται τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων, τώρα μάλιστα ποῦ οὗτοι ηὐξήθησαν κατ' ἀριθμόν. Συνεπῶς μᾶς παρεκάλεσε νὰ σᾶς γράψωμεν συνιστῶντες αὐτοὺς ὅπως ἐπανακτήσουν τὰ εἰσοδήματά των. Καὶ ἐπειδὴ δὲν πρέπει νὰ στερήσωμεν τῆς τιμίας καὶ δικαίας ὑποστηρίξεώς μας θρησκευτικοὺς ὀργανισμοὺς πτωχοὺς καὶ μαστιζομένους ἀπὸ τοιαῦτα ἀτυχήματα, ἀπεφασίσαμεν νὰ σᾶς ἀπευθύνωμεν τὴν παροῦσαν, συνιστῶντες μετὰ τῆς Γερουσίας ἐνθέρμως, ὅπως εἰς τὸν ρηθέντα σεβάσμιον ἡγούμενον, ἢ τοὺς ἀντιπροσώπους του, παράσχητε πᾶσαν συνδρομὴν καὶ ὑποστήριξιν διὰ νὰ ἐπανακτήσῃ τὰ εἰσοδήματα τὰ ὁποῖα θὰ ἀποδείξουν ὅτι τοὺς ἡρπάγησαν, ἀποδεικνύοντες τὴν νόμιμον κτῆσιν, προνόμια καὶ μακρὰν κατοχήν. Ὅπου δὲ δὲν δύναται νὰ ἀποδείξουν τὰ προνόμιά των, λόγῳ ἀπωλείας κατὰ τὴν πυρπόλησιν, νὰ παρουσιάσουν ἀξιοπίστους μάρτυρας, ὥστε εἰς τὴν ρηθεῖσαν μονὴν νὰ ἀποδοθοῦν ἐξ ὁλοκλήρου τὰ πτωχικὰ εἰσοδήματά της, μὴ ἐπιτρεπομένης τῆς διαρπαγῆς ὑπὸ ἁρπάγων, ἀλλὰ διατηρουμένης τῆς μονῆς εἰς τὴν προτέραν αὐτῆς κατάστασιν, ἵνα οἱ μοναχοὶ οὗτοι δύνανται νὰ συντηροῦνται καὶ παρακαλοῦν τὸν Θεὸν διὰ τὴν γαλήνην τῆς ἐπικρατείας μας».

Κατὰ τὸ ἔτος 1586 εὑρίσκομεν ἄλλο ἔγγραφον περὶ Στροφάδων. Δι' αὐτοῦ ἡ κυβέρνησις διατάσσει ὅπως ἀγορασθοῦν καὶ σταλοῦν εἰς τοὺς μοναχοὺς Στροφάδων δοκοὶ καὶ σανίδες ἀξίας 93 δουκάτων, διὰ νὰ διορθώσουν τὰ κελλιά των, ὅπως παρεκάλεσαν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ τουρκικὰ πλοῖα κάνουν ἐπιδρομὰς εἰς Στροφάδας «καὶ δύνανται νὰ ἐπιφέρουν μεγάλας ζημίας, ἐν ᾗ περιπτώσει οἱ μοναχοὶ οὗτοι δὲν ἔχουν τὸ μέσον νὰ ὀμυνθοῦν ἀποσυρόμενοι εἰς μικρὸν πύργον κατασκευασθέντα παρ' αὐτῶν, διὰ τοῦτο διατάσσεται ὁ Προνοητὴς νὰ στείλῃ ἀπὸ τὴν Ζάκυνθον ἓξ πυροβόλα (archibusoni) καὶ δύο τηλεβόλα (pezzi di ferro) μὲ τὰ πυρομαχικά των, διὰ νὰ παραδοθοῦν εἰς τοὺς καλογήρους, μαζὺ μὲ 12 σπαθιὰ διὰ τὸν αὐτὸν σκοπόν».

* * *

Οἱ δύο ἱστορικοὶ Ζακύνθου Λούντζης καὶ Χιώτης βεβαιοῦν ὅτι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ζακύνθου ὑπὸ τῶν Βενετῶν οἱ Λατῖνοι Ἐπίσκοποι τῆς νήσου ἦσαν μόνον τιτλοῦχοι, διότι, καίτοι διωρίζοντο ἐπίσκοποι Λατῖνοι, αὐτοὶ δὲν ἤρχοντο εἰς τὰς νήσους, καθότι μετὰ

ὄνομα τοῦ χωρίου καὶ ἀντὶ τοῦ ἱπο ὑπέθεσεν ὅτι ἦτο ma. Διότι χωρίον Πισμάντε δὲν ὑπῆρξε ποτὲ εἰς τὴν Ζάκυνθον, ἐνῷ ἀπεναντίας ὑπάρχει ἕως σήμερον χωρίον Πεισινῶντα.

τὴν εἰσβολὴν τῶν Τούρκων καὶ τὴν κατερήμωσιν τῶν νήσων οἱ καθολικοὶ ἦσαν ὀλίγιστοι (1). Ἐν τούτοις ὁ Σάθας (2) δημοσιεύει διαταγὴν τῆς Βενετικῆς κυβερνήσεως πρὸς τὸν Γενικὸν Διοικητὴν καὶ τοὺς Προνοητὰς Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας ἀποδεικνύουσαν τὸ ἀντίθετον. Ἡ διαταγὴ αὕτη, τῆς 31ης Μαρτίου 1502, ἔχει ὡς ἑξῆς :

«Εὑρίσκεται ὁ σεβασμιώτατος Μάρκος ντὶ Φραντσέσκη, πολίτης Βενετός Ἐπίσκοπος Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας ἤδη ἀπὸ 15 περίπου ἐτῶν (3). Τὴν ἐπισκοπὴν ταύτην νομίμως ἔδωσεν αὐτῷ ἡ Ἁγία Ἕδρα, τῇ συγκαταθέσει τῆς κυβερνήσεώς μας, ἐξηκολούθησε δὲ διευθύνων ταύτην μὲ πολλὴν ἀκεραιότητα καὶ γενικὴν ἱκανοποίησιν. Ἡμεῖς πάντοτε ἠγαπήσαμεν τὸν ρηθέντα ἐπίσκοπον διὰ τὰ προτερήματα αὐτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του, καὶ πολὺ περισσότερον τώρα τὸν θεωροῦμεν ἄξιον τῆς εὐνοίας μας, διότι ἔχασε πᾶν ὅ,τι εἶχε κατὰ τὴν ἀτυχῆ ἅλωσιν τῆς Μεθώνης καὶ εἶδε σφαζόμενον καὶ ἀπαγομένους εἰς αἰχμαλωσίαν ἕνα ἀδελφόν του, πολλοὺς ἀνεψιούς του καὶ ἄλλους συγγενεῖς του.

» Ἐρχομένου τώρα τοῦ ἐπισκόπου τούτου ἀπὸ ἐκεῖ, ἀπεφασίσαμεν νὰ σᾶς γράψωμεν τὴν παροῦσαν, θέλοντες καὶ μὲ τὸ Συμβούλιόν μας διατάσσοντες ὑμᾶς μὲ ὅλην τὴν θέλησιν καὶ ψυχήν μας, ὅτι ὄχι μόνον ὀφείλετε νὰ τὸν διατηρήσετε εἰς τὴν κατοχὴν τῆς ἐπισκοπῆς τῆς Ζακύνθου, καθ' ὃν τρόπον καὶ τύπον αὐτὸς καὶ οἱ λοιποὶ προκάτοχοί του πάντοτε κατεῖχον ταύτην μέχρι τοῦδε, ἀλλ' ὀφείλετε προσέτι νὰ τὸν εἰσαγάγητε εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Λατινικῆς Ἐπισκοπῆς τῆς Κεφαλληνίας, ἐξασφαλίζοντες εἰς αὐτὸν ὅλα τὰ εἰσοδήματα, κέρδη καὶ πᾶν δικαίωμα ἀμφοτέρων τῶν ἐπισκοπῶν καὶ διατηροῦντες ὅλα τὰ δικαιώματα, προνόμια καὶ δικαιοδοσίας ἀπορρεούσας ἀπὸ τὰς Ἀποστολικὰς Βούλλας, τὰς ὁποίας εἴτε αὐτοπροσώπως, εἴτε διὰ τοῦ πληρεξουσίου του, θὰ σᾶς ἐπιδείξῃ.

» Καὶ ἐπειδὴ μανθάνομεν ὅτι κάποιος παπᾶ Ἀνδρέας κατώρθωσε νὰ λάβῃ ἀπὸ ὑμᾶς ἔγγραφον, τὸ ὁποῖον δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι σᾶς ὑφηρπάγη καὶ παρεχωρήθη αὐτῷ κατόπιν κακῶν πληροφοριῶν, καὶ κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ ὄχι μόνον τὴν ἑλληνικὴν ἐπισκοπὴν τῆς Κεφαλληνίας, τῆς ὁποίας ὁ νόμιμος ἐπίσκοπος ζῇ ἀκόμη, ἀλλὰ καὶ τὴν ἑλληνικὴν ἐπισκοπὴν Ζακύνθου, ἡ ὁποία πάντοτε ἦτο ἡνωμένη μὲ τὴν Λατινικὴν Ἐπισκοπήν, καὶ τῆς ὁποίας τώρα νόμιμος κάτοχος εἶνε ὁ Μάρκος ντὶ Φραντσέσκη, θέλομεν καὶ διατάσσομεν ὅπως κατ' οὐδένα τρόπον ἐπιτρέψητε εἰς τὸν ρηθέντα παπᾶ Ἀνδρέαν νὰ ἀναμιγνύητε εἰς τὴν λατινικὴν καὶ ἑλληνικὴν ἐπισκοπὴν τῆς Ζακύνθου, οὔτε εἰς τὴν λατινικὴν τῆς Κεφαλληνίας, τὴν νομίμως παραχωρηθεῖσαν ἀπὸ τὸν Πάπαν εἰς τὸν Μάρκον ντὶ Φραντζέσκη, καὶ ὅπως ἀνακαλέσητε καὶ ἀκυρώσητε πᾶν ἔγγραφον ἢ παραχώρησιν γενομένην σχετικῶς μὲ τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν ἐπισκοπὴν τῆς Ζακύνθου, ὡς καὶ μὲ τὴν λατινικὴν τῆς Κεφαλληνίας. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου γενικῶς πρέπει νὰ συμμορφωθῆτε μὲ τὰς Παπικὰς Βούλλας.

» Πρέπει, θέλομεν καὶ σᾶς διατάσσομεν ὅπως ἐὰν ὁ ρηθεὶς παπᾶ Ἀνδρέας ἢ ἄλλοι ἤθελον θίξῃ τὰ εἰσοδήματα ἢ τὰ δικαιώματα τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸν Μάρκον Ντὶ Φραντσέσκη, ἐξαναγκάσητε αὐτοὺς νὰ ἐπιστρέψουν.

(Ἀκολουθεῖ)

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΠΑΠΥΡΩΝ

(1) Π. Χιώτου, Ἱστορικὰ Ἀπομνημονεύματα Ζακύνθου. Τόμ. 6, σελ. 102.

(2) Κ. Σάθα, Μνημεῖα Ἑλληνικῆς Ἱστορίας. Τόμ. 5, σελ. 80.

(3) Οὗτος διωρίσθη ἀπὸ τὸν Πάπαν Ἰννοκέντιον Δ' τὴν 29 Μαΐου 1489 καθολικὸς ἐπίσκοπος Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας, διεδέχθη δὲ αὐτὸν τὸ 1503 ὁ Ἰωάννης Οὔγγαρος. (Κατραμῆ Ἀνάλεκτα Ζακύνθου σελ. 92).

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΔΙΑΦΟΡΑ

— Ἡ Ἑταιρεία τῶν Φιλοτέχνων ὀργάνωσε στὸ Μέγαρον Δεληγιώργη ἔκθεση τῶν ἔργων τοῦ ἀλησμόνητου σκηνογράφου Πάνου Ἀραβαντινοῦ. Οἱ μακιέτες ποὺ ἐκτίθενται δείχνουν ἕνα καλλιτεχνικὸ δαιμόνιο, ποὺ ἐκτιμήθηκε διεθνῶς.

— Μὲ μεγάλην ἐπισημότητα γίνηκαν τὰ ἐγκαίνια κι' ἡ παράδοση τοῦ Μουσείου Μπενάκη, ποὺ χάρισαν στὸ Κράτος ὁ κ. Ἀντώνιος Μπενάκης.

— Ὁ κ. Παπανδρέου ἀνεκοίνωσε στὴ Σύγκλητο τοῦ Πανεπιστημίου πὼς τὸ Κράτος ἔρχεται ἐπίκουρο μὲ 110 ἑκατομμύρια γιὰ τὴν ἀνόρθωση τοῦ Πανεπιστημίου μας, σὲ τρόπο ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ συγκριθεῖ μὲ τὰ καλύτερα εὐρωπαϊκά, ἰδίως στὴν ἀφθονία τῶν τεχνικῶν μέσων. Ἡ νέα αὐτὴ χειρονομία τῆς Κυβερνήσεως γιὰ τὶς ἐπιστῆμες βρῆκε εὐγνώμονα ἀπήχηση σ' ὅλον τὸν ἐπιστημονικὸ κόσμο.

— Ἔπειτα ἀπὸ τὴν ταχτοποίηση καὶ τὴν καταγραφὴ τῆς Βιβλιοθήκης Γριτζάνη, ὁ ἐνεργητικὸς νέος ἐπιστήμων κ. Διον. Παπαγιαννόπουλος, ταχτοποίησε καὶ κατέγραψε στὴ Ζακυθο καὶ τὴν πλούσια βιβλιοθήκη Δεβιάζη. Κατάλογοι καὶ τῶν δύο θὰ δημοσιευθοῦν σὲ εἰδικὰ τεύχη.

— Στὴ Σκῦρο γίνηκαν μ' ἐπισημότητα τ' ἀποκαλυπτήρια τοῦ μνημείου τοῦ ἄγγλου ποιητὴ Μπρούκ.

— Στὴν Πάτρα ἐπίσης, στὸ σπίτι ποὺ γεννήθηκαν ἡ Ματθίλδη Σερράο καὶ ὁ Παλαμᾶς, γίνηκαν τὰ ἀποκαλυπτήρια τῶν ἀναμνηστικῶν πλακῶν.

— Ὁ ποιητὴς Μιχ. Ἀργυρόπουλος ἑτοιμάζει νὰ ἐκδώσει τὴ νέα του ποιητικὴ συλλογὴ «Τραγούδια τῆς Ζήλειας», ἕνα μέρος τῆς ὁποίας δημοσίευσε ἡ «Ἰόνιος Ἀνθολογία». Ἐπίσης ἕνα τόμον ἱστορικῶν καὶ πολιτικῶν μελετῶν του «Ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ καὶ τὰ Βαλκάνια».

Η ΙΤΑΛΙΚΗ ΕΒΔΟΜΑΣ ΤΟΥ ΖΑΠΠΕΙΟΥ

«Σᾶς παραδίδω τὴν καθαρὰν καὶ εἰλικρινῆ προσφοράν, τὴν ὁποίαν, κατὰ τὴν αἰωνίαν ἑλληνικὴν ἄνοιξιν, ἡ Ρώμη καὶ ἡ Φασιστικὴ Ἰταλία ἐπιθυμοῦν νὰ σᾶς προσφέρουν, ὦ Ἀθηναῖοι, μὲ ἀνοικτὴν καρδίαν. Εἶναι ἡ προσφορὰ τῶν καρπῶν τῆς συγχρόνου τέχνης μας».

Αὐτὰ εἶναι τὰ λόγια τοῦ Κόμητος Βόλπι στὰ ἐγκαίνια τῆς Ἰταλικῆς ἑβδομάδος εἰς τὸ Ζάππειον.

«Μᾶς παρέχεται σήμερον ἡ εὐκαιρία—ἀπήντησε ὁ κ. Βουρλούμης—εἰς μικρὸν τμῆμα τῆς Ἰταλίας, γύρω ἀπὸ ἕνα πλαίσιον ἑλληνικόν, νὰ θαυμάσωμεν τὸ ἰταλικὸν πνεῦμα ἐν ὅλῃ του τῇ λαμπρότητι».

Καὶ ἀληθινὰ στὸ ἑλληνικὸ αὐτὸ πλαίσιο ἦταν εὐκολώτερο νὰ κατανοηθῇ τὸ σημερινὸ πνεῦμα ποὺ διέπει κάθε καλλιτεχνικὴ ἰταλικὴ ἐκδήλωση, ρυθμισμένην πάνω σ' ἕναν ἁπλό, σοβαρὸ καὶ ἀβίαστο τόνο, ὅπως ἁπλῆ, σοβαρή, θετικὴ εἶναι ἡ φασιστικὴ μορφὴ ποὺ διέπει τὴ σύγχρονη ἰταλικὴ ζωή. Ἔτσι ἐσχεδιάσθη, ἀνηγέλθη, ἐπραγματοποιήθη, διεφημίσθη καὶ ἡ ἔκθεσις. Ἕνα σύνολο πειθαρχημένο ποὺ δονεῖται ἀπὸ τὸν ἴδιο παλμό, σὰν νὰ διευθύνεται ἀπὸ τὸ ἴδιο ἀόρατο καλλιτεχνικὸ χέρι. Πολλοὶ διερωτήθηκαν τώρα ἂν πράγματι ἐκπροσωποῦντα: στὴν ἔκθεση ὁλόκληρος ἡ σύγχρονη Ἰταλικὴ Τέχνη μὲ τὶς διάφορες σχολές της.

Ἀλλὰ δὲν εἴχαμε βέβαια τὴν ἀπαίτηση νὰ δοῦμε μίαν ἔκθεση σὰν τὴν περίφημη τοῦ Λονδίνου, ὅπου ἀριστουργήματα ἀμνθήτου ἀξίας τῆς Ἀναγεννήσεως μετεφέρθησαν ἐκεῖ ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν. Οὔτε τέτοιο σκοπὸ εἶχε ἡ Ἔκθεσις τοῦ Ζαππείου, ὅπως καὶ κεῖνες τοῦ Βερολίνου, Παρισιοῦ, Βρυξελλῶν, Ἐλβετίας, ποὺ ἄφησαν τόσες καλὲς ἐντυπώσεις. Ἦταν ἡ ἐπίσκεψη τῆς Τέχνης τῶν τελευταίων χρόνων. Καὶ ἐδοκιμάσαμε μία σπανίαν αἰσθητικὴν ἀπόλαψη στὴν εὐσυνείδητη, σοβαρή, ἐπιβλητική, αὐθόρμητη καὶ ρεαλιστικὴ ἐργασία. Πολλοὶ θὰ νοσταλγοῦσαν βεβαίως περισσότερη τόλμη, μεγαλύτερη πρωτοβουλία, ἐντονώτερο παλμὸ καλλιτεχνικῆς ἀνησυχίας, κάποια πρωτοπορία. Ἀλλὰ ὅπως ὁ κ. Τσαρλαντίνι μᾶς ἐξήγησε στὴ διάλεξή του, ποὺ διάβασε καὶ περικοπὴ σχετικοῦ λόγου τοῦ κ. Μουσσολίνι, ἡ Ἰταλικὴ Τέχνη γενικά, ἀφοῦ πέρασε τὶς διάφορες μοντέρνες ροπὲς καταστάλαξε στὸ ρυθμὸν ἐκεῖνο, τὸν νεοκλασσικὸ ποὺ ταιριάζει περισσότερο μὲ τὴν ἱστορία της, τὴ φύση της, τὰ ἰδανικά της καὶ τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν της. Ἔτσι ἀπὸ τὸ φουτουρισμό, ποὺ ξεπέρασε τὸν ρωμαντισμὸ ποὺ γέμιζε δάκρυα τὶς ἰταλικὲς φοντάνες, ἡ τάση στὸν κλασσικισμὸ ξαναφέρνει τὴν Τέχνη στοὺς μεγάλους προδρόμους της τοῦ Νοβετσέντο.

Πρέπει νὰ τονίσουμε τὴν ἀπέριττο καλαισθησία, μὲ τὴν ὁποίαν μέσα σὲ ἐλάχιστες μέρες κατωρθώθηκε τὸ θαῦμα τοῦ Ζαππείου. Αἱ διακοσμητικαὶ τέχναι, ποὺ ἀνθοῦν ἀληθινὰ στὴν Ἰταλία, μὲ τὸν ἴδιο φασιστικὸ ρυθμὸ τῆς ἁπλότητος καὶ καλαισθησίας. Ἀξιοσημείωτες ἐπίσης «οἱ μικρὲς βιοτεχνίες». Ἡ αἴθουσα τῶν ὑποδειγμάτων, ἀντιγράφων ἀρχαίων ἔργων καὶ ἐπιπλώσεων ρυθμοῦ ἀναγεννήσεως ἀληθινὸ θαῦμα: Ἐνδιαφέρουσα ἐπίσης ἡ αἴθουσα τῶν κεντημάτων, μεταξωτῶν καὶ γυναικείων εἰδῶν.

Ὅσο γιὰ τὴν ἔκθεση τοῦ βιβλίου ἐκτὸς ἀπὸ τὶς πολυτελεῖς ἐκδόσεις καὶ σπάνιες μπροσσοῦρες, τὴν Ἰταλικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τὶς κλασσικὲς ἐκδόσεις καὶ πολλὰ ἄλλα γνωστὰ ἔργα, δὲν βρήκαμε, πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσουμε, καὶ τὰ βιβλία ἐκεῖνα, ποὺ θὰ ἐνδιέφεραν ἕναν Ἰταλομαθῆ διανοούμενο. Σύχρονες κριτικοαναλυτικὲς μελέτες, αἰσθητικές, φιλοσοφικὰ δοκίμια, ἀντιλήψεις τῶν μεγάλων της συγγραφέων γιὰ τὰ μεγάλα προβλήματα ποὺ προβάλλουν καθημερινῶς στὴ ζωή μας, ἐξηγήσεις τῆς σημερινῆς διανοητικότητος, δὲν βρήκαμε. Μιὰ ἔκθεση βιβλίου θὰ εἶχε σκοπὸ ἢ νὰ δείξῃ τὴ σύγχρονη ἐκδοτικὴ πρόοδο ἢ τὴ σύγχρονη πνευματικὴ ἄνθιση. Τὸ πρῶτο ἐνδιαφέρει τοὺς φιλότεχνους καὶ συλλέκτες, τὸ δεύτερο γενικὰ κάθε φιλαναγνώστη ἰταλομαθῆ. Τοὺς διανοουμένους ὅμως ποὺ βρίσκονται ἐν γνώσει τῆς ἰταλικῆς παραγωγῆς δὲν θὰ ὠφελοῦσαν παρὰ ὡρισμένα βιβλία ποὺ θὰ τοὺς ἔκανα νὰ κατανοήσουν βαθύτερα τὸ σύγχρονον ἰταλικὸν πνεῦμα.

ΣΠΥΡΟΣ ΜΙΝΩΤΟΣ

Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΙΤΑΛΙΑ

Συνέντευξη μὲ τὸν κ. Τσαρλαντίνι

Οἱ διαλέξεις ποὺ γίνηκαν στὸ Ζάππειο γιὰ τὴν Ἰταλικὴ Ἑβδομάδα, δὲν ἦταν δυνατὸν βέβαια νὰ δώσουν ἀπόλυτα ζωντανὴ τὴν εἰκόνα τῆς καταπληκτικῆς προόδου, πραγματικῆς ἀναγεννήσεως, ποὺ ὁλοένα παρουσιάζει ἡ Ἰταλία σ' ὅλες τὶς φάσεις τῆς τέχνης, σ' ὅλες τὶς πνευματικὲς μορφὲς. Γιατὶ δυστυχῶς στὴν Ἑλλαδα, ἡ συγχρονη καλλιτεχνικὴ καὶ φιλολογικὴ Ἰταλία εἶναι παρθένο ζήτημα. Ἴσως ἡ ἔκθεση τοῦ Ζαππείου νὰ δώσει μίαν ὤθηση στὸ μέλλον νὰ παρακολουθεῖ καὶ νὰ τὴν σπουδάζει ὁ Ἕλληνας καλύτερα. Ἐκφράζομαι ἐπιφυλακτικὰ γιατὶ μὲ λύπη μου εἶδα νὰ μὴν ἀντιπροσωπεύεται σ' ὅλα τὰ σημεῖα ἐπιτυχῶς, π. χ. στὸ βιβλίο. Πολὺ πενιχρὰ καὶ ὄχι μὲ τὰ χαραχτηριστικώτερα ἔργα. Γιὰ τοῦτο μίαν ἰδιαίτερη συνέντευξη μου μὲ τὸν κ. Τσαρλαντίνι (ποὺ περίληψή της δημοσίεψα καὶ στὴν Πειθαρχία 3 Μαΐου) βάζοντάς του εἰδικὲς ἐρωτήσεις σὲ ὡρισμένα ζητήματα θὰ κατατοπίσει πλατυτέρα τοὺς ἀναγνῶστες τῆς Ἰονίου Ἀθολο-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΙΞΟΧΩΡΙΟΥ

γ ί α ς. Ὁ κ. Τσαρλαντίνι μ' ἀκούραστη δίψα στὴ δράση ἐκπροσωπεῖ ἀπόλυτα τὴν ψυχολογία τοῦ σημερινοῦ Ἰταλοῦ, ποὺ μ' ἐνθουσιασμὸ δίνει ὅλες του τὶς δυνάμεις γιὰ μίαν ἀναμόρφωση. Πολύμορφη ἡ σταδιοδρομία του. Πολιτικός, πρόεδρος ἐκδοτῶν, ἀπὸ τοὺς πιὸ θερμοὺς ἐμψυχωτὲς τῆς ὀργάνωσης πρὸς διάδοση τοῦ βιβλίου καὶ συγγραφέας ποὺ ἡ φήμη του πρὸ πολλοῦ ἔχει ξεπεράσει τὰ ὅρια τῆς πατρίδας του. Συγγραφέας μὲ τὶς συγχρονισμένες τάσεις καὶ τὴν ἀδιάκοπη ἀνησυχία τοῦ αἰῶνα, τὰ περισσότερα ἔργα του περιστρέφονται σ' ἐντυπώσεις μακρινῶν ταξιδειῶν ἀπὸ τὴν Ἀφρική, Ἀμερικὴ κ. ἄ.

***

—Παρατηρῶ—ἄρχισα— τελευταῖα στὴν ἰταλικὴ λογοτεχνία, παρ' ὅλες τὶς συνοθυλευόμενες ροπές, μιὰ συμπάθεια πρὸς τὴ γερμανικὴ καὶ γαλλικὴ φιλολογία καὶ ἰδίως πρὸς τὴν τελευταία. Ἀλλὰ γιὰ ἐπίδραση;

—Ἐπιδράσεις—μοῦ ἀπάντησε—ἰδίως στὴν ἐποχὴ τοῦ τηλέγραφου καὶ τοῦ ράδιου παρατηροῦνται σ' ὅλες τὶς φιλολογίες. Δὲν ὑπάρχουν πιὰ φιλολογικὰ σύνορα. Ὅμως στὴν Ἰταλία οἱ ἐπιδράσεις εἶνε πολὺ ἐφήμερες. Εἶνε μιὰ μόδα, ἕνας σνομπισμὸς ποὺ περνᾷ.

—Ποιὰ προτίμησι δείχνει ὁ ἰταλικὸς λαός; Τὶ εἶδος βιβλίου ξοδεύεται περισσότερο;

—Ὁ λαὸς δὲν εἶνε σταθερὸς στὶς προτιμήσεις του. Οὔτε ὑπάρχουν ὅμοια γοῦστα σ' ὅλα τὰ κοινωνικὰ στρώματα. Ἡ ἀνεπτυγμένη τάξις κλίνει στὶς ἱστορικὲς καὶ πολιτικὲς μελέτες. Μὲ μιὰ λέξι, ἀγαπᾷ τὴ φιλολογία ὑψηλῆς πνευματικότητος. Ὁ λαὸς ἀγαπᾷ τὰ περιπετειώδη ἔργα καὶ γενικὰ ὅ,τι τείνει πρὸς τὸν κινηματογράφο. Ἀγαπᾷ τὰ βιβλία ποὺ μιλοῦν γιὰ ταξείδια, καὶ ἰδίως γιὰ ταξείδια περασμένης ἐποχῆς.

—Σὲ ποιὸ εἶδος πιστεύετε πὼς ἡ περίοδος τοῦ φασισμοῦ θ' ἀφήσει περισσότερο τὰ ἴχνη της;

—Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ προβλέψει. Ὁ φασισμός, μὲ τὶς δυνάμεις ποὺ ἔχει, θὰ γεμίσει ἕναν αἰῶνα δικό του.

—Παρατηρεῖται, πράγματι, τελευταῖα μιὰ τάση πρὸς τὸν κλασσικισμὸ, καὶ ἰδίως στὴν ποίηση;

—Εἶνε μιὰ τάση πρὸς τὴν σταθεροποίηση τοῦ πνεύματος, ποὺ μποροῦμε ν' ἀποκαλέσομε κλασσική. Μιὰ προσπάθεια, ὥστε ὅ,τι γίνεται νὰ μείνει καὶ στὸ μέλλον. Δὲν ξέρει κανεὶς τὶ θὰ βγεῖ ἔξω. Τὸ μεσογειακὸ πνεῦμα ὅμως θὰ ἐπιπλεύσει, γιὰ μίαν ἀκόμη φορά, μὲ ὅλο τὸ συγχρονισμό τοῦ καιροῦ μας. Ἡ ποίηση εἶνε κάπως χαλαρωμένη. Μά ὑπάρχει ἡ ποίηση τῆς δράσεως ποὺ σκεπάζει ὅλα. Θἀρθεῖ κατόπιν ὁ λυρισμὸς τῆς ἐποχῆς μας. Τὸ μυθιστόρημα παίρνει νέα ζωή. Σὲ λίγο θὰ ἐκπλήξομε.

—Ἡ πολεμικὴ φιλολογία τῆς πατρίδος σας σὲ ποιὰ γραμμὴ βρίσκεται μὲ τὸν Μονέλλι, Κομίσσο, Ἀλβάρο;

—Ἡ πολεμικὴ φιλολογία ἔδοσε ἔξοχα παραδείγματα. Ἡ Ἰταλία ὅμως δὲν εἶνε ἡ χώρα ποὺ καιροσκοπεῖ ἕνα τραγικὸ ἢ μεγάλο γεγονός. Ἔχομε παρακαταθήκη τόσο ὑλικὸ γιὰ τὸν αὐριανὸ συγγραφέα ἢ ποιητή, ὥστε νὰ φτιάσει ἔργα ἀθάνατα.

—Γιὰ τὴν Ἀκαδημία σας τὶ πιστεύετε; Στέκει ἀμερόληπτη, ὑπεράνω ἀρχῶν, δίνοντας πραγματικὴν ὤθηση στὰ γράμματα; Ἢ ὠφελοῦν περισσότερο μὲ τὰ πλούσια βραβεῖά τους οἱ ἰδιωτικὲς πρωτοβουλίες; ἐκδοτῶν, ἐφημερίδων κτλ.

—Ἡ Ἀκαδημία ἔχει καθαρῶς φασιστικὸ χαρακτῆρα. Μέσα σ' αὐτὴν ἀντιπροσωπεύονται ὅλα τὰ ρεύματα, ποὺ δροῦν στὸ περιθώριο τῆς ἐθνικῆς προόδου Συγκέντρωση ἐπιστημονικῆς, φιλολογικῆς, καλλιτεχνικῆς ἐνεργείας.

Ἔρευνα ἐπιστημονική, ταξείδια, ἐπαφὴ ἐκπολιτιστικὴ μὲ ὅλο τὸν κόσμο. Ὁ Μαρινέτι δίπλα στὸν Μαρκόνι. Αὐτὸ δὲν κάνει ἐντύπωση, μὰ χτυπᾷ πολὺ ὁ Μαρινέτι νὰ συνεργάζεται μὲ τὸν Φαρινέλι, μὲ τὸν Νοβάρο, μὲ τὸν Τίτο ἢ μὲ τὸν Σαρτόριο. Ὁ Μουσολίνι σχετίζει τὸ κάθε τι περισσότερο καὶ ἀπὸ τὸν Ἀϊνστάϊν. Γιὰ τὸ μεγαλεῖο τῆς Ἰταλίας καὶ τὸν μεσογειακὸν πολιτισμόν, χρησιμοποιεῖ ἀνθρώπους κάθε σχολῆς, κάθε ἡλικίας, κάθε ἀξίας, ἀρκεῖ νὰ συντελέσουν μὲ ὅλα τους τὸ δυνατὰ στὸ ἀνεγειρόμενο οἰκοδόμημα.

Ἡ ὤθηση τοῦ Μουσολίνι εἶχεν ἀποτελέσματα θαυμάσια. Οἱ ἰδιῶτες, βασιζόμενοι ἀπόλυτα σ' αὐτόν, προσφέρουν τὸ χρῆμά τους γιὰ τὴν πρόοδο τῶν γραμμάτων κ' ἐπιστημῶν Παράδειγμα τὰ βραβεῖα τῆς «Στάμπας», τοῦ «Corriere della Sera», τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας, τοῦ Βόλτα καὶ ἀμέτρητα ἄλλα.

—Ποιοὶ συγγραφεῖς ἔχουν μεγαλειτέραν ἐπίδραση: Παρατηρῶ μιὰν ὁμάδα νέων μὲ πολλὴ δράση στὴν «Italia Letteraria». Καὶ ὁ «Πήγασος»; Ἡ ὁμάδα τῆς «Ronda»; Ἦταν τάχα κάτι παρόμοια μὲ τὴν παλαιὰ «Κροῦσκα»; Καὶ οἱ Κρεπουσκολάροι;

—Δύσκολη ἐρώτηση. Συγγραφεῖς εἶνε πολλοί. Στὸ ἐξωτερικὸ ἔχουν φήμη, ἐκτὸς τοῦ d' Annunzio, ποὺ βρίσκεται ἀκόμη σ' ὅλη του τὴν ἀκμή, ὁ Πιραντέλο, ὁ Παπίνι, ὁ Μποντεμπέλι, ὁ Ὀγιέτι, ὁ Μποργκέζε, ὁ Ντὰ Βερόνα. Ὅσο γιὰ τὴν ὁμάδα τῆς «Ronda», δὲν ὑπάρχει πιά. Ὑπάρχουν ὅμως οἱ ὀπαδοί της ποὺ εἶνε λίγο ἢ πολὺ νεοκλασσικοί, ἐκεῖνοι ποὺ ἀγαπᾶνε τὴ σοβαρότητα τῆς μελέτης καὶ τὴ σοβαρότητα τοῦ ὕφους. Διάφορες ἀντιθέσεις —κρεπουσκολάροι καὶ φουτουριστές. Κατὰ προτίμησιν ὁ «Πήγασος» δημοσιεύει τὰ ἔργα τους, γιατὶ ὁ Ὀγιέτι ἦταν ροντίστας προτοῦ νὰ ἱδρυθεῖ ἡ «Ronda». Ἡ «Italia Letteraria» δὲν εἶναι τόσον ἀποκλειστικὴ σὰν τὸ «Πήγασο», καὶ ὅμως τοὺς ἴδιους συγγραφεῖς φιλοξενεῖ. Σύγκριση τῆς «Ronda» μὲ τὴν «Κροῦσκα δὲν μπορεῖ νὰ γίνει.

—Καὶ οἱ συμβολιστές σας; Ἐξασκοῦν καμμιὰν ἐπίδραση ἢ ἁπλῶς περιορίζονται στὸ ν' ἀλληλοθαυμάζονται;

—Δὲν ἔχομε ἐκδηλωμένους συμβολιστές. Ἦταν ὁ Ὀνόφρι, ποὺ τελευταῖα εἶχε κάποια τάσι σ' αὐτὸ τὸ εἶδος, μὰ ἦταν ἀφορμὴ ἡ ἐπίδραση ποὺ ἐξάσκησε στὸ λεπτὸ ποιητικό του πνεῦμα ὁ Στέϊνερ ποὺ θυμίζει λιγάκι τὸν Ρίλκε.

Ὁ κ. Τσισρλαντίνι μὲ ξεχωριστὴν εὐγένεια ἀποφεύγει νὰ κάμῃ συγκρίσεις μεταξὺ τῶν συγγραφέων τῆς χώρας του.

—Ἡ νέα Ἰταλία ἔχει ἕνα μεγάλο στάδιο στὴ φιλολογία, ὅπου δουλεύουν ὅλοι μὲ θέρμη καὶ πάντα ἐπηρεασμένα ἀπὸ τὸ ἀνθρωπιστικὸ πνεῦμα ποὺ χαραχτηρίζει τὶς μεσογειακὲς φυλές. Ὅλοι γνωρίζουν πὼς τόσον ἡ Ἑλλάδα, ὅσον καὶ ἡ Ρώμη, δὲν ἔβγαλαν τίποτε ποὺ νὰ μὴν ἁπλώνεται ὑπεράνω ὁρίων καὶ χρόνου. Αὐτὴ εἶνε ἡ ἀποστολὴ ποὺ ἡ θεία Πρόνοια ἔδωσε στὶς φυλές μας.

Στὴν τελευταία μου ἐρώτηση, ἄν ἴσως τὸ πειθαρχικὸν πνεῦμα τοῦ Φασισμοῦ ἔβλαψε τὴ διανόηση, καθὼς καὶ σὲ μερικὲς ἄλλες, ὁ κ. Τσαρλαντίνι ἀπέφυγε νὰ μοῦ ἀπαντήσει.

Ὁ κ. Τσαρλαντίνι χωρίζει κατόπιν τὴν ποίηση τῶν τριάντα τελευταίων χρόνων σὲ δύο περιόδους, τὴν προπολεμικὴν καὶ τὴν μεταπολεμική. Στὴν προπολεμικὴ ἀνήκουν οἱ κρεπουσκολάροι μὲ τοὺς μουσικοὺς στίχους καὶ τὴ γλυκειὰ νοσταλγία τους. Ξεχωρίζει ἀπ' αὐτοὺς τὸν Μάνο Μορέττι, τὸν Φάουστο Μαρτίνι, Καρατσίνι, Τσιβινίνι. Ἡ ποίηση βρισκόταν τότε σέ μίαν ἀδράνεια, σὲ μιὰ μαλθακότητα ποὺ εἶναι ὁ καθρέφτης τῆς ἐποχῆς της, ἕνα μουρμούρισμα ποὺχει τὸ ἰδιαίτερό του θέλγητρο.

Εἶναι ἀκόμη καὶ οἱ Φουτουριστές: Ὁ Μαρινέττι μὲ τὰ τολμηρά του προγράμματα τοῦ 1909 τραβᾶ τὸν ἐνθουσιασμό. Ἄπειροι νέοι μὲ διαφορετικὲς ἀρχὲς καὶ τάσεις προσχωροῦν στὸν Φουτουρισμό. Τέτοιοι εἶναι—ἀπὸ τοὺς καλύτερους—ὁ Καβακιόλι ποὺ εἶναι ὁ ἰδανιστὴς ἂς ποῦμ' ἔτσι—τῆς σχολῆς—ὁ κατ' ἐξοχὴν λυρικὸς ποὺ βλέπει καὶ τ' ἁπλούστερα πράγματα ἀλλοιωμένα μέσα σὲ μίαν ἀτμόσφαιραν ὀνείρου. Χαρακτηριστικώτερα ἔργα του εἶναι: Οἱ γαλάζιοι βάτραχοι, καὶ τό: Καβαλικεύοντας τὸν ἥλιο. Ὁ Μανοῦτσι, ποὺ ἡ ποίησίς του περιστρέφεται στὴ σύγχρονη ἐξέλιξη, στὰ ὑποβρύχια καὶ ἀερόπλανα, σὲν ἄνθρωπο καὶ στὴ μηχανή.

Ὁ πόλεμος ὅμως φτάνει καὶ διακόπτει ὅλην τὴν κίνηση, πρὶν προφτάσει νὰ σταθεροποιηθεῖ. Ὕστερα βγαίνουν ὅλοι ἀλλαγμένοι. Οἱ Κρεπουσκολάροι διαλύονται, οἱ Φουτουριστὲς χάνουν τὴν ἐπιρροήν τους. Μόνον ὁ Φιοῦμι, ἀπὸ τὴ σειρά τους, ἐξακολουθεῖ νὰ κρατεῖ τὴν αὐτονομία του.

Ὁ πόλεμος δὲν ἐνέπνευσε ποιητές. Μόνο πεζογράφοι γράψανε ἡμερολόγια καὶ βιβλία. Κ' ἔρχεται πιὰ ἡ σημερινὴ ποίηση μὲ τὸν νεοκλασσικισμό της. Ἀνατρέχει στὶς παλιὲς βάσεις. Ἡ πραγματοποίηση τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ κλασσικισμοῦ εἶναι μία ἀναγνώριση ὅλου τοῦ παρελθόντος μὲ τὶς παραδοσιακὲς ἀξίες του. Αὐτὸ ἔγινε, μετὰ τὴν ἀνακωχή, μὲ τὴν ἵδρυση τοῦ περιοδικοῦ Ronda, ποὺ ριζικὰ προσκολήθηκε στὸν κλασσικισμό. Τὸ πιὸ ζωντανὸ σημάδι εἶναι τὸ Κεχριμπάρι τοῦ Ἀρντέγκο Σόφφιτσι, ὅπου ξεπίτηδες ἀφήνει πασιφάνερα τὴ μίμηση τοῦ Φωσκόλου καὶ Λεοπάρντι.

Οἱ ἱδρυτὲς ὅμως τῆς Ronda δώσανε μόνο τὸ ἄνοιγμα τῆς νέας δημιουργίας. Τὸ περιοδικὸ νανάγησε. Ἡ ὁμάδα χωρίστηκε, σκόρπισε. Ἀλλὰ ἡ ἀρχὴ εἶχε γίνει.

ΜΑΡΙΕΤΤΑ ΜΙΝΩΤΟΥ

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΠΑΝΟΣ ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Οἱ ἀγαπημένοι τῶν θεῶν πεθαίνουνε νέοι. Ἔτσι καὶ ὁ ποιητὴς Πάνος Ταγκόπουλος, νέος ἀκόμα ἔσβησε ἀγάλια ἕνα πρωϊνὸ τοῦ περασμένου Ἀπρίλη, σ' ἕνα προάστειο τῆς Ἀθήνας, ὅπου ἀπὸ καιρὸ τὸν ὁδήγησε ἡ κλονισμένη του ὑγεία.

Γενήθηκε στὶς Σοφάδες τῆς Θεσσαλίας, ἐκεῖ ποὺ ὁ πατέρας του Δημήτριος Π. Ταγκόπουλος εἶχε πάει νὰ κάνη τὸ γιατρό, μόλις πῆρε τὸ δίπλωμά του, κι' ὅπου δὲν κάθησε παρὰ λίγον καιρό, γιατὶ τὸν τραβοῦσε ὁ ἀέρας τῆς Ἀθήνας, καὶ οἱ γνώριμοί του φιλολογικοὶ κύκλοι. Ὁ Πάνος ἔτσι, ἀνατράφηκε καὶ μεγάλωσε στὴν Ἀθήνα, σπούδασε καὶ πῆρε δίπλωμα τῆς Ἐμπορικῆς Ἀκαδημίας. Ὅταν ὁ πατέρας του τραβήχτηκε ἀπὸ τὴ δημοσιογραφία, ὅπου διακρίθηκε ὡς ἀρχισυντάχτης τῆς ἐφημερίδας «Ἑστία» κι' ἄρχισε νὰ βγάζη τὸν «Νουμᾶ», στὰ 1903, ὁ Πάνος εἶτανε μικρὸ παιδὶ ἀκόμα.

Νωρὶς φανερώθηκε σ' αὐτὸν ἡ κλίση του στὰ γράμματα καὶ ἰδιαίτερα στὴν ποίηση. Ἔγραφε στίχους, ποὺ τοὺς βλέπανε καὶ τοὺς ἐπαινοῦσανε οἱ συνεργάτες τοῦ «Νουμᾶ», μὰ ποὺ τὸ περιοδικὸ δὲν τοὺς δημοσίευε. Ἀργότερα πολὺ τοῦ ἔγινε κι' αὐτὴ ἡ χάρη κι' ὁ νεαρὸς Ταγκόπουλος πανηγύριζε τὴν ἐπίσημή του εἴσοδο στὴ λογοτεχνία.

Ὁ γλωσσικὸς ἀγώνας τὰ χρόνια ἐκεῖνα εἶτανε σκληρός. Περνοῦσε τὴν πιὸ κρίσιμη ἐποχή του. Τὰ γραφεῖα τοῦ «Νουμᾶ» εἶτανε τὸ στρατάρχειο. Ἐκεῖ μαζευόντανε, συζητοῦσανε κι' ἀποφασίζανε τὴν ἐπίθεση ἢ τὴν ἀντεπίθεση κατὰ τῶν καθαρευουσιάνων οἱ τότε λίγοι πιστοί. Ἡ κοινὴ γνώμη καταδίκαζε ἀνεπιφύλακτα τὴ γλωσσικὴ μεταρρύθμιση. Οἱ ἐφημερίδες μιλοῦσανε περιφρονητικὰ γιὰ ὅλη τὴ λογοτεχνικὴ παραγωγὴ τοῦ δημοτικισμοῦ. Ὁ Πάνος ἔτσι ζυμώθηκε μὲ τὶς περιπέτειες κ' ἔζησε τὸν ἀγῶνα. Ὅσο περνοῦσανε τὰ χρόνια καὶ μεγάλωνε, τόσο ἔνιωθε περισσότερο τὴν ἀξία τοῦ ἔργου ποὺ εἶχε ἀναλάβει ὁ πατέρας του. Θαύμαζε τὸν ἱδρυτὴ τοῦ «Νουμᾶ» καὶ τονὲ βοηθοῦσε στὴν ἔκδοση τοῦ φύλλου. Μελετοῦσε σύγχρονα τὴ φιλολογία, δική μας καὶ ξένη, καὶ προτιμοῦσε τὴν ἀγγλικὴ ποίηση, γιατὶ καὶ τὴν ξένη αὐτὴ γλῶσσα γνώριζε καλά.

Τὸ πρῶτο του ποιητικὸ βιβλίο, τὶς «Δροσοσταλίδες», τυπώνει μὲ πρόλογο τοῦ Παλαμᾶ (1916). Κατόπι στὰ 1921 τυπώνει τὴ δεύτερη συλλογή του τὰ «Λυρικὰ» καὶ στὰ 1929 τὰ «Γυρίσματα στὸ Ξέφωτο». Καὶ τὰ τρία του αὐτὰ βιβλία περιέχουν ποιήματα ποὺ τὰ χαραχτηριστικά τους γνωρίσματα εἶναι ἡ ἀγάπη στὸ ὕπαιθρο, ἡ χαρὰ τῆς ζωῆς, τὸ ἐρωτικὸ πάθος μακριὰ ἀπὸ κάθε ἄδειο ρωμαντισμό, ὁ ὕμνος γιὰ τὸ φῶς. Μὰ καὶ τὸν πεζὸ λόγο καλλιεργεῖ μ' ἐπιτυχία. Γράφει διηγήματα καὶ κριτικὲς μελέτες. Στὰ 1917 ὅταν σταμάτησε ὁ «Νουμᾶς», ἀπὸ τὴν ἀναστάτωση ποὺ ἔφερε ὁ παγκόσμιος πόλεμος, ὁ Πάνος δὲ μένει ἀργός. Βγάζει περιοδικὸ καινούριο, τὸν «Πυρσό», μὲ μιὰ συντροφιὰ νέων λογοτεχνῶν. Ἐκεῖ μέσα δείχνεται ἡ ἐπαναστατική του τάση καὶ ὅλη του ἡ ὁρμὴ γιὰ τὴ δημιουργία νέων ἰδανικῶν. Ἔρχεται κατόπι ἡ ἐπιστράτευση κι ὁ Πάνος φεύγει γιὰ τὴ Σμύρνη. Βρίσκει νέες συντροφιὲς καὶ γνωρίζεται μὲ ὅλους τοὺς ἀνατολίτες λογοτέχνες. Κάνει ὁμιλίες γιὰ τὸ γλωσσικὸ ἀγώνα καὶ φανατίζει τοὺς νέους Σμυρνιούς. Γυρίζει ἀπὸ κεῖ λοχίας τοῦ πυροβολικοῦ, μὰ μὲ φανερὰ δείγματα κλονισμένης ὑγείας, ποὺ τοῦ ἔφερε ἡ μικρασιατικὴ ἐκστρατεία.

Στὰ 1922 ὁ «Νουμᾶς» γιορτάζει ἐπίσημα στὴν αὔθουσα τοῦ «Ἑλληνικοῦ Ὠδείου» τὰ εἰκοσάχρονά του. Ὅλοι οἱ τεχνικοὶ συντάχτες καὶ συνεργάτες του μιλήσανε καὶ ἱστορήσανε τὴ σταδιοδρομία τοῦ ἐξαιρετικοῦ αὐτοῦ φύλλου. Τελευταῖος μίλησε ὁ ἱδρυτής του Δημήτριος Π. Ταγκόπουλος, μὲ ὅλο ἐκεῖνο τὸ χιοῦμορ ποὺ πάντα τονὲ χαραχτήριζε. «Ἀξιώθηκα» εἶπε «ν' ἀκούσω ζωντανὸς τὴ νεκρολογία μου. Τώρα δὲν ἔχω τίποτ' ἄλλο νὰ σᾶς πῶ, παρὰ πὼς ὕστερ' ἀπὸ εἴκοσι χρονῶνε πορεία κουράστηκα καὶ γι' αὐτὸ παραδίνω τὴ διεύθυνση τοῦ Νουμᾶ στὸ γιό μου τὸν Πάνο, ποὺ εἶναι ἄξιος νὰ τὴ δεχτῇ».

Ὁ νέος Ταγκόπουλος ἐξακολούθησε τὴν ἔκδοση τοῦ περιοδικοῦ, μὲ μερικὲς διακοπές, μικρὲς ἢ μεγάλες, ὡς τὴν ὥρα τοῦ θανάτου του. Στάθηκε πιστὸς στὸ ἰδανικὸ τοῦ δημοτικισμοῦ καὶ κράτησε τὴν παράδοση τῆς πατρικῆς του κληρονομιᾶς. Ὁ θάνατός του διπλὰ λύπησε τοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων, γιατὶ χάθηκε ἕνας ποιητὴς ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀξιόλογους καὶ γιατὶ σβήνει ἕνα περιοδικὸ ποὺ ἔχει τὴν ἱστορία του στὴν ἐξέλιξη τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας.

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ

ΝΤ. ΝΙΚΒΑ.—Κι' ἡ ἱστορίες αὐτὲς τελείωσαν ἔτσι, διηγήματα, Ἀθῆνα 1930.

Τὸ καινούργιο βιβλίο τοῦ κ. Νίκβα διαπιστώνει τὴ λογοτεχνικὴ ἀξία καὶ τὴς τάσεις τοῦ νέου συγγραφέα, ποὺ κατὰ τὴν ἰδέα μας διάλεξε ἕνα πεδίο δράσης καὶ ἔμπνευσης κατώτερο ἀπὸ τὴς δημιουργικές του πιθανότητες. Ἔχω τὴν ἐντύπωση πὼς ὁ συγγραφέας εἶναι αἰσθητικὰ καὶ πνευματικὰ πολὺ ἀνώτερος ἀπὸ τὸ συμβατικὸ κοινωνικὸ περιβάλλον ὅπου ὁ ἴδιος φυλάκισε τὴν ἔμπνευσή του. Δὲν ἀμφιβάλλω πὼς μιὰ μέρα θὰ ξεφύγη ἀπὸ τὴς κοσμικὲς ἀγάπες, ἐρωτοτροπίες καὶ τὴς συμβατικὲς συγκινήσεις αἰσθηματικῶν κουτοκοριτσιῶν καὶ γεροντοπαλληκαρικῶν ἐφήβων ἑνὸς ρωμαντισμοῦ ποὺ ἀδέλφωνε μὲ τὴν καθαρεύουσα. Ὄχι μόνο δὲν ἀμφιβάλλω παρὰ

ΤΑΚΣΙΒΑΤΕΙΟ ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΝΗΞΟΥΡΙΟΥ

καὶ τοῦ εὔχομαι τὸ ταχύτερο ν' ἀπελευθερωθῇ. Κύριός μου λόγος γι' αὐτὸ εἶναι ἡ ἐντύπωση πὼς ὁ κ. Νίκβας χειρίζεται πάντα μὲ σχετικὴ μαστοριὰ τὸ θέμα του ὅσο ἀνάξιό του κι' ἂν εἶναι. Ψυχολόγος, παρατηρητής, ἀφηγητής, ὅλα τἄχει μαζὶ μὲ τὸ χάρμα μιᾶς ἀπέριττης ἔκφρασης ποὺ δίνει τὸ χάρισμα στὰ γραφόμενά του νὰ εἶναι ἐξαιρετικὰ εὐκολοδιάβαστα.

Στὴν καινούργια διηγηματικὴ συλλογὴ τοῦ συγγραφέα ξεχωρίζω τρεῖς ἱστορίες: «Τὰ δεκατρία κίτρινα χρυσάνθεμα», τὸ «Ἕνας ἱππότης μιὰ φορά», καὶ τὸ «Κι' ἡ ἱστορία αὐτὴ τελείωσε ἔτσι».

Τὸ πρῶτο ἂν ἐξαιρέσῃ κανεὶς τὴν ἀπιθανότητα πὼς προσκαλεῖ κανεὶς ὁλόκληρη παρέα φίλων νὰ τοὺς δείξῃ μιὰ παληὰ ἀγάπη (σὰν νὰ ἐνδιαφέρεται ὁ κόσμος!) ἀκριβῶς ὅταν ἡ μοναξιὰ ἐπιβάλλεται, ἔχει μιὰ γερὴ ἀρχιτεχτονικὴ καὶ βγαίνει ἀπὸ τὸ συνειθισμένο καλοῦπι.

Τὸ τελευταῖο ἔρχεται σὰν εἰρωνεία ἀνασκευαστικὴ τῶν ὅλων ποὺ προηγήθηκαν, σὰ μιὰ ἐπισκόπηση αὐτοκριτικὴ τοῦ ἴδιου τοῦ συγγραφέα πάνω στὸ ἔργο του, δίχως ὑπόθεση παρὰ τὸ γενικὸ καλοῦπι μιᾶς τεχνοτροπίας ὅπου χύθηκαν ὅλα τὰ προηγούμενα. Στὸ δεύτερο βρίσκω ἀκριβῶς τοὺς νέους ὁρίζοντες ποὺ θὰ μᾶς γλυτώσουν ἀπὸ τὴν ἐξαντλημένη ἠθογραφία καὶ τὸ κοσμικὸ ἀνοητογράφημα. Ἡ ὑπόθεσή του ἀξίζει νὰ ἐπεκταθῇ δουλεμένη πειὸ ψυχολογημένα σὲ μυθιστόρημα ἢ καί, κάπως δυσκολώτερο, νὰ δραματοποιηθῇ. Ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ τραγικοῦ ἄγνωστου, τῆς τρομερῆς ὑποψίας, τοῦ ὑποσυνείδητου, ποὺ τόσο τεχνικὰ ὑποβάλλεται στὶς λίγες σελίδες, μπορεῖ πειὸ ἐπιμελημένα νὰ δουλευτῇ σὲ δημιούργημα πλατύτερης πνοῆς καὶ νεωτεριστικοῦ ἀληθινὰ πρωτοπορειακοῦ ἀριστουργήματος.

Γιὰ τὸ λεχτικὸ ὕφος θἄχε κανείς, ἀκριβῶς ἐπειδὴ ὁ κ. Νίκβας ἔχει τὸ προτέρημα τὸ τόσο ἐξαιρετικὸ νἆναι εὐκολοδιάβαστος, ἀβίαστα καὶ εὐχάριστα, νὰ δείξῃ μεγάλη αὐστηρότητα γιὰ κάτι γλωσσικὰ τερατουργήματα σὰν τὸ σαντριὲ καὶ τὸ ψυχαλσψυχούλιασμα. Ἀρκοῦν τὰ δύο αὐτὰ γιὰ νὰ γίνῃ ἀντιληπτὸ πὼς ὁ δημοτικισμὸς ἔδωσε στοὺς καθαρευουσιάνους τὰ δυνατώτερα ὅπλα νὰ πολεμηθῇ. Γιὰ νὰ ξανάρθουμε στὸ προκείμενο, ἂς σημειώσουμε πὼς μέσα στὴν κοινότητα, τὴν τιποτένια κοινότητα, τῶν τόσων βιβλίων ποὺ τυπώνουνται, εἶναι εὐχάριστο σ' ἕνα βιβλίο σὰν τοῦ κ. Νίκβα νὰ βρῇ κανεὶς στοιχεῖα λάμψης μιᾶς ἀνώτερης δημιουργίας. Ἂς φυλαχτῇ ἀπὸ τὴν νοικοκυρεμένη μετριότητα· αὐτὴ μπορεῖ μιὰ μέρα νὰ τὸν ὁδηγήσῃ πλάϊ σ' ἐπίσημες μηδαμινότητες. Ἂς ἀνοίξῃ τὰ φτερά του γιὰ τιμὲς ἀξιοπρεπέστερες καὶ ἂς τὸ ρίξῃ ζάρι. Εἴτε Καῖσαρ, εἴτε τίποτε, πάντως ποτὲ μετριότητα. Μονάχα μ' αὐτὴ τὴ σκέψη οἱ νέοι θὰ δημιουργήσουν ἑλληνικὴ φιλολογία. Ἀλλοιῶς πάντα θἄμαστε καταδικασμένοι νὰ γίνουμε παράσιτοι παρασίτων ξένης σκέψης.

Παρίσι 18 Δ' 1931 **Μ. ΒΑΛΣΑΣ**

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

— Γιάννη Βλαχογιάννη: «Μεγάλα Χρόνια.— Λόγοι κι' ἀντίλογοι». Ἀθήνα, 1930, δρχ. 30.

— Δημ. Πασχάλη, (ἀκαδημαϊκοῦ): «Λάμπρος Κατσώνης», ἱστορικὴ μελέτη πρωτότυπος μετ' ἀνεκδότων ἐγγράφων. Ἔκδοσις «Ναυτικῆς Ἑλλάδος», 1931.

— Μαριέττας Μινώτου: «Ἄγνωστο Ἡμερολόγιο τῶν παραμονῶν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 21».— Ἱστορικολογοσσολογικὴ μελέτη, (ἀνατύπωση ἀπὸ τὰ «Ἑλληνικὰ» τεῦχος 2ον ἔτος 3).— Ἀθῆναι, 1931.

— Mons. Giovanni Mercati: «Per l'Epistolario di Demetrio Cidone».— Roma, 1930

— Michel Lascaris: «Tommaseo—traducteur de chants Serbes en Grec» —Prague, imprimerie de l' état, 1930.

— Σ. Θ. Λάσκαρι: «Ἡ Ἑλλὰς καὶ ὁ ρωσσοτουρκικὸ πόλεμος τοῦ 1877». Ἀθῆναι 1931.

— Γεράσ. Σπαταλᾶ: «Ἀντίλαλοι» ποιητικὴ συλλογή, Ἀθήνα. 1930.

— Διον. Π. Καλογεροπούλου: «Ἑπτανησιακὰ σημειώματα», Ἀθῆναι, 1930.

— Γερ. Σπαταλᾶ: «Ὁ κληρονόμος τῆς Τσατσᾶς» σάτυρα μονόπραχτη.—Ἀθήνα, 1930.

— Κωνστ. Μελισσηνοῦ: (Πρυτάνεως). «Λόγος περὶ τῆς ἀπὸ ἐπιστημονικῆς καὶ διδακτικῆς ἀπόψεως καταστάσεως τοῦ Πανεπιστημίου τῆς σήμερον καὶ τῶν ἀναγκαίων μέσων δι' ὧν θὰ καταστῇ τοῦτο ἐφάμιλλον πρὸς τὰ ἐν Ἑσπερίᾳ».— Ἀθῆναι 1931.

— Θεοφίλου Βορέα καὶ Κωνσταντίνου Ἀμάντου: «Ὁ πανηγυρισμὸς τῆς Ἑκατονταετηρίδος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.— Λόγοι κατὰ τὴν 25ην Μαρτίου 1930.— Ἀθῆναι 1930.

— Στάμου Παπαφράγκου (Ἀντιπροέδρου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας): «Πορίσματα ἐκ τῆς νομολογίας τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας 1929—1930».— Ἀθῆναι 1930.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΑΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

—Στὴν «Πειθαρχία» (22 Μαρτίου) ὁ κ. Μπαστιᾶς γράφει πολὺ σωστὰ πράματα γιὰ τοὺς διαφόρους τύπους τῶν ἑλλήνων συγγραφέων. — (29 Μαρτίου) «Μουσικὴ - Κλαβεσινισταὶ» τοῦ Choisy καὶ τὸ «Ἐμπόριον τῆς τέχνης», ἐνδιαφέρον ἄρθρον ἀπὸ τὸ Παρίσι, τοῦ Ἀπ. Δασκαλάκη. — «Γυναῖκες καὶ Ἐπιστήμη» τῆς κ. Ἄννας Κατσίγρα. — (12 Ἀπριλίου) ἡ κ. Μαριέττα Μινώτου ἔχει ἕνα ἄρθρο σχετικὸ μὲ τὴν ἀνέκδοτη μετάφραση τῶν «Τραγουδιῶν τῆς Κιθάρας» τοῦ Μπάρακλη ἀπὸ τὸν σοφὸ ἑλληνιστὴ καθηγ. G. Surra. — (19 Ἀπριλ.) Ὁ Πέτρος Πικρὸς ἀπαντάει στὸν Κ. Μπαστιᾶ γιὰ τὸ «Ἐθνικὸ Θέατρο». — (26 Ἀπριλ.) ἡ κ. Μαριέττα Μινώτου γράφει γιὰ τὸ μεγάλο λογοτεχνικὸ βραβεῖο τῆς «Stampa» καὶ δίνει κριτικὴ βιογραφία τοῦ Κορράδο Ἀλβάρο ποὺ βραβεύθηκε.— (3 Μαΐου) ἄρθρο ἐπίσης τῆς κ. Μαρ. Μινώτου γιὰ τὴν «Ἰταλικὴν Ἔκθεση» τοῦ Ζαππείου καὶ τὴ συνέντευξή της μὲ τὸν κ. Τσαρλαντίνι.

[redacted]

— Στὸν «Νουμᾶ» (Φλεβάρης): «Γλῶσσα καὶ λαός».—Κήρυγμα.—«Πῶς χαλνοῦμε τὴ γλῶσσα καὶ τὸ Ἔθνος» τοῦ Ψυχάρη.—Κριτικὴ γιὰ τὰ τελευταῖα βιβλία τοῦ Σπαταλᾶ κ.τ.λ. — Ἐνδιαφέρον πολὺ καὶ τὸ φύλλο τοῦ Μάρτη μὲ μεταφράσεις ἀπὸ τὴ «Ἀνδρομάχη» τοῦ Εὐρυπίδη καὶ τοὺς Αἰσώπειους μύθους. Ἐξυπνότατα ἐπιγράμματα.

— Στὴν «Ἑλλὰς Ἐπιθεώρηση» (Ἀπρίλ.) καλογραμμένη μελέτη γιὰ τὸν «Παλαμᾶ καὶ τὸ γλωσσικό» τοῦ κ. Κατσύμπαλη.

— Στὴν «Ἑλληνίδα» (Ἀπρίλ.) «Ὁ Ἄη Γιώργης», ἀπὸ τὴ λαογραφικὴ συλλογὴ τῆς κ. Ἑλ. Θεοτόκη.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΝ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΙΟ ΠΑΛΑΙΟΥ

— *Στὸ* «Libre» *ὁ κ. Ρουσὲλ κρίνει ἐκτεταμένα καὶ ἐνθουσιαστικὰ «Τ' ἀνιστόρητα» καὶ τὰ «Τραγούδια τῆς Ἀνατολῆς» τοῦ Μιχ. Ἀργυρόπουλου.*

— *Στὶ «Ἑλληνικὰ» (ἔτος Γ'. τεῦχος 2) συνεργάζονται οἱ κ. Κουγέας, Ἀγαντος, Σιγαλας, Σπ. Θεοτόκης (κατάλογος χειρογράφων Βιβλιοθήκης Ἀγ. Μάρκου ἐν Βενετίᾳ), Μενάρδος, Δ. Ζακηθινός, Μαριέττα Μινώτου «Ἄγνωστο ἡμερολόγιο τῶν παραμονῶν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 21», Ν. Βέης.*

— *Στὸ πασχαλινὸ* «Messager d'Athènes» *(12 Ἀπριλ.) ἕνα διήγημα τῆς κ. Μαριέττας Μινώτου:* «Legendes des iles.—La Paque ou l'amour n'a pas fleuri....».—*Στὶς 10 Ἀπριλ.* «Une chronique inedite Russe sur le Comte Capodistrias» *τοῦ Ρώσου διπλωμάτου τοῦ XIX αἰῶνος* Néklioudoff.—*(3 Μαΐου) διαβάζομε γιὰ τὸ Μουσεῖο Βύρωνος στὸ Νιουστὴδ-Ἄββεϋ ποὺ θὰ ἐγκαινιασθεῖ τὸν Ἰούλιο.*

— *Στὸ «Ἐλ. Βῆμα» ὁ Παλαμᾶς γράφει ἕνα συμπαθητικὸ ἄρθρο γιὰ τὸν ἀλησμόνητο καὶ ἄτυχο Πᾶνο Ταγκόπουλο.—(23 Ἀπρ.) ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρον ἄρθρο τοῦ κ. Ζ. Παπαντωνίου γιὰ τοὺς Ἰταλοὺς ζωγράφους στὴν Μπιεννάλε τοῦ 1930*

— *Στὴν «Ἀλεξανδρινὴν Τέχνη» (Φεβρουάρ.) νέα ποιήματα τοῦ Καβάφη, ἄλλα τοῦ Ροζέλου, Θ. Πιερίδη, διηγήματα, βιβλιοκρισίες κτλ.*

— *Στὶς λογοτεχνικὲς ἐπιφυλλίδες τῆς «Πρωΐας» «Τὰ ἑκατὸ χρόνια τῆς Ἑλλ. ποιήσεως, καθαρολόγοι ποιηταὶ» τοῦ Καμπάνη. «Ἡ δραματικὴ τεχνοτροπία» τοῦ Φ. Πολίτη.— «Ἡ σχέσις τοῦ Γαλλικοῦ πνεύματος πρὸς τὸ Γερμανικὸν» τοῦ Π. Κανελλόπουλου.—Ἄρθρον τοῦ ζωγράφου Γερμινῆ «Οἱ Ἰταλοὶ ζωγράφοι καὶ γλῦπται».*

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

Κεφάλαια Μετοχικὰ καὶ Ἀποθεματικὰ Δρχ. 1 205.000.000.—
Καταθέσεις (τῇ 31η Δεκεμβρίου 1930) » 7.150.000.000.—

Κεντρικὸν Κατάστημα ἐν Ἀθήναις
Ὑποκαταστήματα εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα
Πρακτορεῖον ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ: 51 Maiden Lane
Γραφεῖον ἐν Σικάγῳ: 33 S. Clark Street
Ἀνταποκριταὶ εἰς ὅλας τὰς χώρας τοῦ ἐξωτερικοῦ

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἐκτελεῖ πάσης φύσεως τραπεζικὰς ἐργασίας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ

HELLENIC BANK TRUST COMPANY NEW YORK, 51 MAIDEN LANE

Ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, συμφώνως μὲ τοὺς νόμους τῆς Πολιτείας τῆς Νέας Ὑόρκης, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἑλλήνων.

Κεφάλαια ὁλοσχερῶς καταβεβλημένα $ 1.500.000.—

Χρησιμοποιοῦντες τὴν
ΟΔΟΝΤΟΚΡΕΜΑΝ ΚΟΛΥΝΟΣ
ἐπιτυγχάνετε τὰ ἑξῆς πλεονεκτήματα:
1ον) Ἀπόλυτον ἀντισηψίαν καὶ ἀπολύμανσιν τοῦ στόματος. 2ον) Εὐχάριστον συναίσθημα γεύσεως καὶ δροσερότητος τοῦ στόματος ἐπὶ ὥρας. 3ον) Ἄκραν οἰκονομίαν χρήματος καθ' ὅσον ἓν σωληνάριον Κολυνὸς διαρκεῖ δύο φορὰς περισσότερον οἱουδήποτε ἄλλου, περιέχοντος τὴν αὐτὴν ποσότητα οἱασδήποτε ἄλλης ὀδοντοπάστας. Καὶ τέλος εἶναι ἐντελῶς ἀβλαβὴς κατὰ τὴν χρῆσιν.

ΔΙΑΡΚΗΣ ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗ
ΜΩΡΙΣ ΦΑΡΑΤΖΗ
4. ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ 4 - ΑΘΗΝΑΙ

ΕΙΧ

ΓΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΔΗΞΟΥΡΙΟΥ

Τό Ταμιευτήριόν σας ἡ Λαϊκή Τράπεζα

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΘΗΝΩΝ ΣΤΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ
ΣΥΛΛΟΓΗ Π. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ
Α1.Σ5.11.92.0022